

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Bc. Helena PRECLÍKOVÁ

Čína – hrozba nebo příležitost pro Afriku?

Diplomová práce

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Jaromír Harmáček

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje informací jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci, dne 3. 5. 2012

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Mgr. Jaromíru Harmáčkovi za věnovaný čas, cenné rady a vstřícný přístup k vedení diplomové práce a také slečně Cynthii Lai za pomoc s čínskými překlady.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Helena PRECLÍKOVÁ**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Čína - hrozba nebo příležitost pro Afriku?**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je posouzení hrozeb a příležitostí, které představuje narůstající zájem Číny o různá odvětví v Africe. Pozornost bude věnována vývoji sino-afrických vztahů v průběhu času. Analyzovány budou také čínské aktivity v Africe, přičemž budou zkoumány jejich dopady a implikace z hlediska rozvojových perspektiv afrických zemí. STRUKTURA: 1. Úvod 2. Cíle práce 3. Přehled literatury 4. Vývoj sino-afrických vztahů 5. Analýza aktivit Číny v Africe 6. Dopady a implikace pro africké země 7. Závěry 8. Shrnutí - summary, klíčová slova - key words (v českém a anglickém jazyce) 9. Seznam literatury, případné přílohy Diplomová práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách: 1.rešerše základní literatury, konkretizace osnovy, cíle práce duben 2010 2.bibliografie, postupné zpracování textu (1 kapitola/cca 20 stran) červen 2010 3.zpracování cca poloviny základního textu (2 kapitoly/cca 35 stran) říjen 2010 4.zpracování zbývající části základního textu duben 2011 5.dokončení a odevzdání práce květen 2011 Přílohy a ostatní náležitosti budou zpracovávány průběžně. Rozsah grafických prací: dle potřeby. Rozsah základního textu práce: 20.000 - 25.000 slov

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 20 - 25 tisíc slov
Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

GUERRERO, Dorothy-Grace, MANJI, Firoze, *China's New Role in Africa and the South*. Fahamu, 2008, ISBN 978-1-906387-26-6
MANJI, Firoze, MARKS, Stephen, *African Perspectives on China in Africa*. Fahamu, 2007, ISBN-10: 0954563735
ROTBURG, Robert I., *China into Africa: Trade, Aid and Influence*. Brookings Institution Press, 2008, ISBN 978-0-8157-7561-4
CABC ? China-Africa Business Council [online], dostupné z WWW <<http://www.cabc.org.cn/english/index.asp>>
FOCAC ? Forum on China-Africa Cooperation [online], dostupné z WWW <<http://www.fmprc.gov.cn/zflt/eng/>>

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Jaromír Harmáček**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání diplomové práce: **27. ledna 2010**
Termín odevzdání diplomové práce: **13. května 2011**

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

L.S.

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 27. ledna 2010

OBSAH

Seznam zkratk.....	8
Seznam tabulek.....	10
Seznam map.....	10
Seznam schémat	10
Seznam grafů	10
1. ÚVOD	11
2. CÍLE PRÁCE	13
3. PŘEHLED LITERATURY.....	14
4. VÝVOJ SINO-AFRICKÝCH VZTAHŮ	15
4.1 50. a 60. léta: počátky sino-afrických vztahů	15
4.2 70. léta: od socialismu k tržní ekonomice?	18
4.3 80. léta: období zodpovědnosti	20
4.4 90. léta: oboustranně výhodné partnerství.....	22
4.5 Nové milénium: znovuobjevení Afriky	23
4.6 Návštěvy čínských politických činitelů v Africe	26
4.7 Diplomacie šekové knížky	27
5. ANALÝZA AKTIVIT ČÍNY VE VZTAHU K AFRICE	29
5.1 Rozvojová spolupráce.....	30
5.1.1 Institucionální zázemí rozvojové spolupráce.....	31
5.1.2 Rozsah a výše rozvojové spolupráce.....	34
5.1.3 Zvýhodněné půjčky	37
5.1.4 Grantová pomoc.....	40
5.1.5 Oddlužení.....	41
5.2 Zahraniční obchod	42

5.3 Zahraniční investice.....	48
5.3.1 Objem a alokace investic	48
5.3.2 Motivace investovat.....	52
5.3.3 Zvláštní ekonomické zóny	54
6. DOPADY A IMPLIKACE ČÍNSKÉ ANGAŽOVANOSTI PRO AFRICKÉ ZEMĚ.....	59
6.1 Ekonomické dopady	59
6.1.1 Zahraniční obchod	59
6.1.2 Investiční vztahy	62
6.1.3 Zemědělský sektor	65
6.1.4 Zadlužení.....	68
6.2 Politické dopady.....	69
6.2.1 Demokracie a lidská práva	70
6.2.2 Obchod se zbraněmi	74
6.3 Sociální dopady	75
6.3.1 Čínská (pracovní) imigrace.....	76
6.3.2 Podíl Číny na vytváření zaměstnanosti	78
6.3.3 Percepce Číny v afrických zemích	80
6.3.4 Společenská odpovědnost firem	83
6.3.5 Kvalita a rozvoj lidských zdrojů	84
6.4 Environmentální dopady	88
7. ZÁVĚRY	91
8. SHRNUTÍ – SUMMARY, 总结 KLÍČOVÁ SLOVA – KEY WORDS, 關鍵詞.....	96
9. SEZNAM LITERATURY.....	99
PŘÍLOHY.....	113
Seznam příloh.....	113

SEZNAM ZKRATEK

AERC	<i>African Economic Research Consortium</i>
AGOA	<i>African Growth and Opportunity Act</i>
CABC	Čínsko-africká obchodní rada, (<i>China Africa Business Council</i>)
CADF	Čínsko-africký rozvojový fond, (<i>China-Africa Development Fund</i>)
CAPFA	Sdružení sino-afrického přátelství, (<i>Chinese-African People's Friendship Association</i>)
CDB	Čínská rozvojová banka, (<i>China Development Bank</i>)
CIWEC	<i>China International Water and Electric Corporation</i>
ČLR	Čínská lidová republika, (<i>People's Republic of China</i>)
DAC	Výboru pro rozvojovou pomoc, (<i>Development Assistance Committee</i>)
DRK	Demokratická republika Kongo, (<i>Democratic Republic of the Congo</i>)
EU	Evropská Unie, (<i>European Union</i>)
EXIMBANK	<i>Export-Import Bank of China</i>
FOCAC	Fórum pro sino-africkou spolupráci, (<i>Forum on China-Africa Cooperation</i>)
GATT	Všeobecná dohoda na clech a obchodu, (<i>General Agreement on Tariffs and Trade</i>)
HDP	Hrubý domácí produkt
HIPC	Vysoce zadlužené chudé země, (<i>Heavily Indebted Poor Countries</i>)
IFC	Mezinárodní finanční korporace, (<i>International Financial Corporation</i>)
IMF	Mezinárodní měnový fond, (<i>International Monetary Fund</i>)
JAR	Jihoafrická republika, (<i>South Africa</i>)
LDCs	Nejméně rozvinuté země, (<i>Least Developed Countries</i>)
LGOP	Vedoucí skupina úřadu pro rozvoj a snižování chudoby, (<i>State Council Leading Group Office of Poverty Alleviation and Development</i>)
MDRI	Multilaterální iniciativa za odpuštění dluhů, (<i>Multilateral Debt Relief Initiative</i>)
MINURSO	Mise OSN v Západní Sahaře, (<i>UN Mission for the Referendum in Western Sahara</i>)
MOF	Ministerstvo financí, (<i>Ministry of Finance</i>)
MOFA	Ministerstvo zahraničních věcí, (<i>Ministry of Foreign Affairs</i>)

MOFCOM	Ministerstvo obchodu, (<i>Ministry of Commerce</i>)
MOFTEC	Ministerstvo pro zahraniční obchod a ekonomickou spolupráci, (<i>Ministry of Foreign Trade and Economic Cooperation</i>)
MONUSCO	Organizační a stabilizační mise OSN v Demokratické republice Kongo, (<i>UN Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo</i>)
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
OSN (UN)	Organizace spojených národů, (<i>United Nations</i>)
PZI	přímé zahraniční investice
R2P	<i>Responsibility to Protect</i>
SALW	Ruční palné a lehké zbraně, (<i>Small Arms and Light Weapons</i>)
SAP	Programy strukturálních úprav, (<i>Structural Adjustment Programmes</i>)
SASAC	Státní komise dohledu a správy majetku ČLR, (<i>State-owned Assets Supervision and Administration Commission</i>)
SEPA	Čínský státní úřad pro ochranu životního prostředí, (<i>China's State Environmental Protection Administration</i>)
SINOSURE	Čínská exportní a úvěrová pojišťovací společnost, (<i>China Export and Credit Insurance Corporation</i>)
SIPRI	<i>Stockholm International Peace Research Institute</i>
TAZARA	<i>Tanzania-Zambia Railway</i>
UNAMID	Mise OSN a Africké unie v Súdánu, (<i>African Union-UN Hybrid Operation in Darfur</i>)
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji, (<i>United Nations Conference on Trade and Development</i>)
UNDP	Rozvojový program OSN, (<i>United Nations Development Programme</i>)
UNMIL	Mise OSN v Libérii, (<i>UN Mission in Liberia</i>)
UNMISS	Mise OSN v Jižosúdánské republice, (<i>UN Mission in the Republic of South Sudan</i>)
UNOCI	Operace OSN v Pobřeží slonoviny, (<i>UN Operation in Côte d'Ivoire</i>)
USA	Spojené státy americké, (<i>United States of America</i>)
USD	americký dolar, (<i>United States dollar</i>)
WB	Světová banka, (<i>World Bank</i>)
WTO	Světová obchodní organizace, (<i>World Trade Organization</i>)
ZANU	<i>Zimbabwe African National Union</i>

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Diplomacie šekové knížky	28
Tabulka č. 4: Přehled oficiálních afrických obchodních a ekonomických zón ČLR	56
Tabulka č. 5: Přehled ekonomických dopadů	64
Tabulka č. 6: Zemědělsko-technologická centra ČLR v Africe	67
Tabulka č. 7: Rozdílné pohledy na mírové mise	71
Tabulka č. 9: Názor na ČLR (<i>Pew Global Attitudes Survey</i>)	81
Tabulka č. 8: Zdravotnická diplomacie	87

SEZNAM MAP

Mapa č. 1: Přehled oficiálních afrických obchodních a ekonomických zón	57
--	----

SEZNAM SCHÉMAT

Schéma č. 1: Čínský systém rozvojové a ekonomické spolupráce	32
Schéma č. 2: Cyklus poskytování zvýhodněných půjček u Eximbank	39
Schéma č. 3: Cyklus poskytování grantů	41

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Rozvojová spolupráce ČLR	35
Graf č. 2: Čínská rozvojová pomoc Africe	36
Graf č. 3: Alokace prostředků ekonomické spolupráce ČLR (2010)	36
Graf č. 4: Výše zvýhodněných půjček poskytnutých Africe	38
Graf č. 5: Podíl Afriky na celkovém čínském importu a exportu	43
Graf č. 6: Importy z Afriky do ČLR	44
Graf č. 7: Exporty z ČLR do Afriky	45
Graf č. 8: Komoditní struktura exportu ČLR do Afriky (2010)	46
Graf č. 9: Komoditní struktura importu ČLR z Afriky (2010)	47
Graf č. 10: Exporty ČLR do Afriky dle míry zpracování (2010)	47
Graf č. 11: Importy ČLR z Afriky dle míry zpracování (2010)	48
Graf č. 12: Geografické rozložení čínských PZI (2010)	49
Graf č. 13: Čínské PZI v Africe (2010)	50
Graf č. 14: Čínské PZI v Africe dle sektoru	51
Graf č. 15: Nejčastější motivace pro investování čínských firem v Africe	53
Graf č. 16: Nejčastější obavy čínských firem z afrického investičního prostředí	54
Graf č. 17: Počet čínských pracovníků vyslaných do vybraných afrických států (2007)	77
Graf č. 18: Zaměstnanci čínských firem v Africe dle původu	79
Graf č. 19: Afričtí studenti v ČLR dle oboru (2005)	85

1. ÚVOD

Vzájemné vztahy mezi Čínou a Afrikou mohou stavět na dlouhé historické tradici, přesto se do popředí zájmů dostávají zejména v novém miléniu, a to v důsledku výrazně rostoucí intenzity těchto vztahů. Velice odlišné názory na problematiku mě vedly k tomu, abych se sama věnovala tomuto tématu hlouběji a zpracovala ho v rámci diplomové práce.

Ačkoliv se historicky datují vztahy Číny a Afriky až do dob dynastie Ming, diplomová práce se v rámci první kapitoly zaměřuje především na novodobou historii interakcí mezi Čínou a Afrikou. V roce 1949 vznikla Čínská lidově demokratická republika (dále jen ČLR). Nicméně až navázání diplomatických vztahů s Egyptem v roce 1956 je spatřováno jako započetí vlastních novodobých sino-afrických vztahů. Postupem času ČLR zahájila diplomatickou spolupráci se všemi státy Afriky, vyjma čtyř, a to na základě uplatňování politiky jedné Číny. Významný historický milník pak představuje rok 1978, kdy byla vyhlášena politika otevřených dveří. Ta značila přechod od ideologicky zaměřené spolupráce směrem k ekonomické spolupráci, což se utvrdilo především po skončení studené války.

Obrovský nárůst angažovanosti ČLR na Africkém kontinentě je patrný především v novém miléniu. Rok 2006, který byl v rámci padesátiletého výročí sino-afrických vztahů vyhlášen „Rokem Afriky“, je také spojovaný s vyhlášením tzv. Africké politiky Číny, která formalizovala politiku uplatňovanou ČLR směrem k Africe. První kapitola v rámci historického vývoje sino-afrických vztahů postihuje jak oficiální deklarace týkající se vzájemné prospěšnosti, tak širší souvislosti a specifika, která k navázání těchto vztahů vedla.

Analýze soudobých aktivit ČLR v Africe se věnuje druhá kapitola. Ta, na základě nejnovějších dostupných dat a informací, definuje rozsah a charakter aktivit v rámci rozvojové spolupráce (sama ČLR ji nazývá ekonomickou spoluprací), zahraničního obchodu a zahraničních investic. Stěžejní pro rozvoj vzájemných obchodních a investičních vztahů bylo především otevírání se světu a obrovský ekonomický *boom* ČLR. Vývoj a trendy v uvedených oblastech jsou znázorněny pomocí grafů a tabulek.

Samostatná kapitola je věnována analýze dopadů vzájemných interakcí na africké státy. Tyto dopady jsou zkoumány a ukázány na vybraných problémech v oblasti ekonomické, politické, sociální a environmentální. Zjištěné poznatky jsou interpretovány jak v rámci příslušných kapitol, tak v závěrech práce. V zásadě se dá říci, že převažují dva odlišné pohledy na čínskou angažovanost v Africe: Čína může hrát významnou roli partnera pro rozvoj Afriky, stejně tak jako představuje konkurenta v mezinárodních ekonomických vztazích a světové ekonomice, v nichž se snaží prosazovat své zájmy. Diplomová práce nabízí kritický pohled na obě strany mince, ve svých závěrech se vyjadřuje k relevantnosti obou přístupů vzhledem k rozvoji Afriky.

2. CÍLE PRÁCE

Práce si klade za cíl posoudit, zdali rostoucí angažovanost ČLR v Africe představuje pro tento kontinent spíše hrozbu, nebo příležitost. Žádoucí je v tomto směru hlubší pohled na problematiku, založený na studiu patřičné zdrojové literatury a analýze statistických dat, následná interpretace a v jejím rámci i snaha o objektivnost. Z tohoto důvodu je práce (a její dílčí cíle) vystavěna tak, aby poskytla relevantní podklady a různé úhly pohledu pro závěrečné zhodnocení. Práce se nejprve zaměřuje na analýzu historického vývoje vztahů ČLR s Afrikou. Dlouhodobé sino-africké vztahy formují zahraniční politiku ČLR dodnes a jsou tudíž stěžejní pro pochopení současných vztahů. V rámci pěti ucelených období si proto diplomová práce klade za cíl objasnit relevantní historické milníky.

Cíl druhé části práce představuje objasnění mechanismu a rozsahu soudobých aktivit ČLR ve vztahu k Africe v rámci tří oddílů: rozvojové spolupráce, zahraničního obchodu a zahraničních investic. Angažovanost ČLR v Africe je pak ve třetí části diplomové práce posuzována z hlediska dopadů a implikací pro africké státy. Cílem této kapitoly je zhodnocení problematiky z několika úhlů pohledů a vystižení jak pozitiv, tak negativ čínského působení na Afriku. Dopady jsou pro větší přehlednost členěny na dopady v oblasti ekonomické, politické, sociální a environmentální. Ačkoliv se práce snaží zhodnotit efekty čínské angažovanosti na africké země komplexně, nemůže vzhledem ke svému rozsahu zdaleka pokrýt celou problematiku – proto je nutné v práci analyzované dopady považovat spíše za vybrané. Závěr diplomové práce je zacílen na komplexní posouzení role ČLR v Africe na základě širších souvislostí a na zodpovězení základní výzkumné otázky práce: zda ČLR představuje pro Afriku spíše příležitost nebo ohrožení.

3. PŘEHLED LITERATURY

Při tvorbě diplomové práce byla využita převážně rešeršně-kompilační metoda a statisticko-grafická analýza dat. Rešeršně-kompilační metoda spočívá ve sběru a komplementaci tematicky relevantních informací, které byly dále zpracovány a následně interpretovány. Zdrojová literatura použitá pro potřeby diplomové práce vychází jak z knižních publikací, tak z internetových zdrojů. Zásadními zdroji pro analytické části práce a vystižení aktuálních trendů se staly také databáze UNCTAD a Čínská statistická ročenka.

Ke zkoumanému tématu existuje více než uspokojivé množství zdrojů a informací. Ovšem relevantní literatura v českém jazyce se prakticky nevyskytuje. Anglicky psaná literatura nabízí možnosti daleko větší a byla při psaní diplomové práce využívána poměrně hojně. Zásadními zdroji informací byly odborné články, dostupné především ze zahraničních vědeckých databází, a již zmíněná data UNCTAD a Čínské statistické ročenky. Úplný seznam literatury a všech použitých zdrojů se nachází na konci této práce.

Značný problém představovala nedostupnost a netransparentnost čínských primárních zdrojů dat a velice odlišné úhly pohledu na danou problematiku prezentované v jednotlivých odborných zdrojích. Značně polarizovaná literatura ztížila také hodnocení vlastních efektů ČLR na Afriku. Z tohoto důvodu byly v rámci možností upřednostňovány publikace vycházející z terénních šetření, od kterých se očekává vyšší vypovídací hodnota. Významným zdrojem informací se staly publikace autorky Deborah Bräutigam (*Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa, African Shenzhen: China's special economic zones in Africa, China's Investment in African Special Economic Zones: Prospects, Challenges, and Opportunities, China's Engagement in African Agriculture: „Down to the Countryside“*), Iana Taylora (*China's New Role in Africa*) či Chrise Aldena (*China in Africa: Partner, Competitor or Hegemon?, China Returns to Africa: A Rising Power and a Continent Embrace*), dále pak odborné články Centra pro čínská studia (*Centre for Chinese Studies*) se sídlem v Jihoafrické republice (Stellenbosch).

4. VÝVOJ SINO-AFRICKÝCH VZTAHŮ

V současné době je působení Číny na africkém kontinentě jedním z hojně probíraných témat. Přesto, že Čína působí i v jiných rozvojových regionech – v Asii, Latinské Americe i Tichomoří, je to právě Afrika, která se stala značně komplikovaným a bezpochyby kontroverzním regionem. Pro pochopení vzájemných sino-afrických vztahů je však nutné se nejprve zaměřit na historické souvislosti, které značně formují vztahy Číny se zahraničím do dnešní doby.

4.1 50. a 60. léta: počátky sino-afrických vztahů

Rozvojový svět vždy byl pro ČLR lákavý. První čínský program zahraniční pomoci byl poskytnut již na začátku Korejské války (1950) Severní Koreji. Za počátek novodobých vztahů s Afrikou je považován rok 1956, kdy Peking uzavřel diplomatické vztahy s Egyptem (Li, 2007). Továrna na výrobu cigaret a zápalek v Konakry (Guinea) se pak stala prvním oficiálním projektem¹ rozvojové spolupráce ČLR v subsaharské Africe (Bräutigam, 2009). Guinea byla jednou z prvních zemí Afriky, které upevnily diplomatické vztahy s ČLR ihned po získání vlastní nezávislosti (Alden, 2007). Zbývající země se přiklonily k USA², resp. uznaly Čínskou republiku v Tchaj-peji (Tchaj-wan). Peking i Tchaj-pej se snažily, aby představitelé nově vzniklých států uznali jejich vládu jako tu oficiální³ (Bräutigam, 2009). Afrika, jako kontinent s nejvyšší koncentrací nových států, se tak dostala do popředí zájmů.

Čína je od roku 1949 socialistickou zemí. Poté, co se ujal vedení Mao Ce-Tung (*Máo Zédōng*), byla upřednostňována politika před ekonomikou. Spolupráce se zahraničím tak kolísala mezi umírněným pragmatickým přístupem a ideologickým přístupem Mao Ce-Tunga (Bräutigam, 2009). Ten lze pozorovat i v rámci tzv. Velkého skoku⁴ (*dàyuèjìn*), což byla oficiální politika ČLR mezi lety 1958–1960, resp. 1962, která však

¹ Mezi jedny z prvních projektů dále patřila 1860 km dlouhá železnice mezi Tanzánií a Zambií TAZARA, Přístav přátelství v Mauritanii, Kanál přátelství v Tunisku, mezinárodní konferenční centrum v Káhiře a sportovní stadion v Kinshase (Le Pere in Ampiah, Naidu, 2008).

² Lobby za Tchaj-pej se totiž odehrávalo především ze strany USA (Bräutigam, 2009).

³ Této problematice se práce věnuje v kapitole 4.7.

⁴ Prostřednictvím radikálních politických a ekonomických opatření a tvorbou kolektivních družstev se maoisté snažili docílit velkého růstu produkce a vybudovat komunismus (Dikötter, 2010).

vyústila v hladomor (Dikötter, 2010). Nebyl to ale pouze Velký skok, který negativně zasáhl ČLR. Další rána přišla záhy s Velkou proletářskou kulturní revolucí (*Wúchǎnjiēji wénhuà dàgémìng*). Ta probíhala mezi lety 1966–1976⁵. Jednalo se o velké změny ve společnosti, které měly směřovat k její modernizaci (Dikötter, 2010). Vztah ČLR směrem k Africe vznikl také jako potřeba najít nové spojence po tom, co Sovětský svaz na diplomatickém poli opustil ČLR z důvodu ideologických rozporů spojených především s tzv. Velkým skokem (viz výše). Stejně tak USA, vzhledem k vývoji situace, zmrazily diplomatické vztahy s ČLR. V 60. letech 20. století proto ČLR začala věnovat pozornost zemím, které oba bloky opomíjely – tedy Africe a dalším tzv. nezúčastněným zemím⁶ (Waldron, 2008). ČLR právě tímto krokem získala na významnosti jako alternativa mezi jinak bipolárním světem – Moskvou a Washingtonem (Bräutigam 2009).

Jako zlomový bod vzájemných vztahů ČLR a států afrického kontinentu označují Ampiah a Naidu (2008) konferenci v Bandungu (Indonésie), která se konala roku 1955 a byla první společnou konferencí afrických a asijských států⁷. Jejím cílem bylo čelit kolonialismu a studené válce. Další významný moment představuje založení tzv. Sdružení sino-afrického přátelství (*Chinese-African People's Friendship Association, CAPFA*) v roce 1960, které slouží jako platforma vzájemného porozumění čínského a afrického lidu (CAPFA, nedatováno).

V 60. a 70. letech se pomoc ČLR směrem k Africe zakládala na společné ideologické orientaci a tudíž i podpoře socialistických hnutí v boji proti kapitalismu a imperialismu. ČLR materiálně podporovala guerillová hnutí především v Tanzanii, Zambii a Zimbabwe (Ampiah, Naidu, 2008). Značný podíl financí pak připadl Robertu Mugabemu a jeho Zimbabwské africké národní unii (*Zimbabwean African National Union, ZANU*). První recipienti oficiální rozvojové pomoci tedy většinou byli vybíráni na základě ideologického zaměření ČLR, jako například Guinea, v čele s prezidentem Ahmedem Sékou Touré, Ghana s Kwame Nkrumahem a Mali s Mobido Keitou

⁵ Byla ukončena smrtí Mao Ce-Tunga.

⁶ Hnutí nezúčastněných zemí je uskupení států, které se distancují od mocenských bloků. Vzniklo jako reakce na polarizaci světa během studené války (Vychodil, 1987).

⁷ Konference se účastnilo 29 států: Afghánistán, Barma (Myanmar), Cejlon (Srí Lanka), ČLR, Egypt, Etiopie, Filipíny, Indie, Indonésie, Irák, Írán, Japonsko, Jemen, Jordánsko, Kambodža, Kypr, Laos, Libanon, Libérie, Libye, Nepál, Pákistán, Saúdská Arábie, Súdán, Sýrie, Thajsko, Turecko, Vietnamská demokratická republika (Severní Vietnam), Vietnamská republika (Jižní Vietnam) (Ampiah, Naidu, 2008).

(Bräutigam, 2009) Samotný premiér Čou En-laj (*Zhōu Ěnlái*) během své cesty po Africe roku 1964 prohlásil, že Afrika je „zralá pro revoluci“⁸ (Bräutigam, 2009, s. 37).

Významným momentem pro zahraniční vztahy ČLR, se stalo zavedení Pěti principů mírové koexistence čínským premiérem Čou En-lajem v roce 1954. Jedná se o následující principy (Xinhua, 2005):

- vzájemný respekt k suverenitě a územní integritě;
- vzájemné neútočení;
- nezasahování do vnitřních záležitostí;
- rovnost a vzájemný prospěch
- a mírová koexistence.

Jak uvádějí Ampiah a Naidu (2008), tyto principy byly poprvé stanoveny v preambuli Sino-indické dohody o obchodních stycích s Tibetem, kterou v roce 1954 podepsal indický premiér Džavaharlál Nehru a čínský premiér Čou En-laj. Zásady vzájemných vztahů, které jsou známy jako *panča šíla*, byly dále rozvedeny v deseti principech, jimiž se měly řídit vztahy mezi státy účastníci se konference v Bandungu (Dent, 2011). V roce 1996 čínský prezident Ťiang Ce-min (*Jiāng Zémín*) dále podtrhl tuto politiku svými Pěti body principu pro upevnění vazeb ČLR a Afriky. Jedná se o upřímné přátelství, rovné zacházení, opravdovou reciprocitu, dynamickou kooperaci a společný cíl v budoucnosti (Ampiah, Naidu, 2008).

Angažovanost ČLR v Africe zůstávala zpočátku bez větší pozornosti Západu, jelikož ten spíše zneklidňovalo působení Sovětského svazu na tomto kontinentu (Bräutigam, 2009). Aktivita ČLR se do středu zájmu dostaly až na základě výpravy premiéra Čou En-laje, který během tří měsíců (prosinec 1963 – únor 1964) navštívil deset nezávislých států Afriky⁹. Právě tento počin upozornil Západ na vzrůstající angažovanost ČLR v Africe (Ampiah, Naidu, 2008). V Ghaně pak Čou En-laj vyhlásil Pět principů upravujících vztahy s arabskými a africkými zeměmi a Osm principů hospodářské pomoci (Li, 2007). Jedná se o (Hellström, 2009):

- pomoc zahraničním zemím na základě principu rovnosti a vzájemné prospěšnosti;

⁸ Nicméně během 60. let 20. století africké země získávaly nezávislost a podpora socialistických režimů a revolučních hnutí ze strany ČLR již byla omezená (Bräutigam, 2009).

⁹ Sjednocená arabská republika (dnešní Egypt), Alžírsko, Maroko, Tunisko, Ghana, Mali, Guinea, Súdán, Etiopie a Somálsko (Bräutigam, 2009).

- respekt k suverenitě přijímající země a nepodmiňování pomoci;
- poskytování bezúročných půjček a zvýhodněných půjček;
- pomoc přijímající zemi k soběstačnosti a nezávislému ekonomickému rozvoji;
- získání rychlých výsledků prostřednictvím malých investic;
- poskytnutí čínského vybavení, zboží a materiálů vysoké kvality;
- pomoc přijímající zemi k osvojení technologií
- a stejné zacházení s odborníky, kteří jsou vysláni čínskou vládou jako s odborníky přijímající země.

Na těchto principech staví čínská rozvojová spolupráce dodnes. Přestože se přizpůsobují novodobým podmínkám, nadále je důraz kladený na *image*. Pročínské- ho naklonění u afrických států se ČLR snažila dosahovat mnohdy velice svérázně, často prostřednictvím výstavby prezidentských paláců, či dokonce fotbalových stadionů (Tull, 2006). V tomto případě se dokonce vžil nový pojem „stadiónová diplomacie“ (Culture of Soccer, 2007, Pitchinvasion, 2009), která jako jedna z mnoha specifických druhů diplomacie sekunduje svým slavnějším sourozencům – „pandové¹⁰“ či „ping-pongové¹¹“ diplomacii (Zhiqun, 2010). K této diplomacii se ČLR příležitostně navrácí i v současnosti. S trochou nadsázky se pak traduje, že Čína staví stadiony ve všech afrických zemích a to od A až po Z¹² (Pitchinvasion, 2009).

4.2 70. léta: od socialismu k tržní ekonomice?

70. léta 20. století byla zahájena úspěchem na mezinárodním poli ze strany ČLR, která v roce 1971 zdárně získala dostatečný počet hlasů pro navrácení stálého členství v Radě bezpečnosti OSN (Rezoluce Rady bezpečnosti 2758 z 25. 10. 1971). Zároveň se Peking snažil o zvrácení dominantního vlivu Západu a Sovětského svazu. Zatímco Sovětský svaz poskytoval pomoc dvaceti zemím Afriky, se strategickým

¹⁰ Čína používá pandy jako diplomatické dary pro ostatní státy již od dob dynastie Tchang, kdy císařovna Wu Ce-tchien (*Wu Zetiān*) zaslala pandy pár japonskému císaři. Vrcholu dosáhla v 70. letech, za vlády Mao Ce-tunga. V roce 2007 ČLR deklarovala, že s praktikováním tohoto typu diplomacie skončila (Zhiqun, 2010).

¹¹ Prostřednictvím utkání ve stolním tenise mezi americkým a čínským reprezentačním týmem, který proběhl v roce 1971 v Pekingu (z iniciativy ČLR) byly normalizovány diplomatické vztahy mezi USA a ČLR (Zhiqun, 2010).

¹² ČLR vystavěla stadiony například v Angole, Beninu, Kamerunu, Středoafrické republice, Kongu, Džibutsku, Gambii, Libérii, Mali, Mauriciu, Mozambiku, Nigeru, Guineji, Senegal, Sieře Leone, Togu, Ugandě či Zimbabwe (Pitchinvasion, 2009).

zaměřením na Roh Afriky a pobřeží Středozemního moře, ČLR poskytovala pomoc třiceti zemím Afriky a dařilo se jí především v nově vzniklých nezávislých státech (Bräutigam, 2009).

Mezi lety 1972–1977 Státní rada pořádala pět konferencí se zaměřením na spolupráci se zahraničím. V roce 1975 byl učiněn závěr, že možnosti ČLR jsou velice limitované a že by stát měl kontrolovat množství nových dohod uzavřených se zahraničím. Další megalomanské projekty typu TAZARA¹³, tedy železnice mezi Tanzanií a Zambií, která vznikla právě v 70. letech, již nebyly žádoucí. Roku 1976 se konference nekonala kvůli úmrtí Mao Ce-tunga (Bräutigam, 2009). Po jeho smrti spolupráce ČLR a Afriky mírně ochladla.

Rok 1978 se nesl ve znamení vyhlášení plánu Čtyř modernizací (*sì gè xiàn dài huà*), na základě kterého se začala ČLR otevírat světu. Vztahy s Afrikou prošly dramatickými změnami, protože tento program vyžadoval rozsáhlé zdroje pro vnitrostátní rozvoj, a tudíž byly zdroje pro rozvojovou spolupráci ještě více omezené (Evans, 1995). Přejít ČLR k pragmatismu a postupné tržní reformy probíhaly bez zvnějšku udávaných podmínek. Tváří tohoto přechodu se stal Teng Siao-pching (*Dèng Xiǎopíng*), který prosazoval, aby se ČLR oprostila od ideologické korektnosti a začala opatrně experimentovat¹⁴ (Marti, 2001). V zásadě se jednalo o strategii „socialistické tržní ekonomiky“, resp. „budování socialismu s čínskými charakteristikami“ (Joseph, 2010, Taylor, 2009).

Hlavní předěl v rámci modernizace představuje vyhlášení tzv. politiky otevřených dveří. Ta byla zaměřena na vzájemně prospívající spolupráci se všemi zeměmi, tedy nejen socialistického bloku. Jednou z oblastí byla i rozvojová pomoc, o které ne všichni reformisté byli přesvědčeni, že ji modernizovaná ČLR potřebuje poskytovat. Nicméně jak prohlásil sám Teng Siao-pching „*Zahraniční pomoc bylo dobré poskytovat v minulosti, je tou správnou věcí nyní a až bude Čína rozvinutá, bude to stále dobrou věcí!*“ (Bräutigam, 2009, s. 51).

¹³ Projekt tohoto typu byl zvažován také například Cecilem Rhodesem či britskými kolonizátory. Železnice měří téměř 2000 km, spojuje měděné doly v Zambii a přístav v Tanzanii a byla přislíbena premiérem Čou En-lajem. Zahájena byla roku 1970 a ukončena roku 1975, dva roky před plánovaným termínem. Tento projekt se stal symbolem čínské rozvojové spolupráce v Africe a zastínil jakékoliv jiné projekty (Tazarasite, nedatováno).

¹⁴ Této politice se říká také „*mō zhe shítóu guò hé*“ – cítit kameny na dně řeky. Volně přeloženo – najít cestu přes řeku, ale zůstat nohama na zemi, tedy dělat vše krok po kroku (Joseph, 2010, s. 109).

Zatímco „budování socialismu s čínskými charakteristikami“ představovalo ekonomické jádro teorie Teng Siao-pchinga, politickým jádrem se staly Čtyři ústřední principy (*sì xiàng jībēn yuánzé*), které sám Teng vyhlásil roku 1979. Jedná se o (Joseph, 2010):

- princip dodržování socialistické cesty;
- princip dodržování diktatury proletariátu;
- princip dodržování vedoucí úlohy komunistické strany
- a princip dodržování marxismu-leninismu a Mao Ce-tungových myšlenek.

4.3 80. léta: období zodpovědnosti

V 80. letech se většina rozvojových zemí dostala do ekonomické krize. Tomuto období se proto říká „ztracená dekáda“. Západ viděl v 80. letech Afriku jako rozvrácený kontinent a začal ji opouštět. Vztahy s africkými zeměmi tak byly v tomto období udržovány zpravidla pouze na politické úrovni a Afrika ztrácela na svém geopolitickém významu, v důsledku čehož došlo i k poklesu přítoku investic a finanční pomoci ze Západu (Bräutigam, 2009). ČLR na druhé straně viděla v Africe stále velký potenciál.

Roku 1982 Čao C'-jang (*Zhao Ziyang*) navštívil jedenáct¹⁵ států Afriky se záměrem zkoumání spolupráce mezi zeměmi globálního Jihu¹⁶ (Cheng, Shi, 2009). Na tiskové konferenci v Dar es Salaamu (Tanzanie) Čao vyhlásil čtyři zásady pro vztahy mezi rozvojovými zeměmi, resp. čtyři principy ekonomické a technologické spolupráce. Jedná se o rovnost a vzájemný prospěch, důraz na praktické výsledky, rozmanitost ve formě a společný pokrok (Yu, 1988). Dá se říci, že se do značné míry nechal inspirovat osmi principy hospodářské pomoci vyhlášenými roku 1964 Čou En-lajem (viz kapitola č. 4.1) (Li, 2007).

Dramatické snížení absolutní chudoby, kterého ČLR dosáhla během transformace ze zaostalé ekonomiky v poměrně krátkém časovém úseku (přibližně 25 let), je velice obdivuhodné (Zhong, Enjiang, 2010, Cheru, Obi, 2010). Podíl na tom dozajista

¹⁵ Alžírsko, Egypt, Gabon, Guinea, Keňa, Kongo, Maroko, Tanzanie, Zair, Zambie, Zimbabwe (Cheng, Shi, 2009).

¹⁶ Geopolitický výraz pro zaostalé země.

měl silný, rozvojově zaměřený, aktivistický¹⁷ stát. Oproti tomu africké státy se potýkaly s velice odlišnou realitou. V 80. letech 20. století byly Světovou Bankou (*World Bank*, WB) a Mezinárodním měnovým fondem (*International Monetary Fund*, IMF) implementovány programy strukturálních přeměn (*Structural Adjustment Programmes*, SAP), kterými byla role státu omezována. Tyto programy vyústily v některých zemích v nárůst chudoby a nižší ekonomický růst, který byl obnoven až na základě investic do dopravní infrastruktury. Právě tento typ investic poskytovala ČLR (společně s Indií), navíc levně, s menšími byrokratickými překážkami a v kratší době než Západ (Cheru, Obi, 2010). Další růst afrických ekonomik souvisel s vysokou poptávkou ČLR po afrických surovinách.

Stěžejním pro 80. léta se stal také fakt, že se ČLR rozhodla zaměřit rozvojovou spolupráci na opravu a obnovení projektů, které byly neúspěšné. Novým sloganem pro rozvojovou spolupráci se v tomto období stalo: „*Být zodpovědný až do konce!*“ (Bräutigam, 2009, s. 57). Nicméně obnova starých projektů byla méně viditelná a navíc náročnější než práce na nových projektech. Na jeden nově započatý projekt připadly tři „opravované“. Například v Tanzanii se ČLR zavázala k rekonstrukci šedesáti, již dříve realizovaných, projektů (Bräutigam, 2009).

Dle Bräutigam (2009) k problémům s udržitelností projektů docházelo částečně kvůli principu nezasahování do vnitřních záležitostí. Tento jev lze také označit jako „*past svrchovanosti*“. Čínští odborníci sice měli na starost veškerou výstavbu a školení místních pracovníků, ale nesměli se přímo účastnit na vedení projektu poté, co byl uveden do provozu. Z toho vyplývá, že jakmile byl projekt dokončen, museli Číňané projekt opustit. Přitom přibližně jeden ze šesti projektů vyžadoval návrat čínského týmu, aby byla zajištěna udržitelnost projektu. Na základě těchto problémů premiér Čao C'-jang vydal prohlášení, že účast na vedení a technické spolupráci neznamena narušení vnitřních záležitostí, ale pomoc při budování soběstačnosti států afrického kontinentu. Tím se čínské projekty lišily od přístupu Západu, kdy byl projekt po skončení okamžitě předán vládě.

¹⁷ Intenzivně prosazující cíle z vlastního přesvědčení.

4.4 90. léta: oboustranně výhodné partnerství

Posun ve vztahu ČLR a Afriky lze spatřovat po skončení studené války, kdy se obě strany zaměřily na budování oboustranně výhodného partnerství (tzv. *win-win partnership*), založeného na rovnosti, respektu a vzájemné prospěšnosti. Přelomem se stala cesta prezidenta Ťiang Ce-mina do Afriky v roce 1996, která je považována za potvrzující moment přechodu od ideologie k budování nových vztahů založených na získávání zdrojů (Moumouni, 2006). Dle Edingera et al. (2008) k tomu také přispěla nová „*go-out*“ (viz kapitola 5.2, 5.3) strategie, která umožnila působení čínských podniků v zahraničí.

Co se týče rozvojové spolupráce, ta musela projít značnou reorganizací. Potřebnost přechodu od výstavby sportovních stadionů a honosných paláců se projevila v reformách probíraných na konferenci o rozvojové spolupráci konané v roce 1991. Reformy veřejných financí, včetně zahraniční spolupráce, zdůrazňovaly především konkurenceschopnost, efektivnost a tržní principy. Mezi dvě hlavní klíčové změny v 90. letech 20. století tak patřily změny týkající se společností zabývajících se obchodem a ekonomickou spoluprací, které byly odděleny od ministerstev, pod něž patřily dříve, a začaly fungovat jako samostatné jednotky zodpovědné za své počínání (Bräutigam, 2009).

Druhou významnou reformu představovalo vytvoření tří bank (*policy banks*), a sice Rozvojové banky Číny, Exportní a importní banky Číny (*Export-Import Bank of China*, viz kapitola 5.1.1) a Zemědělské rozvojové banky Číny. Zatímco všechny ostatní státem vlastněné banky musely začít operovat na komerčních principech, tyto tři zůstaly nadále nástrojem vlády. Díky tomu mohl Peking v uvedených oblastech stále prosazovat své preference, čímž vznikl hybridní systém plánování s tržními prvky (Bräutigam, 2009).

4.5 Nové milénium: znovuobjevení Afriky

S příchodem nového milénia se Afrika znovu stává ohniskem zájmu ČLR. Spolupráce se v tomto období dle Waldrona (2008) zakládá na třech pilířích. Jedná se o spolupráci:

- politickou, kdy se ČLR zavázala k podpoře afrických států na mezinárodním poli, a to i v OSN;
- ekonomickou, kdy se ČLR zavázala, že bude dovážet africké produkty¹⁸;
- a spolupráci ve vzdělávání, kdy se ČLR zavázala poskytovat stipendia pro africké studenty, aby mohli navštěvovat instituce vyššího vzdělávání v ČLR.

Taylor (2009) se taktéž věnuje tomuto fenoménu a udává tři faktory, které považuje za stimulanty hlubší a rozvíjející se spolupráce mezi ČLR a Afrikou v novém milénium. V důsledku událostí na Náměstí Nebeského klidu¹⁹ (*Tiān'ānmén Guǎngchǎng*) roku 1989 musela ČLR přehodnotit svou zahraniční politiku směrem k rozvojovým zemím, protože zatímco Západ se od ČLR odklonil a uvalil na ni sankce, rozvojové země zachovaly svou loajalitu a staly se tak pilířem zahraniční politiky Pekingů. Druhou klíčovou situaci představuje zapojení Afriky do západních programů ekonomických reforem založených převážně na privatizaci a liberalizaci, které započaly již v 90. letech 20. století, čímž byly vytvořeny příznivé podmínky pro čínské obchodní aktivity. Za poslední faktor Taylor označuje obrovská tempa růstu čínské ekonomiky, která stimulují sino-africký obchod.

V posledních letech tak spolupráce nabrala daleko větších rozměrů, a došlo k posunu od bilaterálních vztahů na úroveň regionálního dialogu s většinou afrických zemí (Taylor, 2009). Platformou pro tento typ vztahu se stalo Fórum pro sino-africkou spolupráci (*Forum on China-Africa Cooperation, FOCAC, Zhōng Fēi hé zuò lùn tán*), které pořádá ministerské summity. Dle ČLR toto fórum vzniklo, aby čelilo výzvám globalizace (FOCAC, nedatováno).

První zasedání se konalo v roce 2000 v Pekingů a to za účasti osmdesáti čínských a čtyřiceti čtyř afrických ministrů. Již na tomto prvním zasedání byla vydána

¹⁸ Realita je ovšem odlišná a Afrika se spíše stala cílem čínských exportů (viz kapitola 5.2).

¹⁹ Jednalo se o násilné potlačení lidového povstání armádou. Požadována byla především demokratizace společnosti.

tzv. Pekingská deklarace, která definovala principy budoucí spolupráce s africkými zeměmi (van de Looy, 2006). K další specifikaci došlo v roce 2003, kdy se uskutečnil další ministerský summit, tentokrát v Addis Abebě (Etiopie). Zde byl vydán Akční plán z Addis Abeby pro léta 2004–2006. Zasedání bylo navíc doprovázeno Sino-africkou obchodní konferencí (Taylor, 2010).

Třetí ministerský summit se uskutečnil roku 2006 v Pekingu a zúčastnilo se ho čtyřicet osm afrických států. Byl zde opět vydán Akční plán, tentokrát na léta 2007–2009. Dále byla přijata tzv. Africká politika Číny (Gov.cn, 2006), což je oficiální politika ČLR uplatňovaná směrem k Africe. Její cíle byly specifikovány na základě výše zmíněných Pěti principů mírové koexistence, které jsou zakotvené v ústavě z roku 1982. Jejich prostřednictvím deklarovala ČLR přispění k míru, stabilitě a blahobytu doma i v Africe (Cheru, Obi, 2010). ČLR se snaží prokazovat své dobré úmysly. Logicky tak, přestože je dokument koncipován velice obecně, neopomíjí zdůrazňovat vzájemnou prospěšnost, rovnost, rozvoj pro obě strany i učení se od sebe navzájem. Důraz je dále kladen na strategické partnerství. Pro ČLR je podstatné, aby vztahy s Afrikou probíhaly v souladu s čínskou zahraniční politikou a to především prostřednictvím dodržování principu vzájemného nezasahování do vnitřních záležitostí, což se zdá být výhodné pro obě strany (Gov.cn, 2006).

Rok 2006 byl zlomový nejen pro vydání oficiální politiky ČLR směrem k Africe, ale byl taktéž (při příležitosti padesátého výročí čínských diplomatických vztahů s Afrikou) vyhlášen „Čínským rokem Afriky“ (Dent, 2011, Davies, 2007). Přislíben byl nový typ sino-afrického partnerství, který se zakládá na politické rovnosti, vzájemné důvěře, oboustranně výhodné ekonomické spolupráci a kulturní výměně (Jiang in Waldron, 2008). Toho samého roku se ČLR zavázala během následujících tří let (Hofmann et al., 2007):

- zdvojnásobit rozvojovou pomoc Africe;
- poskytnout Africe zvýhodněné půjčky v hodnotě 3 miliard USD a zvýhodněné odběratelské úvěry v rozsahu 2 miliard USD;
- založit Sino-africký rozvojový fond na podporu investic čínských společností v Africe;
- vystavět konferenční centrum pro Africkou Unii, s cílem podpořit africkou integraci;

- zrušit celkový dluh v podobě bezúročných půjček poskytnutých vládou do konce roku 2005 Vysoce zadluženým chudým zemím (dále HIPC²⁰), které navázaly diplomatické vztahy s ČLR;
- nadále otevírat čínský trh Afriky a poskytnout bezcelní vstup pro nejméně rozvinuté země Afriky, které navázaly diplomatické vztahy s ČLR;
- založit tři až pět obchodních a ekonomických zón v Africe;
- vyškolit 15 000 odborníků z řad afrického obyvatelstva, vyslat sto čínských odborníků na zemědělství do Afriky, v samotné Africe pak zřídit deset speciálních center se zaměřením na zemědělské technologie, vystavět třicet nemocnic, poskytnout 300 milionu čínských jüanů v podobě grantů na artemisinin²¹, vystavět třicet center pro prevenci a léčbu malárie, vystavět sto vesnických škol, poslat tři sta dobrovolníků do Afriky a zvýšit počet čínských vládních stipendií pro africké studenty z 2000 na 4000 do příštího roku.

Pro toto období je také stěžejní prozatím poslední ministerský summit FOCAC, který se odehrál v roce 2009 v Šarm aš-Šajch (Egypt). Zde byla přijata Deklarace z Šarm aš-Šajch, která definuje hlavní zásady sino-africké spolupráce a zdůrazňuje politický rámec pro rozšiřování a posilování sino-afrických vztahů. Přijat byl také Akční plán z Šarm aš-Šajch pro léta 2010–2012, který stanoví zásady a cíle týkající se sino-africké spolupráce (FOCAC, 2009).

Ministr obchodu Čchen Te-ming (*Chén Démíng*) na tomto summitu prohlásil, že osm závazků z roku 2006 (viz výše) bylo splněno a čínský premiér Wen Ťia-pao (*Wěn Jiābǎo*) vyhlásil osm nových závazků pro posílení sino-afrických vztahů (FOCAC, 2009). Jejich naplňování se bude hodnotit na dalším ministerském summitu v rámci FOCAC, který se bude odehrávat letos (2012) v Pekingu. Jedná se o (FOCAC, 2009):

- společné řešení problematiky klimatických změn;
- rozšíření spolupráce s Afrikou v oblasti vědy a technologie;
- poskytnutí zvýhodněných půjček ve výši 10 miliard USD (další miliarda USD byla vyčleněna na podporu malých a středních podniků v Africe) a zrušení celkového dluhu v podobě bezúročných půjček poskytnutých vládou do kon-

²⁰ *Heavily Indebted Poor Countries.*

²¹ Látka (*Qinghaosu*), kterou obsahuje Pelyněk roční (*Qing Hao*) a je používána v čínské medicíně při léčbě malárie.

ce roku 2009 Vysoce zadluženým chudým zemím (HIPC), které navázaly diplomatické vztahy s ČLR;

- další otevírání se čínského trhu Afrike a poskytnutí bezcelního vstupu až pro 95 % produktů (60 % již během roku 2010) z nejméně rozvinutých zemí Afriky, které navázaly diplomatické vztahy s ČLR;
- rozšíření spolupráce v oblasti zemědělství, zvýšení počtu speciálních center se zaměřením na zemědělské technologie na dvacet, vyslání padesáti zemědělských technologických týmů do Afriky a vyškolení 2 000 specialistů na zemědělskou technologii v Africe s cílem zajištění potravinové bezpečnosti;
- další prohlubování spolupráce ve zdravotnictví, především poskytnutí vybavení nemocnic a antimalarik v hodnotě 500 milionů jüanů (73,2 milionů USD) pro třicet nemocnic a třicet center pro prevenci a léčbu malárie a vyškolení 3 000 doktorů a sester v Africe;
- navýšení spolupráce v oblasti lidských zdrojů a vzdělávání, především výstavba padesát škol a vyškolení 1 500 učitelů a navýšení počtu vládních stipendií na 5 500;
- rozšíření kulturních výměn mezi ČLR a státy Afriky, založení společného sino-afrického výzkumného a výměnného programu a sdílení zkušeností v oblasti rozvoje.

4.6 Návštěvy čínských politických činitelů v Africe

Zvláštní podkapitola je věnována fenoménu, který nelze zařadit do konkrétního období. Jedná se o návštěvy čínských prezidentů, premiérů a dalších politických činitelů v afrických zemích, které vycházejí z historické tradice návštěv (viz například Čou En-lajova návštěva na přelomu roku 1963 a 1964) (Jiang in Waldron, 2008). Od roku 1991 pak zavedl ministr zahraničí Čchien Čchi-čchen (*Qián Qíchēn*) novodobou tradici pravidelných návštěv, konajících se většinou začátkem roku. Tento přístup je v Africe považován za způsob, kterým Číňané prokazují Afričanům více respektu než Západ (Bräutigam, 2009). Veškeré návštěvy těchto politických činitelů mají strategické a diplomatické důvody (Ampiah, Naidu, 2008).

Novodobé²² návštěvy čínských politických činitelů v Africe zachycuje mapa v příloze č. 3. Mezi nejvýznamnější návštěvy patří návštěva Ťiang Ce-mina roku 1996. Ten pronesl svou slavnou řeč v generálním sekretariátu tehdejší Organizace africké jednoty²³ v Addis Abebě (Etiopie), v rámci které vyhlásil pět principů týkajících se dlouhodobého a stálého rozvoje a všestranné spolupráce mezi ČLR a africkými zeměmi. Jednalo se o (Waldron, 2008):

- upřímnost, vzájemnou spolehlivost a přátelské vztahy za každé situace;
- rovnost, vzájemný respekt k suverenitě, nezasahování do vnitřních záležitostí;
- hledání cesty společného rozvoje a oboustranných výhod;
- posílení konzultací a vytváření blízké spolupráce v mezinárodních záležitostech
- a zaměření se na budoucnost a vytváření lepšího světa.

4.7 Diplomacie šekové knížky

Pro úplnost je v tomto místě nezbytné zmínit také tzv. diplomacii šekové knížky, která je uvedena v samostatné podkapitole, protože se prolíná minimálně dvěma dekádami.

Koncem 80. let 20. století Tchaj-wan procházel umírněným demokratickým přechodem, čemuž napomáhal i kritický pohled na masakr na náměstí Nebeského klidu roku 1989. Rozhodl se proto zavést „*checkbook diplomacy*“²⁴ neboli diplomacii šekové knížky (Bräutigam, 2009). Ta spočívala v navyšování financí rozvojové spolupráce s cílem získat na svou stranu státy v diplomatickém soupeření Peking – Tchaj-pej (Taylor, 2009). Dle Bräutigam (2009) na tuto diplomacii ČLR navázala „politikou jedné Číny“ (*yī gè Zhōngguó*), případně „jedna země – dva systémy“²⁵, která se zakládá na tvrzení, že existuje pouze jedna Čína, a to ta pevninská. Pokud jsou tedy navázány diplomatické vztahy s Tchaj-pejí, jsou zákonitě zprětrhány vztahy s Pekingem. Několik zemí využilo tohoto diplomatického soupeření pro navýšení rozvojové pomoci. Tchaj-wan v současnosti uznávají především malé státy, které se s výjimkou Vatikánu

²²Podniknuté mezi lety 1995-2009.

²³ Dnes Africká Unie.

²⁴ Bräutigam (2008) používá označení „*dollar diplomacy*“.

²⁵ ČLR chtěla aplikovat stejný přístup k řešení jako v případě Hongkongu, který byl ustanoven jako speciální administrativní region.

nacházejí v rozvojovém světě, čtyři z nich v Africe – Svazijsko, Burkina Faso, Gambie a Svatý Tomáš a Princův ostrov (Mills, Thompson in Waldron, 2008, Taylor, 2009).

Následující tabulka udává seznam afrických států, které přešly v rámci výše popsané strategické diplomacie od Pekingů k Tchaj-peji, či naopak. První zemí, která se odklonila od Pekingů směrem k Tchaj-peji byla Libérie, následována Guineou-Bissau a Lesothem. Poslední změnu značil přechod Malawi od Tchaj-peje k Pekingů v roce 2008. Jediným státem, který zachoval loajalitu k Tchaj-peji a nikdy neustanovil diplomatické vztahy s Pekingem, je Svazijsko.

DIPLOMACIE ŠEKOVÉ KNÍŽKY		
<i>rivalita Peking — Tchaj-pej (1989 — 2008)</i>		
stát	diplomatické vztahy s Tchaj-pejí	diplomatické vztahy s Pekingem
současné diplomatické vztahy s Tchaj-pejí		
Burkina Faso	1961, 1994	1973
Gambie	1968, 1995	1974
Sv. Tomáš a Princův ostrov	1997	1975
Svazijsko	1968	
současné diplomatické vztahy s Pekingem		
Středoafriická republika	1962, 1968, 1991	1964, 1976, 1998
Čad	1962, 1997	1972, 2006
Guinea-Bissau	1990	1974, 1998
Lesotho	1966, 1990	1983, 1994
Libérie	1957, 1989, 1997	1977, 1993, 2003
Malawi	1966	2008
Senegal	1960, 1969, 1996	1964, 1971, 2005
Jihoafrická republika	1976	1998

Tabulka č. 1: Diplomacie šekové knížky

Zdroj: zpracováno autorem dle Cheng, Shi, 2009, s. 100

5. ANALÝZA AKTIVIT ČÍNY VE VZTAHU K AFRICE

ČLR udržuje přátelské vztahy s většinou afrických zemí. Sám prezident Chu Ťin-tchao (*Hú Jǐntāo*) tuto blízkost odůvodňuje tím, že: „*Afrika je kontinentem s největším počtem rozvojových zemí, sama ČLR je pak největší rozvojovou zemí*“ (Taylor, 2009, s. 15). Čínští politici všeobecně zastávají názor, že rozvojový svět musí spolupracovat, aby zabránil hegemonii západního typu (Taylor, 2009). To je reflektováno také v tzv. Pekingském konsenzu, který Ramo (2004) popisuje jako čínský přístup k bilaterálním vztahům a ekonomickému rozvoji rozvojových zemí, založeném nejen na ekonomické, ale také sociální změně. Konsensus tak umožňuje alternativu k rozvoji a politickým i ekonomickým reformám západního stylu z 90. let v rámci tzv. Washingtonského konsenzu²⁶, který nerespektoval specifika jednotlivých států, respektive regionů.

Ovšem ne všichni odborníci se k tomuto názoru přiklání. Někteří označují přístup ČLR směrem k Africe za stejný jako jakékoliv jiné mocnosti, která má na kontinentu své zájmy. Například Hansons a Alessi (2008) podotýkají, že pro chudé země ČLR vytváří v zásadě vykořisťovatelské podmínky. K tomu dle něho dochází i přesto, že je doprovází poskytování pomoci, která není nikterak podmíněná, jako tomu je v případě pomoci rozvinutého světa.

ČLR na jednu stranu upozorňuje na vyhraněnost svého přístupu, na stranu druhou zdůrazňuje, že je členem mezinárodních organizací a součástí globální snahy pomoci (Bräutigam, 2009). Vyhraňování se vůči pomoci Západu je pozorováno již od dob studené války (Eadie, Grizzell, 1979). V současnosti se tento přístup zakládá z velké části na konceptu tzv. vědeckého rozvoje. Poprvé tento pojem použil Chu Ťin-tchao v září roku 2003 během výpravy do provincie Ťiang-si. Znovu tak učinil v říjnu stejného roku v provincii Chu-nan. Ne náhodou si vybral právě tyto nerozvinuté provincie – chtěl se totiž během svého prvního roku ve funkci prezidenta uvést jako muž lidu. Koncept vědeckého rozvoje (ovšem ne termín jako takový) byl ustanoven na třetím plénu 16. ústředního výboru Komunistické strany

²⁶ Pojem použil John Williamson roku 1989 pro reformní balík o deseti bodech založený na privatizaci a deregulaci státní moci. Byl implementovaný Mezinárodním měnovým fondem, Světovou bankou a ministerstvem zahraničí USA (*U. S. Treasury*), na jeho principech byly postaveny programy strukturálního přizpůsobení.

Číny (podzim 2003) jako ideologie, která staví na myšlenkách Ťiang Ce-mina, Teng Siao-pchinga a Mao Ce-tunga. V zásadě se jedná o politiku čínské komunistické strany, která se zaměřuje na posun od ekonomického růstu k sociální harmonii a zakládá se na komplexním, koordinovaném a udržitelném rozvoji (Fewsmith, 2004).

5.1 Rozvojová spolupráce

Zatímco západní pomoc má své kořeny v misionářství viktoriánské doby, čínská zahraniční pomoc staví na odlišných základech. Číňané historicky poukazují na to, jak za dynastie Ming přistála flotila pod vedením muslimského admirála Čeng Che (*Zhèng Hé*) na východním pobřeží Afriky²⁷. Přestože zde zakotvila opakovaně, nikdy kontinent nekolonizovala (Bräutigam, 2009, Obiorah in Manji, Marks, 2007). Čínské císařství nicméně vyvinulo směnný systém s menšími národy ve sféře vlivu, které platily nominální daň císaři a byly odměněny štědrými dary a právem na obchod, čímž byly položeny základy pro dnešní diplomatické vztahy mezi ČLR a Afrikou (Ampiah, Naidu, 2008).

V současnosti ČLR patří mezi tzv. vynořující se donory²⁸, kteří poskytují pomoc za vlastních podmínek, neodpovídajícím kritériím OECD DAC. Nabízejí tak alternativní přístup a vnášejí konkurenci do již zaběhlých vod mezinárodní rozvojové spolupráce²⁹ (Wood, 2008). I když jsou často v této oblasti považováni za nováčky, většina z nich může stavět na historické tradici poskytování pomoci (viz například kapitola č. 4).

²⁷ Somálsko, Keňa, Tanzanie, Madagaskar (Bräutigam, 2009, s. 22).

²⁸ Mimo státy střední a východní Evropy se jedná převážně o rychle se industrializující země, které hledají své místo na scéně mezinárodní spolupráce a pomoci. Oproti tomu tradiční donoři se sdružují v rámci Výboru pro rozvojovou pomoc (DAC, *Development Assistance Committee*) Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) (Woods, 2008).

²⁹ Co se týče koordinace tradičních a vynořujících se donorů, zahájil v únoru 2005 OECD DAC a UNDP schůzky s vynořujícími se donory. V návaznosti na to ustanovila Ekonomická a sociální rada OSN nové Fórum pro koordinaci rozvoje, které bylo založeno s cílem lepšího zapojení a koordinace všech donorů. První schůzka proběhla v roce 2008 v New Yorku (Woods, 2008). Roku 2009 pak Ředitelství pro rozvojovou spolupráci v rámci OECD vytvořilo *China-DAC Study Group*.

5.1.1 Institucionální zázemí rozvojové spolupráce

ČLR poskytovala pomoc již v 50. letech 20. století, kdy ještě žádná čínská rozvojová agentura neexistovala. V té době rozhodovala vláda společně s ministerstvy. Až roku 1960 byl založen Úřad (později Komise) pro zahraniční ekonomické vztahy, který se věnoval poskytování nové zahraniční pomoci společně s Ministerstvem zahraničních věcí. V důsledku navýšení prostředků na rozvojovou spolupráci byla komise v roce 1970 přetransformována na Ministerstvo pro zahraniční ekonomické vztahy. Roku 1982 bylo toto ministerstvo sloučeno s Ministerstvem obchodu a vzniklo tak Ministerstvo pro zahraniční ekonomické vztahy a obchod. V rámci něho pak působilo Oddělení pro zahraniční pomoc. Roku 1993 se Ministerstvo pro zahraniční ekonomické vztahy a obchod stalo Ministerstvem pro zahraniční obchod a ekonomickou spolupráci (MOFTEC³⁰), o 10 let později bylo přejmenováno na Ministerstvo obchodu (MOFCOM³¹). Stále však existovala výše zmíněná centrální kancelář pro implementaci zahraniční pomoci – Oddělení pro zahraniční pomoc, které je v současnosti součástí Ministerstva obchodu (Bräutigam, 2009).

V současnosti neexistuje jeden centrální orgán zabývající se rozvojovou spoluprací. Nicméně dva politické útvary udávají celkový směr, jakým se rozvojová spolupráce ubírá. Jedná se o Vedoucí uskupení čínské komunistické strany pro zahraniční záležitosti, v čele s prezidentem a generálním tajemníkem Chu Ťin-tchaem, a Vedoucí skupinu státní rady pro zahraniční záležitosti v čele s premiérem Wen Ťia-paem (Chin, Frolic, 2007). Dále je nezbytné zmínit Mezinárodní kontaktní úřad Ústředního výboru Komunistické strany Číny, který se zaměřuje na udržování vztahů se spřátelenými politickými stranami ve světě. Věnuje se také monitoringu projektů zahraniční pomoci a zjišťuje, zda jsou v souladu s diplomatickými cíli Komunistické strany Číny (Chin, Frolic, 2007).

Mezi zásadní hráče na poli čínské rozvojové spolupráce většina autorů (Bräutigam, 2008, Bräutigam, 2009, Davies, 2007, Davies et al., 2008, Glosny, 2006) řadí níže uvedené orgány. Následující schéma popisuje strukturu (plná čára) a vzájemné interakce (přerušovaná čára) mezi těmito aktéry v čínském systému rozvojové a ekonomické spolupráce.

³⁰ Běžně používaná zkratka vycházející z anglického názvu *Ministry of Foreign Trade and Economic Cooperation*.

³¹ Běžně používaná zkratka vycházející z anglického názvu *Ministry of Commerce*.

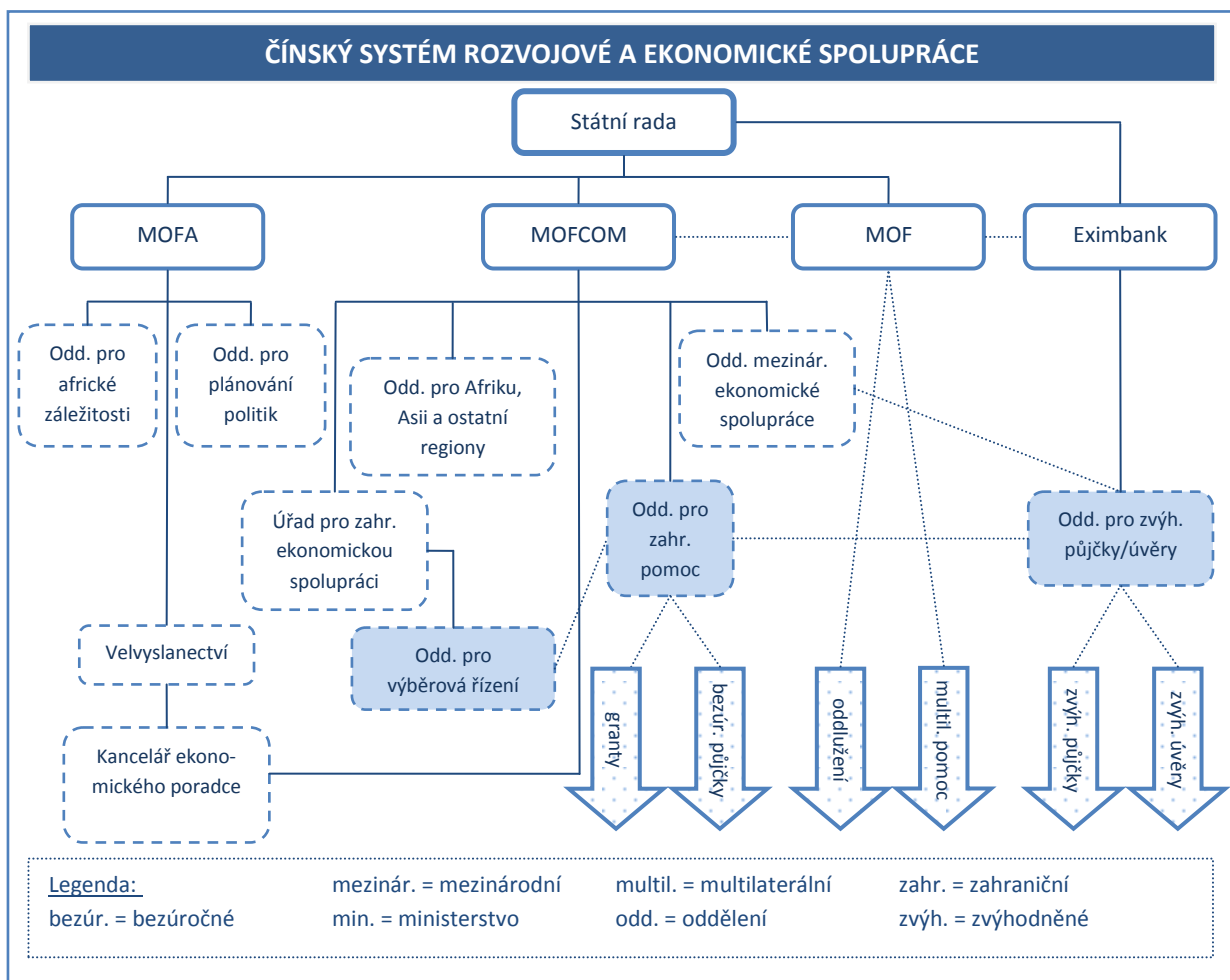

Schéma č. 1: Čínský systém rozvojové a ekonomické spolupráce

Zdroj: zpracováno autorem dle Bräutigam, 2009, s. 108

*Státní rada*³² jako nejvyšší výkonný orgán dohlíží nad celým systémem zahraniční pomoci a ekonomické spolupráce. Taktéž rozhoduje o tom, jak velký podíl státního rozpočtu bude vymezen na rozvojovou spolupráci.

Za nejdůležitější orgán, rozhodující o rozvojové spolupráci, je ovšem považováno *Ministerstvo obchodu* (MOFCOM), které provádí prvotní analýzu proveditelnosti u navrhovaných projektů, koordinuje celý proces a provádí i hodnocení projektů. Mezi jeho kompetence dále spadá vyjednávání na mezivládní úrovni a vyřizování žádostí ze strany Ministerstva zahraničních věcí (MOFA³³), které zahrnují mimo jiné právě i zprávy o proveditelnosti. V rámci něho pak působí několik oddělení. Tím

³² Čínský kabinet vedený premiérem a vicepremiéry.

³³ Běžně používaná zkratka vycházející z anglického názvu *Ministry of Foreign Affairs*.

nejdůležitějším je Oddělení pro zahraniční pomoc, které dohlíží na pomoc, kterou ČLR poskytuje do zahraničí. Oddělení pro mezinárodní spolupráci se pak zabývá rozvojovou pomocí, kterou ČLR přijímá. Pomoci na projektové úrovni se věnuje Úřad pro zahraniční ekonomickou spolupráci. Do rozhodování jsou dále zapojeny relevantní regionální oddělení, v tomto případě Afriky. Do jeho kompetencí spadají především grantové položky a bezúročné půjčky, ovšem spolupracuje i s Eximbank (viz níže) na poskytování zvýhodněných půjček. Dá se tedy říci, že MOFCOM hraje zásadní roli, co se týká veškerých forem pomoci poskytovaných Africe.

Ministerstvo financí (MOF³⁴) sestavuje na základě konzultací s Ministerstvem obchodu roční rozpočtové plány zahraniční rozvojové spolupráce. Dále se zabývá multilaterální pomocí a problematikou oddlužení.

Náplň působení *Ministerstva zahraničních věcí* (MOFA) není přesně definována. V zásadě ale usiluje o to, aby čínská zahraniční spolupráce probíhala v souladu s čínskou zahraniční politikou. Zastává tak konzultační roli Ministerstva obchodu, kterému napomáhá s vytvářením politik uplatňovaných směrem k zahraničí. Mezi takové patří i Africká politika Číny (viz kapitola 4.5).

Velvyslanectví patří k dalším klíčovými hráčům a to především díky Kanceláři ekonomického poradce, kterou tvoří zaměstnanci MOFCOM. Mezi její hlavní kompetence spadá vymezování potřeb přijímající země a forem pomoci, jakými by měla být rozvojová spolupráce poskytnuta. Nepochybnou komparativní výhodu představuje lokace v místě realizace, díky níž je usnadněn i monitoring a evaluace projektu.

Významnou roli, a to především co se týče poskytování zvýhodněných půjček³⁵, sehrává *Export-Import Bank of China (Zhōngguó Jīnchūkǒu Yínháng)*, neboli Eximbank, která byla založena roku 1994 jako jedna ze tří čínských *policy banks* (viz kapitola 4.4). Zatímco ostatní dvě banky se postupem času komercializovaly, Eximbank zůstala vládním nástrojem. Její půjčky jsou financovány přímo ze státního rozpočtu pro zahraniční spolupráci a jsou konzultovány s Oddělením pro zahraniční pomoc (Hubbard in Rotberg, 2008).

³⁴ Běžně používaná zkratka vycházející z anglického názvu *Ministry of Finance*.

³⁵ Poskytování zvýhodněných půjček je jedinou činností Eximbank, která může být považována za rozvojovou pomoc. Představuje ovšem pouze zlomek její činnosti (přibližně 3 %).

Zmínit je třeba také *Čínskou rozvojovou banku (Guójiā Kāifā Yínháng, CDB³⁶)*, a to i přesto, že neposkytuje rozvojovou pomoc, ale v zásadě poskytuje finance určené na rozvoj, které nejsou nikterak zvýhodněné. Pouze zlomek jejích půjček byl směřován mimo domovský kontinent³⁷, nicméně ve světle politiky otevřených dveří nastávají postupné změny. CDB roku 2007 založila *Čínsko-africký rozvojový fond (CADF³⁸)* a vyhlásila podporu nových zámořských ekonomických zón (viz kapitola 5.3.3) (Grimm et al., 2007). V rámci rozvojové spolupráce se angažují také ostatní ministerstva, především ministerstvo zemědělství, školství a zdravotnictví a to v projektech pro ně relevantních.

5.1.2 Rozsah a výše rozvojové spolupráce

Rozvojová spolupráce je v ČLR považována za velice citlivou oblast opředěnou mnohými nejasnostmi. Díky nedostatečné transparentnosti³⁹ nelze jasně stanovit přesný rozsah, ani alokaci prostředků poskytovaných na rozvojovou spolupráci (Lancaster, 2007). Zjednodušeně lze říci, že čínská rozvojová spolupráce je poskytována prostřednictvím grantů, bezúročných a zvýhodněných půjček. Zpravidla se jedná o projektovou pomoc (Chaponnière in van Dijk, 2009). Rozpočtové podpoře se ČLR nevěnuje, výjimku představují pouze úvěruschopné a kredibilní vlády (viz kapitola č. 5.1.3) (Davies, 2007). Půjčky⁴⁰ i grantová pomoc představují tzv. vázanou pomoc, která zavazuje recipienta k zakoupení čínských výrobků resp. služeb, případně je poskytována přímo v materiální podobě (Davies, 2007). Oddlužení samotná ČLR za rozvojovou pomoc nepovažuje.

Zpravidla není možné stavět na tvrdých datech, jeden z mála dostupných oficiálních údajů MOFCOM byl prezentován na konferenci v Oxfordu v roce 2007 (viz graf č. 1). Dále je v tomto místě uveden odhad výše rozvojové spolupráce ČLR s Afrikou (Bräutigam, 2009, s.170) (viz graf č. 2), jehož data jsou zpracována

³⁶ Běžně používaná zkratka vycházející z anglického názvu *China Development Bank*.

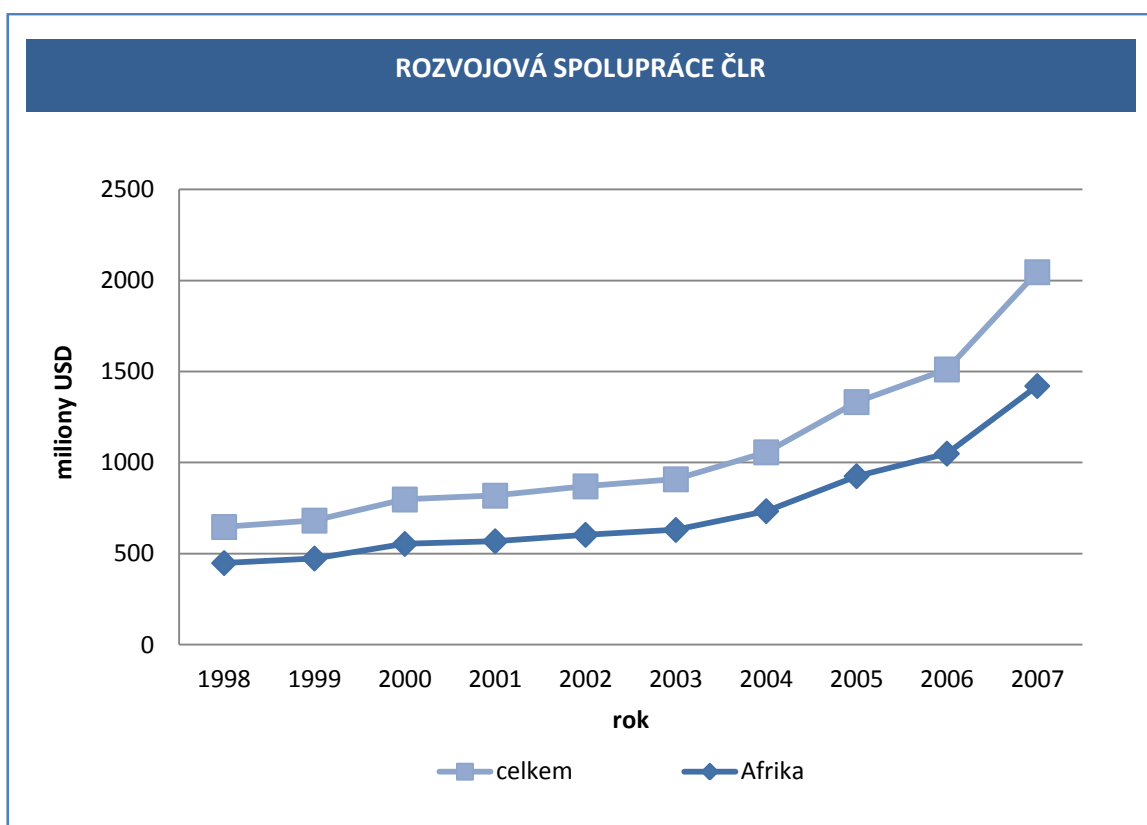
³⁷ 1–3 % v období 2005–2007.

³⁸ Běžně používaná zkratka vycházející z anglického názvu *China-Africa Development Fund*.

³⁹ S kritickým pohledem je kvůli značné netransparentnosti nutné přistupovat i k dalším níže uvedeným datům.

⁴⁰ Bezúročné půjčky jsou nezdědky odepisované v rámci oddlužení. Co se týče zvýhodněných půjček, jedná se o středně až dlouhodobé půjčky s nízkou úrokovou sazbou (Davies, 2007).

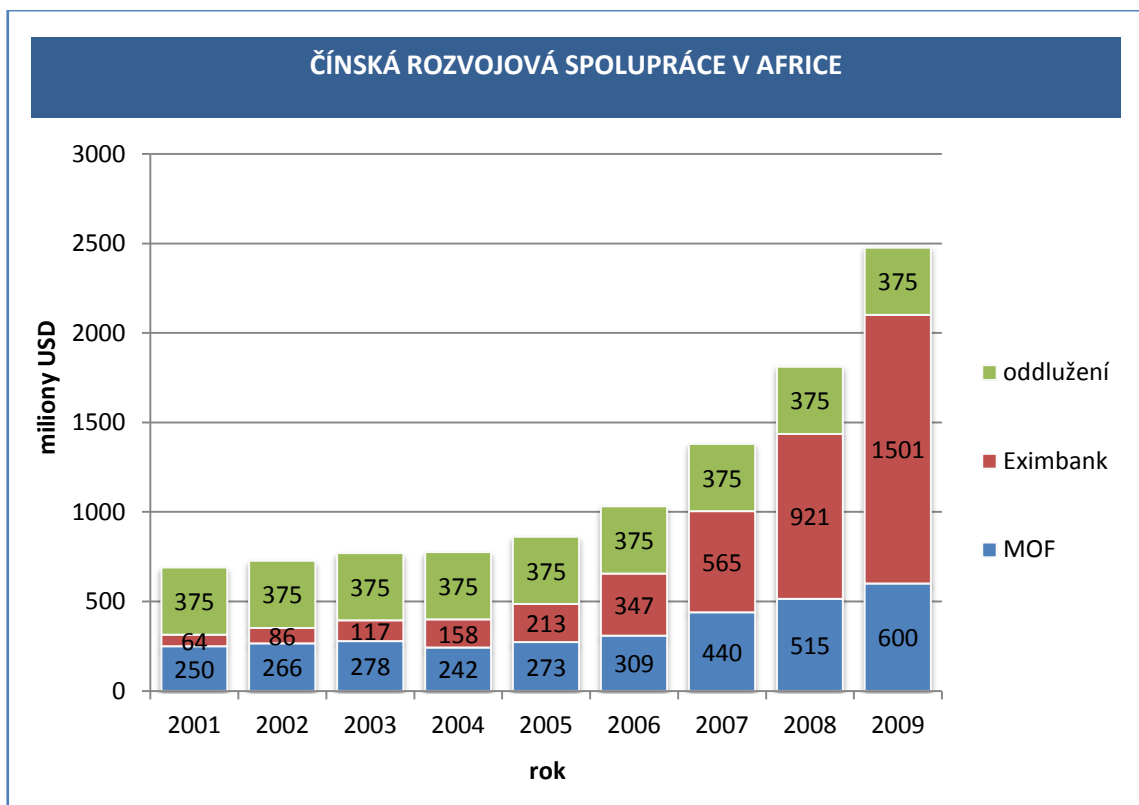
následovně. Ministerstvo financí udává své výdaje v Čínské statistické ročence v sekci ekonomická spolupráce⁴¹, jejíž definice není blíže specifikována. Eximbank a její výdaje na zvýhodněné půjčky jsou publikovány pouze do roku 2001, poté je graf vystaven na odhadech Bräutigam (2009). Oddlužení je doplněno do grafu pro úplnost. Z údajů prezentovaných v Čínské statistické ročence vychází také graf č. 3, který vystihuje alokaci prostředků tzv. ekonomické spolupráce do jednotlivých států Afriky. Absolutní objemy finančních toků za rok 2010 jsou uvedeny v příloze č. 4

Graf č. 1: Rozvojová spolupráce ČLR

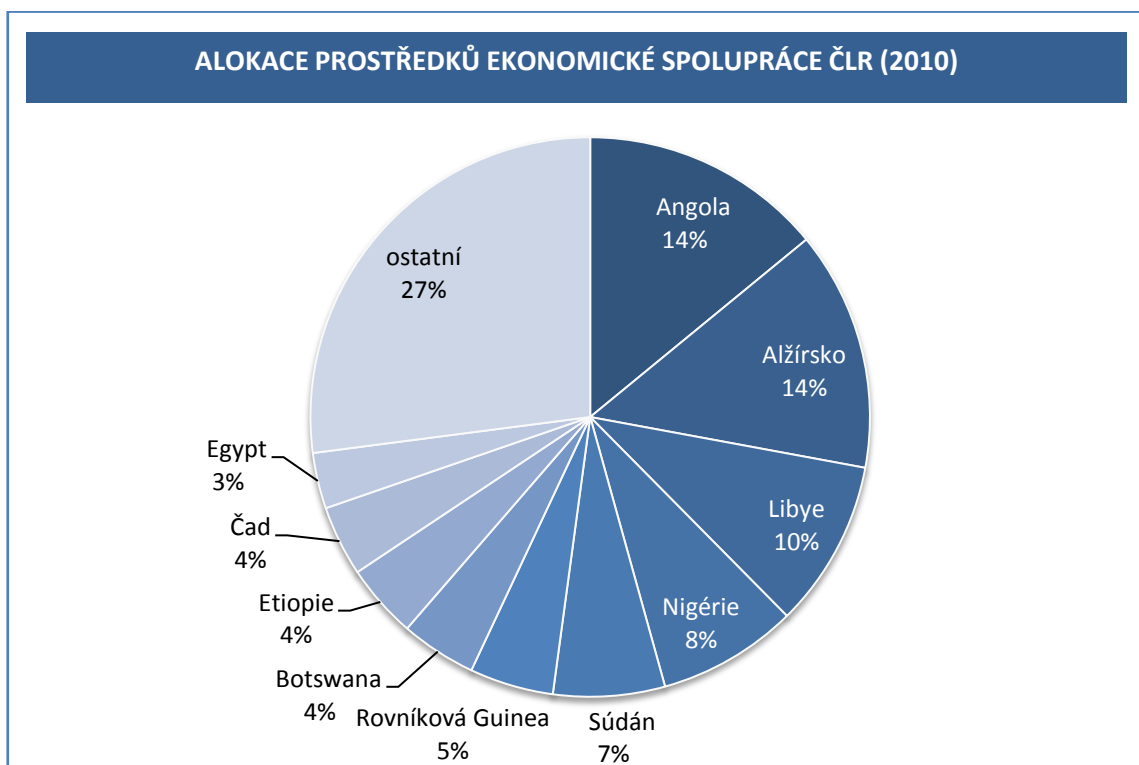
Zdroj: zpracováno autorem dle Bräutigam, 2008, s. 20

⁴¹ Číňané v zásadě nevidí racionální důvod pro rozlišování rozvojové pomoci a ekonomické spolupráce.

Graf č. 2: Čínská rozvojová pomoc Afriče

Zdroj: zpracováno autorem dle Bräutigam, 2009, s. 170

Graf č. 3: Alokace prostředků ekonomické spolupráce ČLR (2010)

Zdroj: National Bureau of Statistics of China, 2011

Při posuzování rozvojové pomoci poskytnuté ČLR, je nutné mít na paměti, že metodologie je oproti OECD (oficiální rozvojová pomoc) odlišná (Bräutigam in Rotberg, 2008). Grimm et al. (2011) udávají, že ČLR do rozvojové pomoci zahrnuje oproti DAC výstavbu sportovních zařízení, vojenskou pomoc, zvýhodněné půjčky určené na *joint ventures*⁴² a kolektivní projekty (*cooperative projects*). Naopak ČLR nezahrnuje některé z kategorií DAC. Jedná se o stipendia pro zahraniční studenty, oddlužení, pomoc uprchlíkům (náklady na první rok uprchlíka v donorské zemi), administrativní náklady spojené s rozvojovou pomocí a komerční část půjčky (situace se však roku 2009 změnila – viz kapitola 5.1.3).

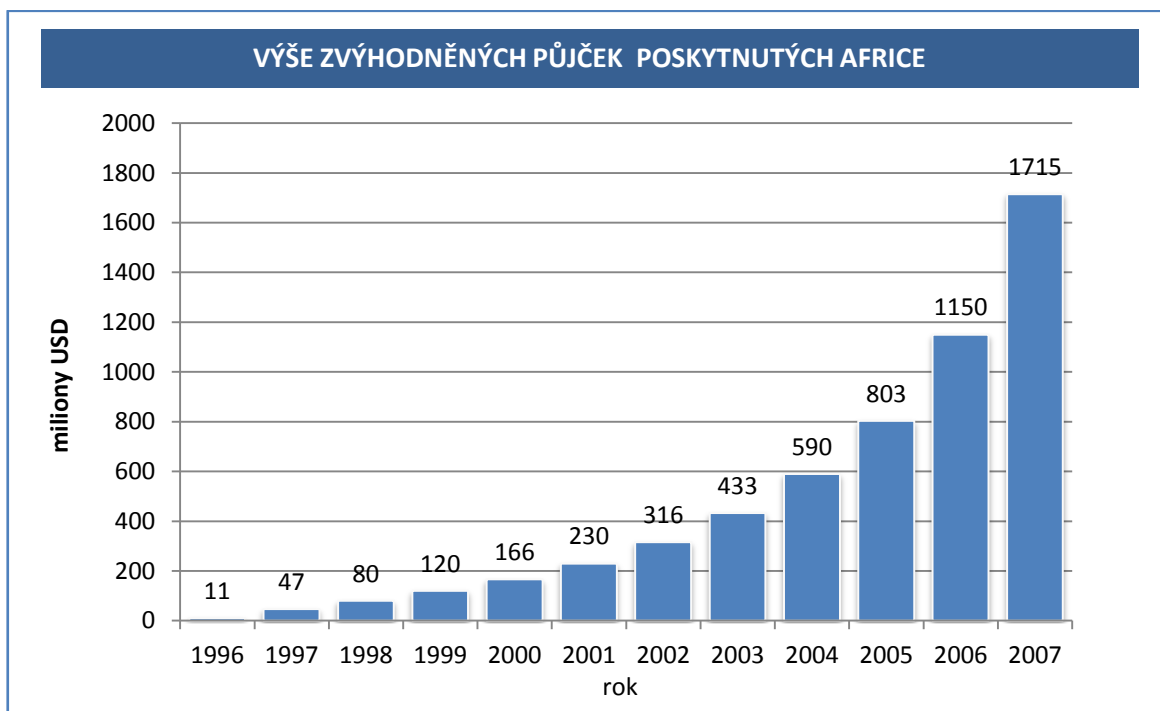
Davies (2007) se domnívá, že ČLR nezveřejňuje úplná data týkající se rozvojové spolupráce minimálně ze šesti důvodů. Zaprvé, ČLR sama je stále rozvojovou zemí a proto by se Číňané mohli vzpouzet, že finance jsou směřovány do Afriky, namísto toho aby pomáhali chudým ve vlastním státě. Zadruhé, ČLR považuje tyto informace za citlivé a argumentuje tím, že je na samotném recipientovi, zda informace zveřejní. Zatřetí, ČLR nemá zájem na tom, aby mezi sebou africké země navzájem porovnávaly výšku poskytnutých financí. Začtvrté, sino-africké vztahy se rozvíjí natolik rychle, že čínská ministerstva tvrdí, že je personální zastoupení pro tyto účely nedostatečné a nemůže tak patřičné statistiky evidovat. Zapáté, neexistuje žádná pevně stanovená definice pro to, co vlastně ČLR považuje za rozvojovou pomoc. Zašesté, je velice složité poskytovat konkrétní statistiky, protože je zaangażováno příliš mnoho hráčů, formy pomoci jsou velice rozdílné a navíc se část pomoci odehrává ze strany ČLR na provinční úrovni, a centrální vláda tak o jejich aktivitách nemá přehled (například zdravotnická diplomacie, viz kapitola 6.3.5).

5.1.3 Zvýhodněné půjčky

Roku 1995 byl vydán zcela nový systém poskytování půjček, který představoval jednu z nejdramatičtějších formálních změn v systému rozvojové spolupráce ČLR. Jeho prostřednictvím bylo nově zavedeno poskytování zvýhodněných půjček. Bezpochyby byl tento program zacílen na usnadnění vstupu čínských firem do neznámého

⁴² Společný podnik domácí a zahraniční společnosti.

regionu (Bräutigam, 2009), nicméně sám premiér Li Pcheng (*Li Peng*) při jedné ze svých návštěv afrických států roku 1997 prohlásil: „Základní politika ČLR se nezměnila, pouze se posunula od rozvojové pomoci směrem k rozvojové spolupráci s oboustrannými výhodami.“ (Bräutigam, 2008, s. 12). Graf č. 4 znázorňuje výši kumulovaných zvýhodněných půjček, poskytnutých Africe právě po roce 1995.

Graf č. 4: Výše zvýhodněných půjček poskytnutých Africe

Zdroj: zpracováno autorem dle Bräutigam, 2009, s. 171

ČLR poskytuje půjčky prostřednictvím Eximbank (s příspěvím Ministerstva obchodu), a to pouze úvěruschopným vládám (například Botswana či Mauricius). V ostatních případech se poskytuje půjčka přímo čínské společnosti, s cílem dosáhnout vyšší garance produktivního užití a tudíž i návratnosti půjčky (Davies et al., 2008). Zpravidla se jedná o střednědobé až dlouhodobé půjčky kladoucí důraz na rentabilitu projektu. V zásadě lze říci, že pouze dotovaná část úrokové sazby může být považována za rozvojovou pomoc⁴³ (Hubbard in Rotberg, 2008). Nicméně v roce 2009 na summitu FOCAC v egyptském Šarm aš-Šajchu bylo vydáno usnesení, že se do položek rozvojové spolupráce započítává celý rozsah poskytnuté půjčky (Grimm et al., 2011).

⁴³ Ministerstvo financí totiž v rámci rozvojové spolupráce vyplácí rozdíl mezi úrokovou sazbou zvýhodněné půjčky a komerční úrokovou sazbou.

Schéma poskytování zvýhodněných půjček vypadá následovně (Davies et al., 2008, viz schéma č. 2): čínská společnost navrhne projekt, ministerstvo financí přijímající země zažádá o půjčku u Eximbank v minimální výši 2,4 milionů dolarů (krok č. 1). Eximbank vytvoří předběžnou hodnotící zprávu o proveditelnosti, kterou podá čínskému ministerstvu obchodu (krok č. 2), čínská vláda dále podepíše společně s přijímající zemí rámcovou dohodu⁴⁴ (krok č. 3), která zároveň podepíše smlouvu o úvěru s Eximbank (krok č. 4). Úroková sazba a bezúročné období jsou vyjednávány zvlášť. Čínská výkonná agentura, poté co zrealizuje usmlouvanou činnost, předloží veškeré dokumenty a požádá přijímající výkonnou agenturu o platbu (krok č. 5), ta předkládá dokumenty a zprávu o pokroku vládě přijímající země (krok č. 6). Vláda přijímající země předá žádost, dokumenty a zprávu o pokroku Eximbank (krok č. 7), která poté vyplatí finanční prostředky čínské výkonné agentuře (krok č. 8). Vláda přijímající země tím přijímá zodpovědnost za splacení jistiny, úroků, poplatků a splátek (krok č. 9).

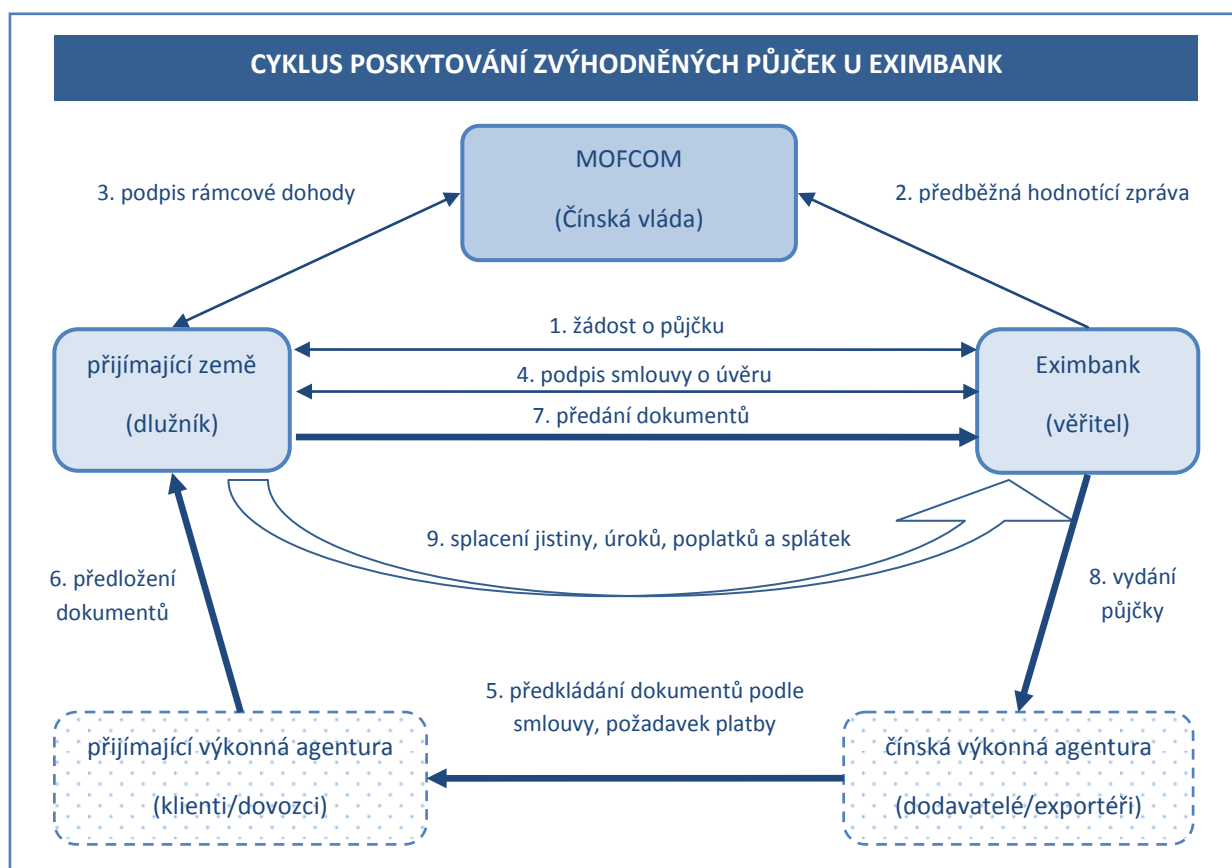

Schéma č. 2: Cyklus poskytování zvýhodněných půjček u Eximbank

Zdroj: zpracováno autorem dle Davies et al., 2008, s. 18

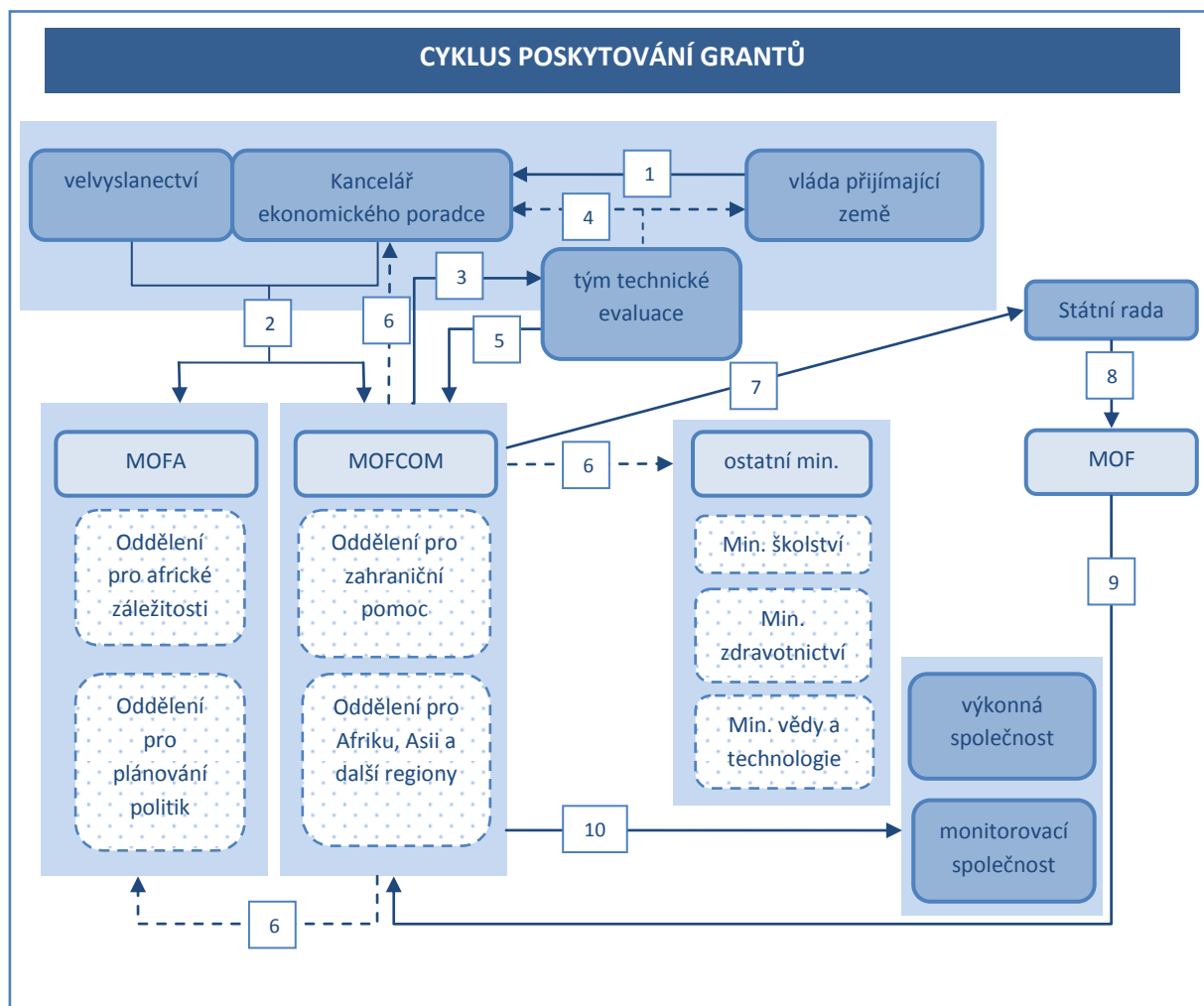
⁴⁴ Za předpokladu že byla kladně přijata hodnotící zpráva.

5.1.4 Grantová pomoc

Grantová pomoc je zacílena na projekty sociálního rázu (školy, nemocnice, obydlí), technickou pomoc, rozvoj lidských zdrojů (školení) a zmírňování následků katastrof. Je poskytována v materiální, nikoliv finanční podobě (Davies, 2007). Probíhá v následujícím, přibližně rok trvajícím schématu (Davies et al., 2008, viz schéma č. 3). Vláda přijímající země podá žádost o grant čínskému diplomatickému zastoupení v přijímajícím státě (velvyslanectví), která prochází skrze Kancelář ekonomického poradce (krok č. 1). V případě, že je žádost schválena, je předán čínskému Ministerstvu zahraničních věcí a Ministerstvu obchodu (krok č. 2).

Ministerstvo obchodu poté ustanoví technický tým, který je vyslán do přijímající země, aby mohl provést evaluaci udržitelnosti a navrhnout předběžný rozpočet (krok č. 3). Technický tým po konzultacích s čínským velvyslanectvím a relevantními ministerstvy přijímající země posoudí návrh (krok č. 4), a po návratu do Pekingu předloží detailní zprávu Oddělení pro zahraniční pomoc, fungujícího v rámci Ministerstva obchodu (krok č. 5). Ministerstvo obchodu poté nechá návrh, evaluační a rozpočtové podklady posoudit hned několika stranám – velvyslanectví ČLR v přijímající zemi, ministerstvu zahraničních věcí a ostatním ministerstvům, která jsou relevantní pro konkrétní řešený projekt (krok č. 6).

Pokud je projekt shledán vhodným a udržitelným, předá Ministerstvo obchodu návrh a posudky Státní radě (krok č. 7), která definitivně rozhodne, zda se projekt uskuteční. V případě kladného přijetí předá Státní rada instrukce Ministerstvu financí ohledně poskytnutí patřičných prostředků na projekt, které poskytne Ministerstvu obchodu (krok č. 8). Jakmile Ministerstvo obchodu získá finance (krok č. 9), zahájí výběrové řízení. Společnosti, které vyhrají výběrové řízení, začnou po dohodě s Ministerstvem obchodu s realizací projektu (krok č. 10). Vždy je vybrána jak výkonná společnost (realizující projekt), tak společnost monitorovací, která dohlídí na celý průběh realizace projektu.

Poznámka: Min. = Ministerstvo

Schéma č. 3: Cyklus poskytování grantů

Zdroj: Davies et al., 2008, s. 16

5.1.5 Oddlužení

Přesto, že sama ČLR nepovažuje oddlužení za součást rozvojové pomoci (viz výše), je zde uvedeno v souvislosti s tím, že se nejčastěji odehrává formou zrušení povinnosti splácet bezúročné půjčky, v menším rozsahu pak zvýhodněné půjčky, které se přemění v grantovou pomoc (Davies et al., 2008). Jako v ostatních případech ani zde nelze pracovat s tvrdými daty (pro odhady viz například graf č. 2).

K veřejným prohlášením čínské vlády týkající se oddlužení patří balíček, který byl vyhlášen na summitu FOCAC v roce 2000. Ten spočíval v oddlužení ve výši přibližně 1,4 miliard USD pro třicet jedna států Afriky. Druhý balíček vyhlásil

Chu Ťin-tchao v roce 2005 na Schůzce OSN na vysoké úrovni týkající se financování rozvoje. Ten se zakládal na zrušení všech splátek po lhůtě splatnosti pro africké státy spadající do kategorie HIPC, které navázaly diplomatickými vztahy s ČLR. Třetí příslib byl učiněn na summitu FOCAC v roce 2006 a zakládá se na zrušení povinnosti splácet bezúročné půjčky, které byly poskytnuty vládám afrických zemí patřícím do skupiny HIPC a LDCs⁴⁵ s diplomatickými vztahy s ČLR do konce roku 2005 (Davies, 2007).

Existují i další přísliby, nicméně evidence ohledně naplnění těchto závazků neexistují. Dle statistik Státní rady však bylo mezi lety 2000–2009 zrušeno 312 dlužných položek, pro třicet pět států Afriky, jejichž hodnota činí přibližně 2,8 miliard USD (Grimm et al., 2011).

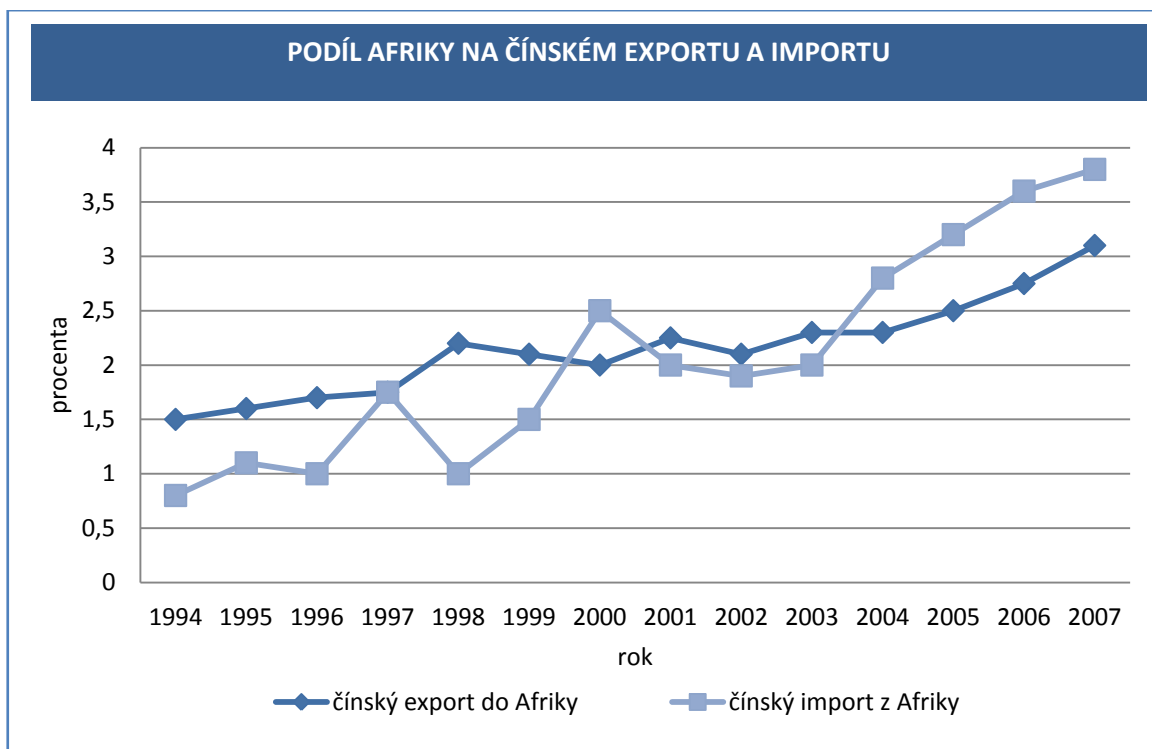
5.2 Zahraniční obchod

Čínská ekonomika roste obrovským tempem. Růst HDP ČLR dosahoval v roce 2010 dle Světové banky 10,4 %, což představuje nejvyšší hodnotu na světě (WB, 2012). Ve spojitosti s tím dochází i k nárůstu zahraničního obchodu, protože druhá největší ekonomika světa hledá dodavatele nerostných surovin⁴⁶ pro svůj na průmyslu založený růst a jako největší světový exportér i odbytiště pro své průmyslové výrobky (Idun-Arkurst, Laing, 2007). Afrika se svým přírodním bohatstvím a nevyužitými trhy odpovídá právě těmto požadavkům a stala tak pro ČLR atraktivní.

Během 90. let 20. století došlo k nárůstu sino-afrického obchodu o 700 % (Idun-Arkurst, Laing, 2007). Od té doby je pozorován neustálý exponenciální růst, který vzbuzuje pozornost. Z globálního pohledu však obchodní obraty dosahují stále nízkých hodnot. Podíl Afriky na celkových čínských importech a exportech nepřesahuje 4 % (viz graf č. 5). Přestože ani pro Afriku jako celek není ČLR dominantním obchodním partnerem (Wang, 2007, Ye, 2010), je pro ni obchod s Čínou v tomto smyslu zásadnější, protože se tyto hodnoty pro různé státy pohybují okolo 10 % (Renard in Schiere, Ndikimana, Walkenhorst, 2011, Osei, Mubiru, 2010).

⁴⁵ *Least Developed Countries*.

⁴⁶ Především po roce 1993, kdy ČLR začala z větší části ropu dovážet, namísto dosavadního exportu (van de Looy, 2006).

Graf č. 5: Podíl Afriky na celkovém čínském importu a exportu

Zdroj: Osei, Mubiru, 2010, s. 3

Velký mezník týkající se zahraničního obchodu představuje rok 2001, kdy byla ČLR po patnáctiletém vyjednávání přijata do Světové obchodní organizace (WTO⁴⁷). Ten samý rok byla také formalizována direktiva pro čínské společnosti, tzv. *go out* strategie (*Zǒu chūqū*), zaměřená na hledání nových trhů a podporu obchodu se zahraničím (Bräutigam, 2009), navazující na politiku otevřených dveří. Kdy přesně *go-out* strategie vznikla, není jasné, nicméně její počátky lze pozorovat již v 90. letech, kdy čínská vláda začala sepisovat seznam firem, které mají stát v čele napojování se na globální trhy (viz kapitola 5.3) (Nolan, 2001).

Obrovskému nárůstu sino-afrického obchodu bezesporu napomohla aktivní podpora vzájemných ekonomických interakcí ze strany Pekingu. Mezi takové iniciativy patří například Čínsko-africká obchodní rada (CABC⁴⁸), jejímž cílem je usnadnit a posílit hospodářské vazby mezi ČLR a skupinou afrických zemí⁴⁹ se zaměřením na obchod a investice, dále pak vedení čínských obchodních delegací do Afriky

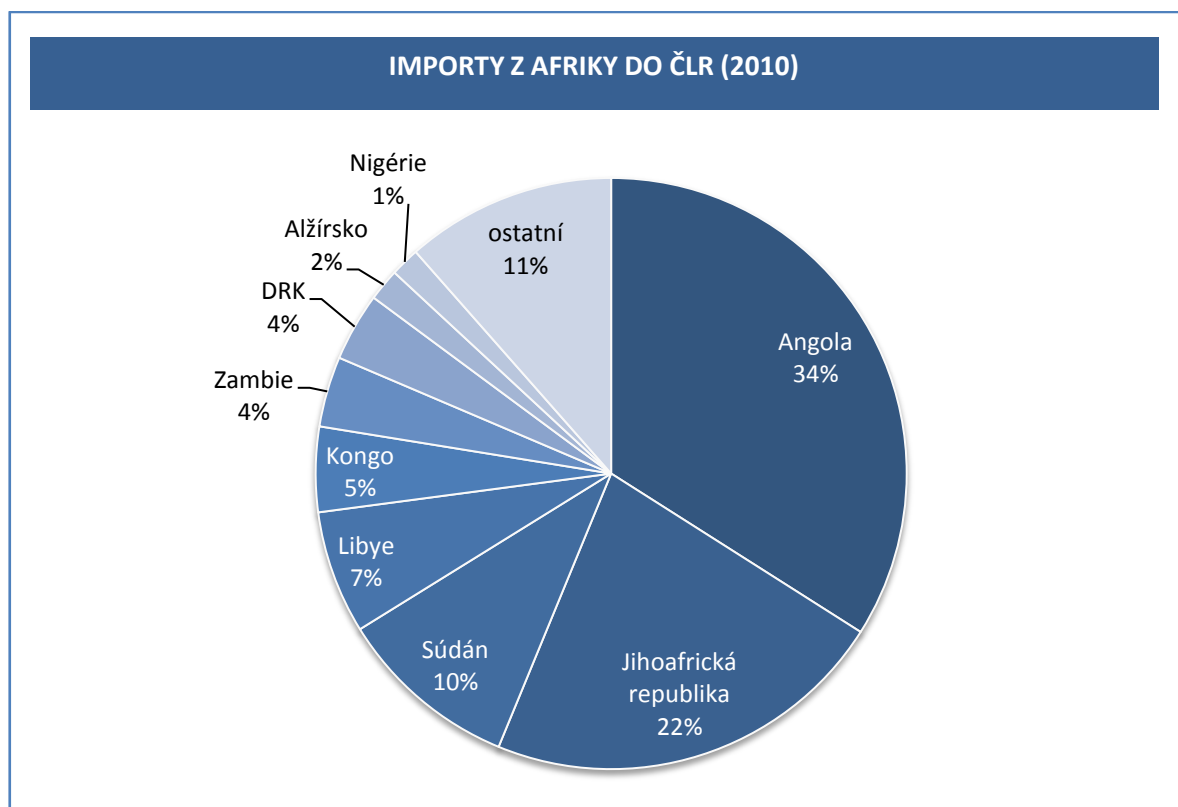
⁴⁷ World Trade Organization.

⁴⁸ Běžně používaná zkratka vycházející z anglického názvu *China Africa Business Council*.

⁴⁹ Angola, Demokratická republika Kongo, Etiopie, Ghana, Kamerun, Keňa, Libérie, Mozambik, Nigérie, Tanzanie (CABC, nedatováno).

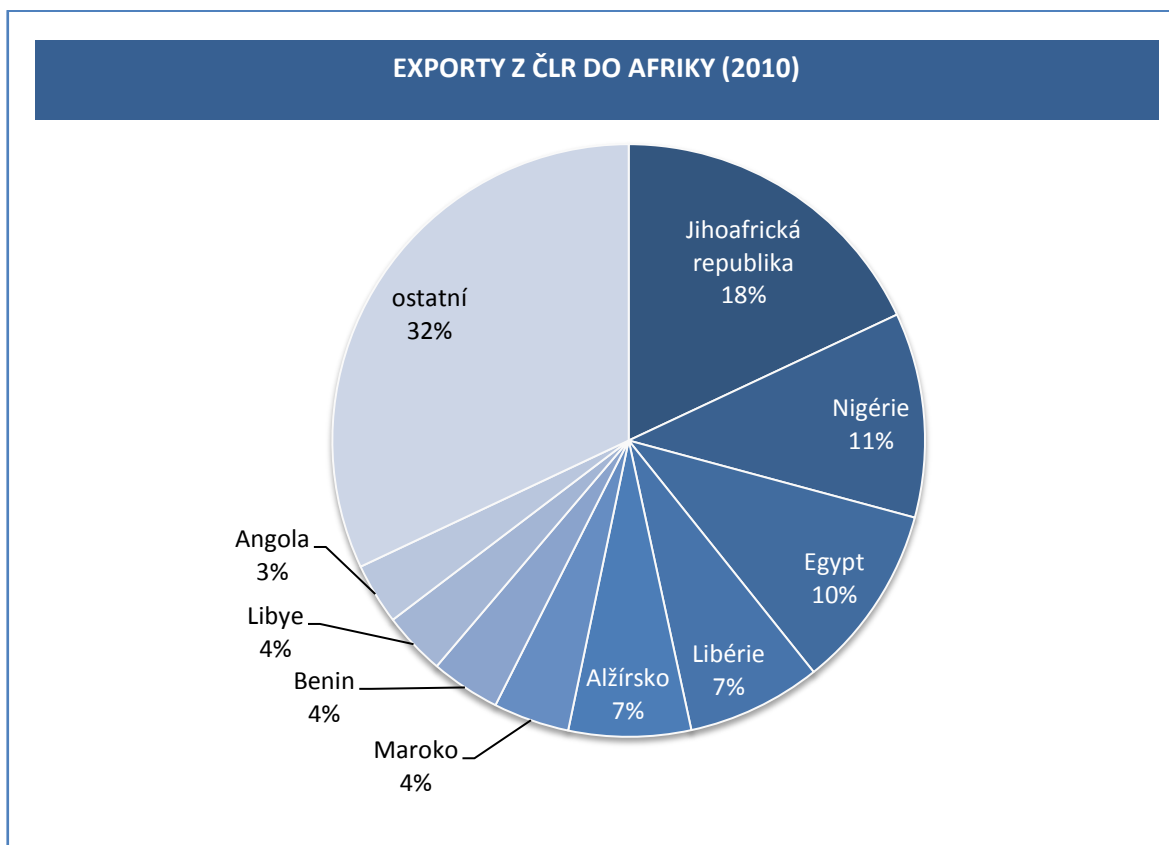
a přijímání delegací z Afriky (CABC, nedatováno). K dalším iniciativám se řadí Čínsko-afriická obchodní komora (*Chinese-African Chamber of Commerce*), která se zaměřuje na podporu vzájemných ekonomických interakcí, a Čínská exportní a úvěrová pojišťovací společnost (SINOSURE, *China Export and Credit Insurance Corporation*), která podporuje čínské exporty a investice do zahraničí tím, že pojišťuje proti obchodním rizikům (Wang, 2007).

Co se týče geografické struktury obchodních partnerů ČLR v Africe, je patrná koncentrace na malé množství států. Mezi hlavní africké vývozce do ČLR patří dle Čínské statistické ročenky z roku 2011 Angola, Jihoafrická republika, Súdán, Libye a Kongo (viz graf č. 6). Co se týče exportů z ČLR do Afriky, na předních příčkách se dle Čínské statistické ročenky pohybují Jihoafrická republika, Nigérie, Egypt, Libérie a Alžírsko (viz graf č. 7). Podrobnější data k jednotlivým státům, včetně jejich vývoje v čase, jsou uvedena v příloze č. 5.

Graf č. 6: Importy z Afriky do ČLR

Zdroj: vlastní zpracování dle National Bureau of Statistics of China, 2011

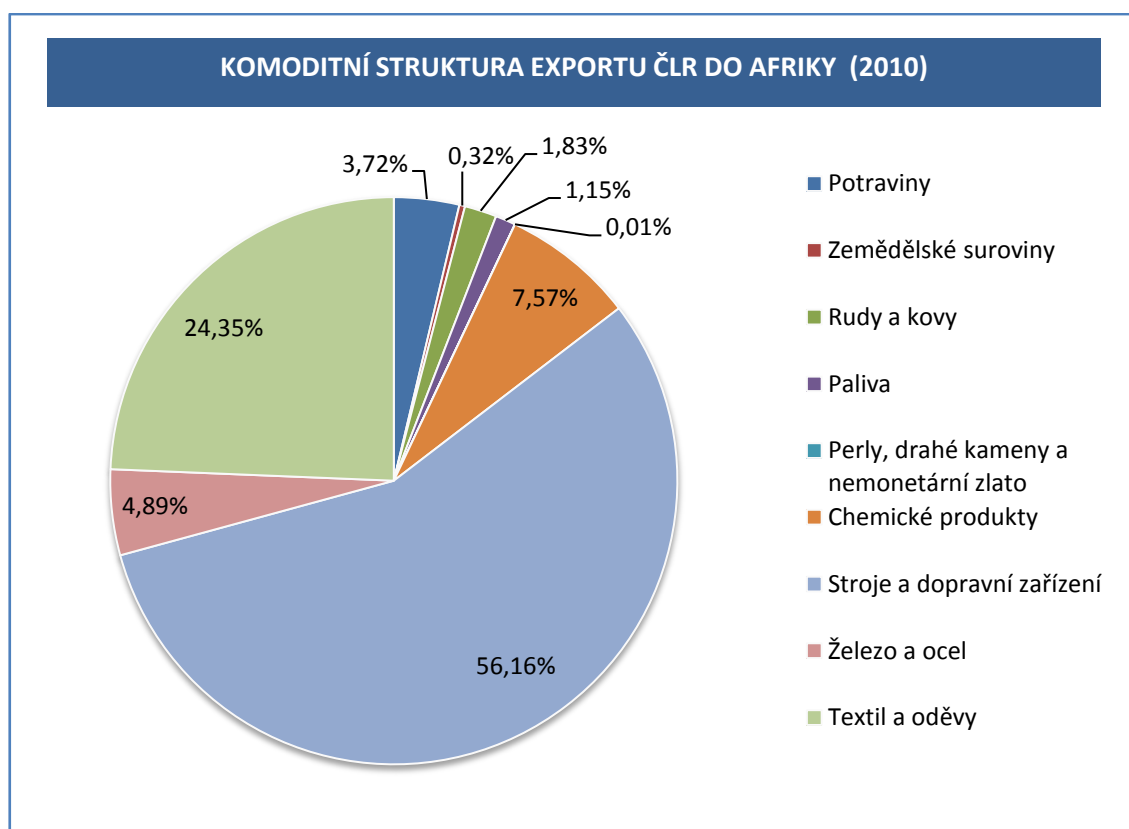

Graf č. 7: Exporty z ČLR do Afriky

Zdroj: vlastní zpracování dle National Bureau of Statistics of China, 2011

Trend koncentrace je patrný nejen u teritoriální struktury, ale i u komoditní struktury zahraničního obchodu. ČLR dováží do Afriky především stroje a dopravní zařízení a textil a oděvy (viz graf č. 8). Nicméně v poslední době dochází k patrným změnám exportní struktury ČLR. Zatímco narůstá podíl elektroniky, strojů a dopravních zařízení, snižuje se podíl zemědělských vývozů a textilu a oděvů (Zweig, 2008, Amiti, Freund in Wei, Feenstra, 2010). Dále je pozorován důraz na větší sofistikaci exportních artiklů, v důsledku čehož došlo k nárůstu podílu *high-tech* produktů (Zweig, 2008). I nadále však přetrvává specializace na sektory vyžadující vysoký podíl lidské práce a koncentrace na malé množství druhů produktů (Amiti, Freund in Wei, Feenstra 2010) (viz graf č. 10).

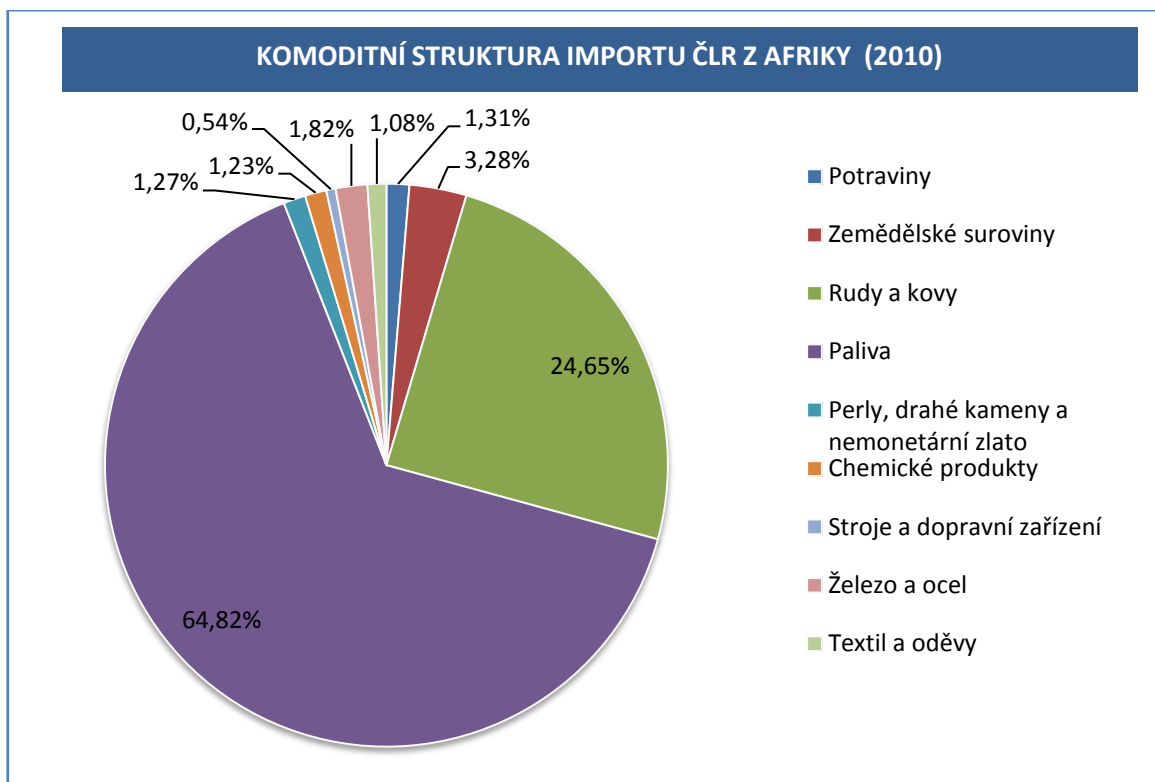
Taktéž diverzifikace⁵⁰ importů ČLR z Afriky je, s výjimkou Jihoafrické republiky, velice nízká (Osei, Mutebi, 2010) (viz graf č. 9). Její převážnou část tvoří paliva a rudy a kovy. Nárůst je patrný především co se týče ropy, železné rudy, bavlny, diamantů a dřeva (Kaplinsky, McCormick, Morris, 2006). Poměr zpracovaných komodit se pohybuje pouze okolo 4 % (viz graf č. 11). Konkrétní destinace, respektive zdrojové státy čínských exportů, respektive importů jsou pro vybrané komodity uvedeny v příloze č. 6.

Graf č. 8: Komoditní struktura exportu ČLR do Afriky (2010)

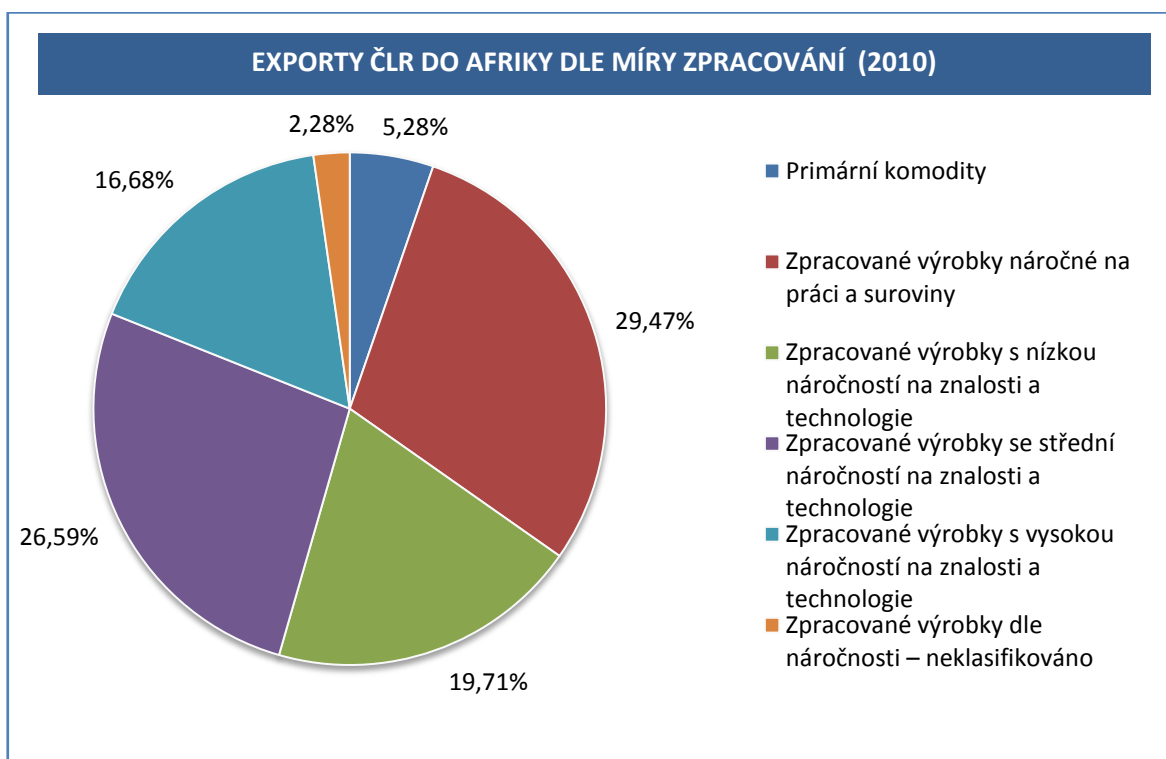
Zdroj: zpracováno autorem dle UNCTAD, 2012

⁵⁰ Například ropa v případě Angoly představuje téměř 100% podíl na exportu do ČLR, v Súdánu 98,8 %, Nigérii 88,9 %, Kongu 85,9 % a v Gabonu 54,8 %. Kovy se na exportu do ČLR podílí v DRK 99,6 %, v Ghaně 59,8 % a v JAR 45,6 %. Dřevo tvoří podstatnou část vývozu z Gabonu (42,3 %), Kamerunu (39,7 %) a Tanzanie (23,4 %). Další významné dovozy představuje bavlna z Kamerunu a Tanzanie a kakao z Ghany (Chen, Goldstein, Pinaud, Reisen, 2005).

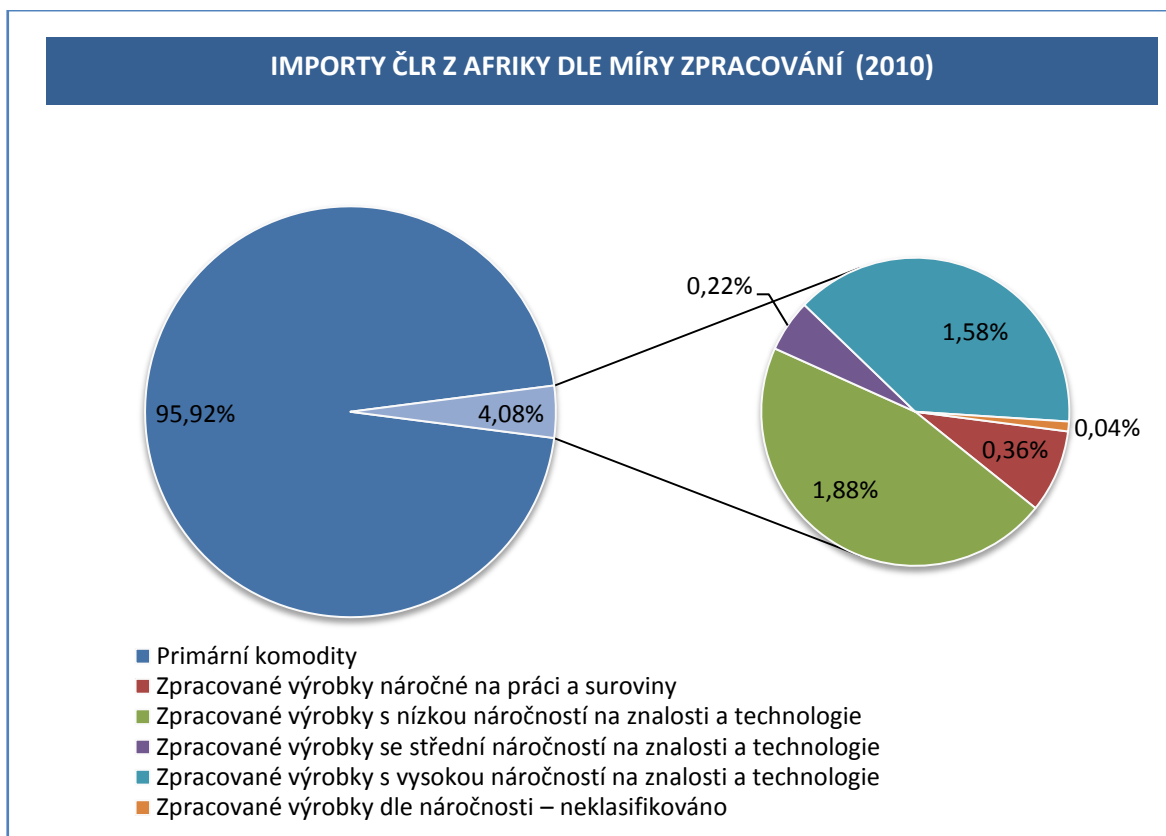
Graf č. 9: Komoditní struktura importu ČLR z Afriky (2010)

Zdroj: zpracováno autorem dle UNCTAD, 2012

Graf č. 10: Exporty ČLR do Afriky dle míry zpracování (2010)

Zdroj: zpracováno autorem dle UNCTAD, 2012

Graf č. 11: Importy ČLR z Afriky dle míry zpracování (2010)

Zdroj: zpracováno autorem dle UNCTAD, 2012

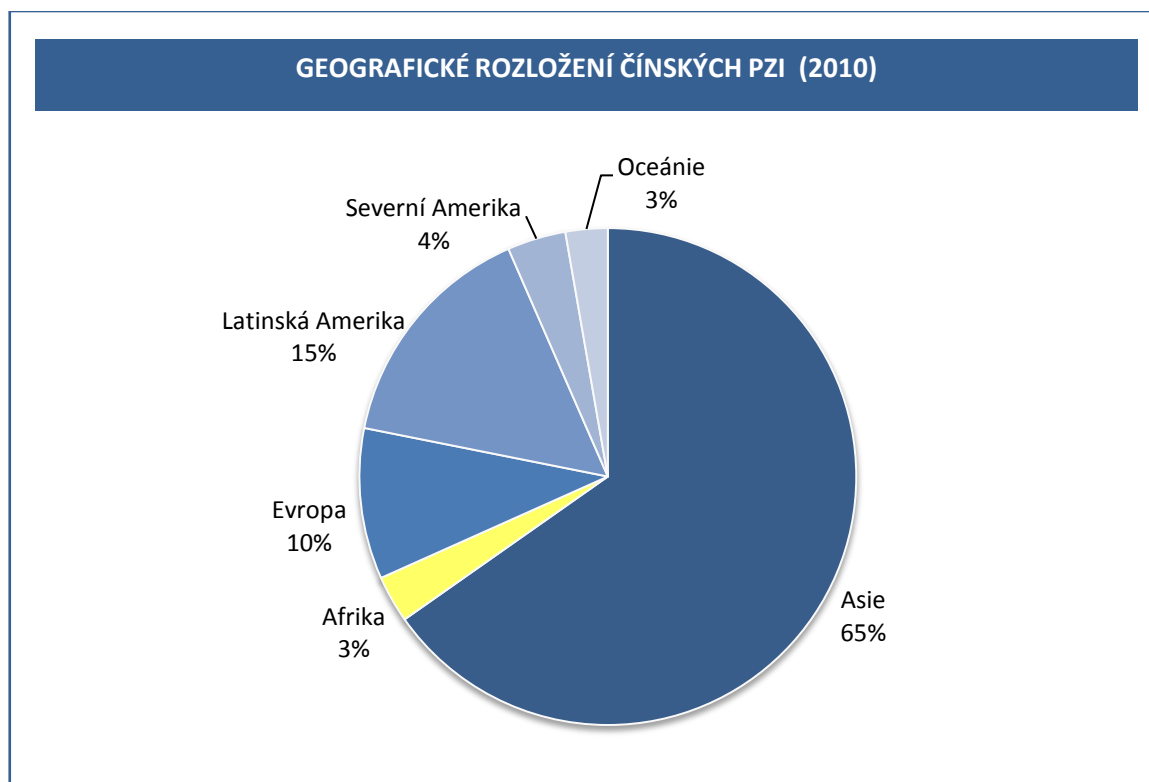
5.3 Zahraniční investice

Poslední zkoumanou oblast v rámci analýzy aktivit ČLR ve vztahu k Africe představují zahraniční investice. Následující kapitola popisuje motivace Číňanů pro investování v Africe a rozsah a alokace těchto finančních toků. Ve svém závěru se věnuje také zvláštním ekonomickým zónám, jako součásti *go out* strategie.

5.3.1 Objem a alokace investic

V důsledku rozvoje sino-afrických ekonomických vztahů došlo také k nárůstu čínských přímých zahraničních investic (dále jen PZI) směřovaných do Afriky. Dle MOFCOM došlo za poslední dekádu k navýšení čínských PZI do Afriky o 46 % (Renard in Schiere, Ndikimana, Walkenhorst, 2011). Stále však Afrika, v rámci destina-

cí čínských PZI, hraje pouze marginální roli. Dle Statistického bulletinu čínských přímých zahraničních investic pro rok 2010 jsou do Afriky alokována pouhá 3 % z celkových čínských PZI. Dominantní zůstává stále především Asie, Latinská Amerika a Evropa (viz graf č. 12).

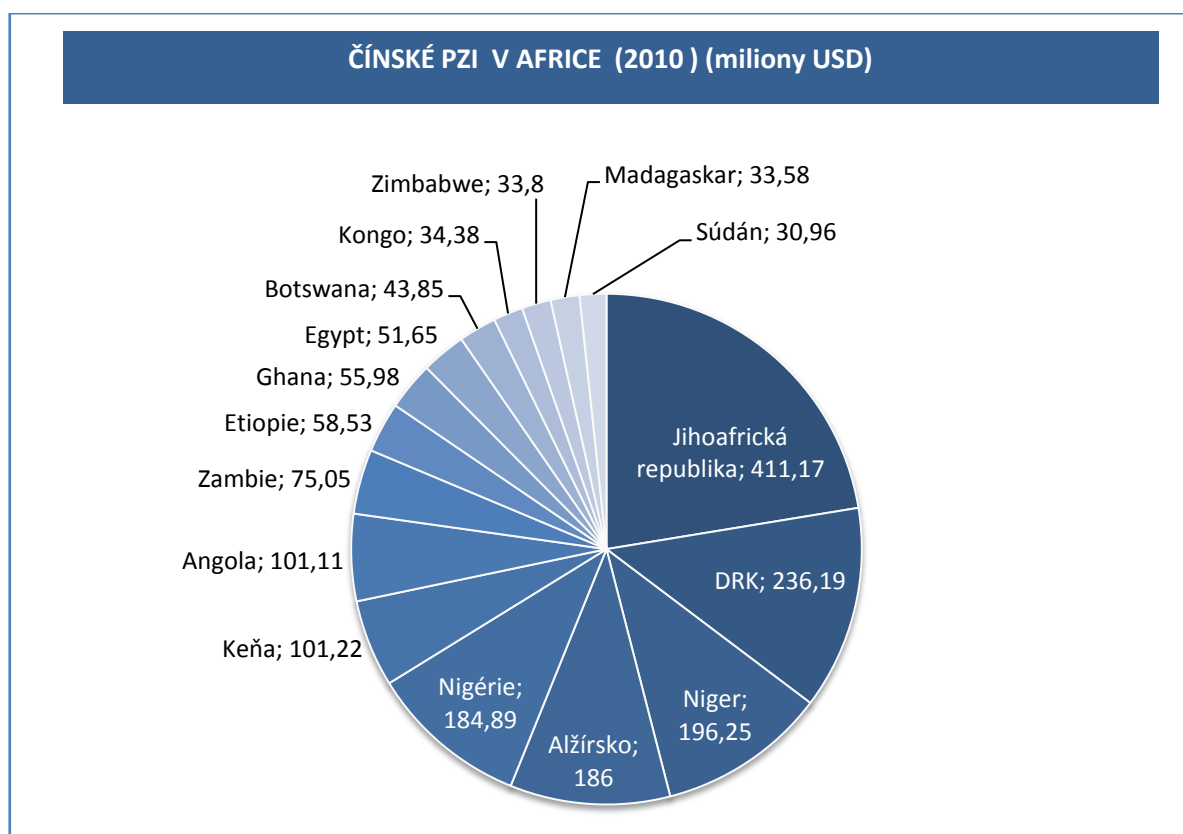
Graf č. 12: Geografické rozložení čínských PZI (2010)

Zdroj: MOFCOM, 2011

PZI jsou poskytovány především provinciemi Če-ťiang, Kuang-tung, Fu-ťien, Ťiang-su a Šan-tung (Gu, 2009), jejichž komparativní výhodu představuje početná čínská komunita žijící v Africe (Park in Cornelissen, 2010). Co se týče alokace PZI, je zde patrná značná koncentrace⁵¹ na malý počet států. Hellström (2009) udává, že téměř tři čtvrtiny čínských PZI v Africe jsou koncentrovány do deseti států, z toho prvních pět představují země bohaté na přírodní zdroje – Súdán, Zambie, Alžírsko, Nigérie a Jihoafrická republika. Nicméně dle Statistického bulletinu čínských přímých zahra-

⁵¹ Trendem poslední doby se však stává diverzifikace toků čínských PZI do Afriky, které začínají být směřovány i do zemí, které nejsou bohaté na nerostné suroviny, a představují tak prostředek k vybudování lepší pozice ČLR v Africe, jejich podíl je však marginální (Ye, 2010).

ničních investic pro rok 2010⁵² je situace odlišná. Jak ukazuje graf č. 13, nejvíce PZI směřovalo do Jihoafrické republiky, Demokratické republiky Kongo, Nigeru, Alžírsku a Nigérie. Největší propad investic je pozorován u Súdánu, zatímco výrazný nárůst čínských investic lze pozorovat u Botswany, která je považována za politicky stabilní stát s přátelskými vztahy se sousedními státy. Navíc její produkty mají volný přístup na jihoafrický trh a Číňany vyrobené zboží tak může pronikat z Botswany i do Jihoafrické republiky (van de Looy, 2006).

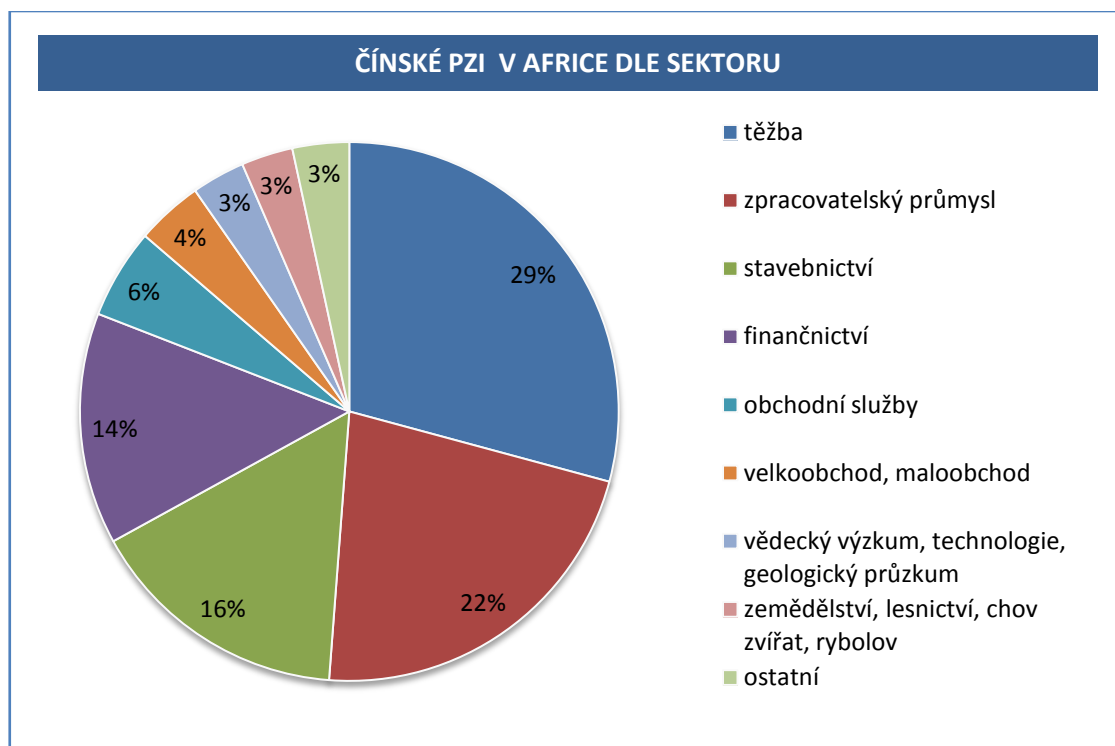
Graf č. 13: Čínské PZI v Africe (2010)

Zdroj: MOFCOM, 2011

Přestože většina investic pochází ze státního sektoru, je pozorován velký nárůst soukromých investic, které pravděpodobně ty státní brzy předstihnou. Státní společnosti investují převážně do těžby nerostných surovin a dřeva, rybolovu a infrastruktury (van de Looy, 2006, Hellström, 2009), což jsou pro veřejnost nejvíce viditelné

⁵² Pro podrobný vývoj alokací PZI do jednotlivých států Afriky a vývoj v čase je v příloze č. 7 uvedena tabulka pro léta 2004–2010.

megalomanské projekty (Ye, 2010). Oproti tomu soukromé⁵³ společnosti stále více směřují investice do výrobního sektoru a sektoru služeb (Gu, 2009, Hellström, 2009). K dominantním sektorům, kam směřují čínské PZI, patří především těžba, zpracovatelský průmysl a stavebnictví (viz graf č. 14).

Graf č. 14: Čínské PZI v Africe dle sektoru

Zdroj: Information Office of the State Council, 2010

ČLR začala aktivně podporovat působení čínských firem v zahraničí v roce 2003, kdy vláda zjednodušila proces schvalování PZI a poskytovala pobídky pro určitá cílová odvětví (Cheng, Ma in Wei, Feenstra, 2010, Holslag, 2007). Jedná se o průmyslovou výrobu, zemědělství, přírodní zdroje, infrastrukturu a nemovitosti (UN, 2007). Tyto kroky nicméně byly nezbytné vzhledem k ohlášenému vstupu ČLR do WTO a tím pádem i otevření se globální konkurenci. Samotná *go out* strategie se však datuje do poloviny 90. let 20. století, kdy Státní hospodářská a obchodní komise vybírala skupinu 120 firem, tzv. národních šampionů, které budou vévodit čínskému napojování

⁵³ Většina čínských soukromých společností působících v Africe jsou malé a střední podniky, které jsou flexibilní a lehce se adaptují na místní podmínky. Velké soukromé společnosti zpravidla považují domácí čínský trh za dostatečný pro uspokojení svých potřeb a nejsou tak motivovány investovat v zahraničí (Gu, 2009, Hellström, 2009).

se do globálních struktur a celkovému zlepšení globálního postavení ČLR (Zweig, 2008, Idun-Arkhurst, Laing, 2007). Wu (2005) podotýká, že vláda v zásadě očekává od šampionů zajištění přístupu k přírodním zdrojům. Národní komise pro rozvoj a reformy společně se Státní radou vydaly dokonce seznam přírodních zdrojů, včetně států, kde mohou být nalezeny a kde tudíž mají být posíleny investice (Wu, 2005).

Přestože k navýšení PZI ze strany ČLR došlo především díky přijetí *go out* strategie (viz výše), angažovanost čínských společností v Africe se datuje daleko do minulosti a lze rozdělit do pěti fází (Gu, 2009). První fáze byla zahájena v roce 1949 a trvala přibližně do 80. let 20. století. V této fázi se několik čínských společností věnovalo implementaci vládních projektů ve spřátelených socialistických zemích. Druhá fáze probíhala od 80. let do poloviny 90. let a nesla se v duchu působení velkých státních obchodních společností v Africe. Znakem třetí fáze, která se datuje od poloviny 90. let do roku 2000, byl vstup velkých státních podniků a soukromých společností do afrického výrobního sektoru, spojeného většinou se surovinovou základnou a investicemi do infrastruktury.

Čtvrtá fáze probíhala mezi lety 2000–2005. V tomto období došlo k rozvoji velkých státních podniků a soukromých společností, které se začaly sdružovat do obchodních zón a industriálních parků. Poslední fáze probíhá od roku 2005 do současnosti, kdy dochází k nárůstu počtu soukromých společností i velkých státních podniků. To je navíc doprovázeno rozvojem klastrů⁵⁴ a vstupem nových malých čínských soukromých společností do Afriky. Přesto, že v současnosti došlo ve světle finanční krize k celkovému poklesu PZI, čínské investice nadále narůstají (Salidjanova, 2011).

5.3.2 Motivace investovat

ČLR z pochopitelných důvodů není motivována investovat do zahraničí za účelem snížení nákladů na výrobu (Cheng, Ma in Wei, Feenstra, 2010) Mezi nejčastější motivace, proč Číňané investují v Africe, řadí Gu (2009) na základě svého výzkumu přístup na místní trhy, velkou konkurenci na domácím trhu, přenesení domácí výroby do zahraničí, vstup na nové zahraniční trhy, využívání výhod afrických regionálních a mezinárodních obchodních dohod, přístup k přírodním zdrojům, diverzifikaci

⁵⁴ Vzájemné propojování firem.

a finanční pobídky vlády (viz graf č. 15). Lze tak říci, že ČLR především využívá velkých afrických trhů s menší konkurencí jako nová odbytíště svých výrobků a afrických preferenčních režimů pro přístup na třetí trhy (Cai, 1999, Deng, 2004). Opomenuta však nemůže být ani silná motivace získání přístupu k nerostným surovinám.

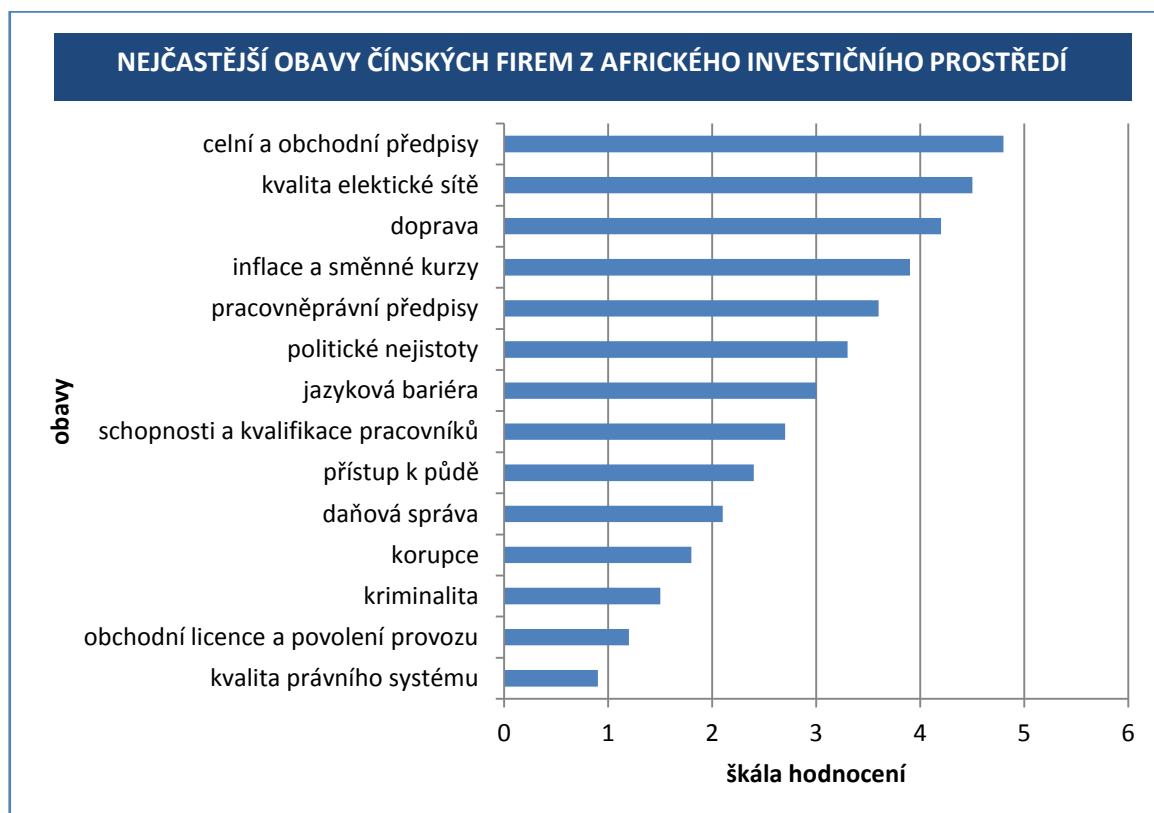

Graf č. 15: Nejčastější motivace pro investování čínských firem v Africe

Zdroj: Gu, 2009, s. 15

Mezi nejvíce kontroverzní motivace doajista patří obcházení protekcionistických opatření uvalených ze strany vyspělých zemí, nejčastěji USA a EU, na výrobky pocházející z ČLR. Tím, že dojde ke změně země původu výrobku, získají čínské firmy přístup na vyspělé trhy díky jejich preferenčním obchodním smlouvám s Afrikou. Číňané velkou část svých investic také směřují do hledání zdrojů ropy, zemního plynu a jiných přírodních zdrojů pro export do ČLR (Gu, 2009). V souvislosti se snahou zabezpečit dodávky surovin a energií pro národní hospodářství se hovoří o tzv. zdrojové diplomacii uplatňované ze strany ČLR. Tu Zweig (2006, s. 2–3) definuje jako „...diplomatickou činnost zaměřenou na zlepšení přístupu státu ke zdrojům a opatření energetické bezpečnosti“. Její součástí je zajištění stabilní dodávky energie a přírodních zdrojů, schopnost transportovat je a udržovat přijatelné ceny.

Přestože čínské investice v Africe neustále narůstají, existují i určité obavy z investičního prostředí (viz graf č. 16). Jedná s především o celní a obchodní předpisy, kvalitu elektrické sítě, dopravu, inflaci a směnné kurzy, pracovněprávní předpisy, politickou nejistotu, jazykovou bariéru, kvalifikaci a schopnosti pracovníků, přístup k půdě, daňovou správu, korupci, kriminalitu, licenční povolení a kvalitu právního systému (Gu, 2009).

Graf č. 16: Nejčastější obavy čínských firem z afrického investičního prostředí

zdroj: Gu, 2009, s. 17

5.3.3 Zvláštní ekonomické zóny

V roce 2006, jako součást 11. pětiletého plánu a *go out* strategie, přislíbila čínská vláda založit padesát zámořských ekonomických a obchodních zón (Bräutigam, Tang, 2011). Na summitu FOCAC, který se konal toho samého roku, bylo ustanoveno, že do příštího summitu (2009) založí ČLR tři až pět z těchto zvláštních ekonomických zón v Africe, kde bude vytvářet příznivé prostředí pro čínské firmy a investory

(Bräutigam, Farole, Tang, 2010). V tom se africké ekonomické zóny liší od ostatních, protože Afričané zde nejsou iniciátory, ale recipienti⁵⁵. Tato území se mají stát uzly ekonomického růstu (Davies in Rotberg, 2008, Bräutigam, Tang, 2011).

V návaznosti na to proběhla dvě kola tendrů⁵⁶. První kolo, do kterého se přihlásilo šedesát společností, probíhalo v roce 2006. Třicet z těchto společností bylo vyzváno k předložení návrhu a poté dvanáct z nich pozváno na panelovou diskusi do Pekingu. Zde bylo vybráno finálních osm⁵⁷ zvláštních ekonomických zón, v rámci kterých se tři nacházejí v Africe – v Zambii, na Mauriciu a v Nigérii (Ogun) (Bräutigam, Tang, 2010, Bräutigam, Tang, 2012). Zájem o účast na druhém kole tendru, které probíhalo v roce 2007, vyjádřilo padesát společností. Nicméně ty již musely splňovat nový požadavek na minimální obraty ve výši 2 miliard USD. Dvacet z těchto společností podalo návrhy a poté bylo vybráno finálních jedenáct⁵⁸ zvláštních ekonomických zón – včetně Alžírsko, Egypta, Etiopie a Nigérie (Lekki) (Bräutigam, Tang, 2010, Bräutigam, Tang, 2012). V tendru neuspěly ekonomické zóny například v Tanzanii nebo na Kapverdách, což dle Bräutigam a Tang (2011) nasvědčuje tomu, že se jednalo o výběrové řízení neovlivněné politickým rozhodnutím. Po roce 2007 Ministerstvo obchodu ČLR pozastavilo další tendry a čeká na výsledky prvního kola.

V současnosti je v provozu nebo ve výstavbě šest zón. Nicméně plně funkční je pouze Chambishi (Bräutigam, Farole, Tang, 2010). Plány zón v Etiopii a na Mauriciu byly podstatně pozměněny, protože developeři byli silně zasaženi finanční krizí (Bräutigam, Tang, 2010). Alžírská zóna byla odložena kvůli změnám v legislativě týkajících se zahraničních investic. Zahraniční investor totiž nově musí utvořit *joint-venture* s alžírským partnerem (v tomto případě *Groupe Mazouz*) jako většinovým akcionářem, což pro čínské investory není příliš výhodné (Bräutigam, Tang in Farole, Akinci, 2011). Rozhodnutí však také mohlo být ovlivněno souběžným vyjednáváním alžírské vlády s francouzskou automobilovou společností Renault, která zde chtěla vystavět montážní továrnu a vyjádřila obavy z čínské konkurence⁵⁹. Sama *Groupe Mazouz* projevila určitá

⁵⁵Některé zóny však byly původně návrhem afrických vlád. Například Suezská zóna byla zahájena na žádost egyptského prezidenta Mubaraka, který navštívil ekonomickou rozvojovou zónu Tchien-ťin v 90. letech a chtěl dle ní vystavět zónu v Suez. Stejný průběh lze pozorovat i u některých zón mimo program MOFCOM (např. v Sierra Leone) (Bräutigam, Tang, 2011).

⁵⁶Výzva k podání nejvýhodnější nabídky.

⁵⁷Pákistán, Zambie, Thajsko, Kambodža, Nigérie, Mauricius, Ruské federace (2) (Bräutigam, Tang in Farole, Akinci, 2011).

⁵⁸Venezuela, Nigérie, Vietnam (2), Mexiko, Etiopie, Egypt, Alžírsko, Korejská republika, Indonésie, Ruská federace (Bräutigam, Tang in Farole, Akinci, 2011).

⁵⁹Nicméně Renault nakonec nabídku stáhl a továrnu otevřel v sousedním Maroku.

znepokojení nad kvalitou čínských výrobků, a to i v souvislosti s orientací alžírských spotřebitelů na západní produkty (Alden, Aggard-Clerx, 2012).

Mapa č. 1 zaznamenává oficiální africké obchodní a ekonomické zóny schválené MOFCOM, tabulka č. 5 je pak doplňuje o informace týkající se developerů a jejich zaměření. Většina těchto zón je zaměřena na výrobní sektor, těžebním aktivitám se věnuje pouze zóna v Chambishi (Davies in Rotberg, 2008, Bräutigam, Tang, 2011).

PŘEHLED OFICIÁLNÍCH AFRICKÝCH OBCHODNÍCH A EKONOMICKÝCH ZÓN ČLR				
stát město	rozloha/ investice	status (2010)	developeři	zaměření
ZAMBIE: Chambishi Lusaka ⁶⁰	CH: 11,58 km ² L: 5 km ² 410 mil. USD	v provozu, ve výstavbě	China Nonferrous Mining Group (CNMC group)	CH: výroba mědi a kobaltu L: oděvy, potraviny, spotřebiče, tabák, elektronika
EGYPT: Suez	5,08 km ² 80 mil. USD	v provozu, ve výstavbě	Tianjin TEDA, CADF, Egypt- China Corporation for Investment (ECCL), Tianjin Suez International Cooperation Co.	textil, oděvy, ropná zařízení, montáž automobilů, montáž elektroniky
NIGÉRIE: Lagos (Lekki)	30 km ² 369 mil. USD	ve výstavbě	China Civil Engineering Construction, Jiangning Development Corp., Nanjing Beyond, China Railway, Lagos State (20%): Lekki Worldwide Investments Limited	dopravní zařízení, textil, domácí zařízení, telekomunikace, možná ropná rafinerie
NIGÉRIE: Ogun	100 km ² 500 mil. USD	ve výstavbě	Guangdong Xinguang, South China Developing Group, Ogun State Government	keramika, nábytek, zpracování dřeva, léky, počítače, osvětlení
MAURICIUS: Port Louis (Riche Terre)	2,11 km ² 720 mil. USD	ve výstavbě	Shanxi-Tianli ⁶¹ Group, Shanxi Coking Coal Group, Taiyuan Iron & Steel Company	textil, oděvy, strojní zařízení, hi-tech, obchod, služby (cestovní ruch, finanč- nictví, vzdělávání)
ETIOPIE: Dukem	2 km ² 101 mil. USD	ve výstavbě	Yonggang (vystoupil), Qiyuan Group, Jianglian Int'l trade, Yangyang Asset management and Zhangjiagang Free Trade Zone (není akcionář)	elektrické přístroje, ocel, metalurgie, stavební materiály
ALŽÍRSKO: Mostaganem	5 km ² 556 mil. USD	<i>schválená, odložená</i>	<i>Jiangling Automobile, Zhongding International</i>	<i>montáž automobilů, stavební materiály</i>

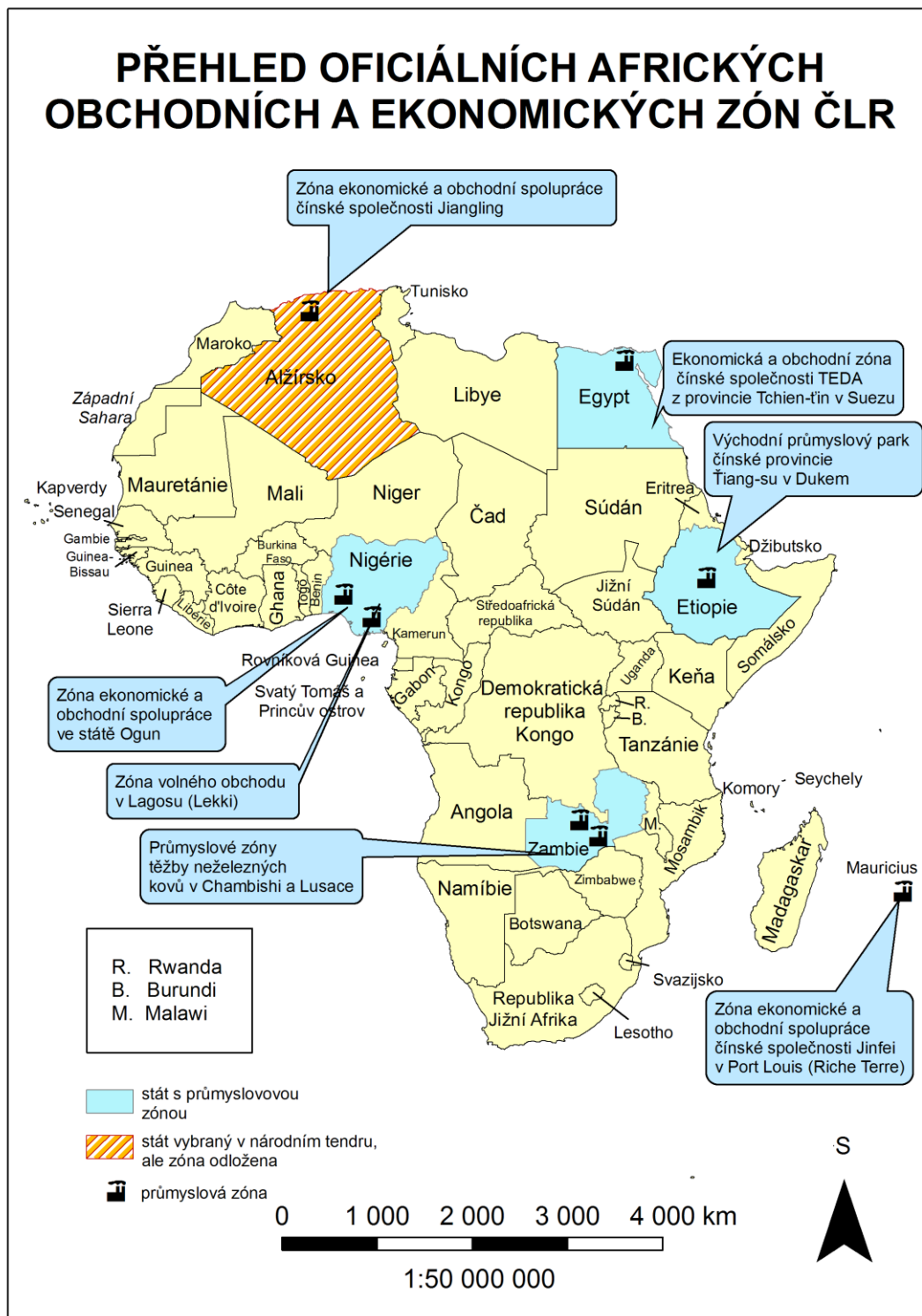
Tabulka č. 2: Přehled oficiálních afrických obchodních a ekonomických zón ČLR

Zdroj: převzato a upraveno dle Bräutigam, 2011a, s. 32

⁶⁰ Jedná se o podzónu Chambishi.

⁶¹ Nyní Jinfei.

PŘEHLED OFICIÁLNÍCH AFRICKÝCH OBCHODNÍCH A EKONOMICKÝCH ZÓN ČLR

Mapa č. 1: Přehled oficiálních afrických obchodních a ekonomických zón

Zdroj: Zpracováno autorem dle Bräutigam, Tang, 2010

Historicky jsou zvláštní ekonomické zóny v Africe hodnoceny jako neúspěšné. Bräutigam, Farole a Tang (2010) však považují ČLR za zemi relativně úspěšnou, pokud jde o zakládání zvláštních ekonomických zón. Navíc se jedná o soukromý sektor, který se zaměřuje na zisk a podniká tak více efektivně. Významný faktor ovšem představuje i štedrá vládní podpora a politické zázemí v rámci *go out* strategie. ČLR podporuje investování do zvláštních ekonomických zón se strategickým záměrem (Davies in Rotberg, 2008):

- pomoci čínským společnostem lépe proniknout na nové trhy;
- vyhýbat se protekcionistickým opatřením tím, že se výroba přesune do zahraničí (produkty se tak zbaví nálepky „*made in china*“);
- poskytnout určitý stupeň státní ochrany prostřednictvím dohod mezi vládami obou stran, a tím i snížení investičních rizik
- a podpořit průmyslovou konkurenceschopnost prostřednictvím vytváření klastrů v rámci stejných sektorů.

6. DOPADY A IMPLIKACE ČÍNSKÉ ANGAŽOVANOSTI PRO AFRICKÉ ZEMĚ

Na základě výše uvedené analýzy aktivit ČLR ve vztahu k Africe je zřejmé, že tato rapidně narůstající angažovanost významně ovlivňuje vývoj v afrických zemích. To je v rámci této kapitoly ilustrováno na několika vybraných problémech v oblasti ekonomické, politické, sociální a environmentální. Kapitola se snaží postihnout jak pozitiva, tak negativa a nabízí tak několik úhlů pohledu.

6.1 Ekonomické dopady

Pozornost je nejprve věnována dopadům čínské angažovanosti v oblasti ekonomické. Dílčí kapitoly se zaměřují především na obchodní a investiční vztahy, které jsou dále doplněny o problematiku zadlužení a zemědělství.

6.1.1 Zahraniční obchod

Narůstající sino-africké obchodní a investiční vztahy mají dalekosáhlé dopady. Spatřovány jsou jak pozitiva, tak negativa, ovšem často jsou za fatálnější považovány negativní aspekty, a to především proto, že tyto vzájemné interakce nepřispívají k rozvoji průmyslu a k dlouhodobé snaze Afriky o diverzifikaci ekonomické a obchodní struktury (Ademola, Bankole, Adewuyi, 2009).

Obavy, že čínské investice v Africe jsou směřovány pouze do sektoru těžby přírodních zdrojů, a nepřispívají tak k rozvoji státu v dlouhodobém horizontu, se zdají být oprávněné. Značná poptávka ČLR po primárních komoditách vede ke zvýšení jejich cen a tím i exportních příjmů vývozců této komodity. Tím však dochází u mnohých afrických zemí k posilování fenoménu surovinového prokletí⁶² a zákonitě se také

⁶² Prokletí přírodních zdrojů (*resource curse*), je jev, kdy země bohaté na přírodní zdroje nejsou schopny využít zisky z jejich exportů pro růst svých ekonomik, a v průměru si tak vedou hůře než země přírodními zdroji méně obdařené.

projevují negativní dopady u států, které tuto komoditu dovážejí (Zafar, 2007). Další významný faktor představuje dovoz levných průmyslových výrobků z ČLR do Afriky, díky kterému na jednu stranu dochází ke snížení cen na afrických trzích, což umožňuje obyvatelstvu zvýšit spotřebu (Kaplinsky, McCormick, Morris, 2006), ovšem zároveň levné čínské importy vytlačují z afrických trhů dražší domácí producenty a dochází tak ke snižování africké výroby (Taylor, 2009, Geda, 2006). V mezinárodním prostředí pak levné čínské exporty ohrožují africké vývozy, které těmto levným produktům nemožou konkurovat. Tento faktor společně se specializací na vývoz primárních komodit, kterou posiluje čínská poptávka po surovinách, ohrožuje ekonomickou diverzifikaci Afriky a podkopává snahy o její industrializaci (Zafar, 2007, Renard in Schiere, Ndikuma, Walkenhorst, 2011). Naopak, díky zvýšenému zájmu ČLR o Afriku, na kontinent, který byl na přelomu 80. a 90. let do značné míry v ústraní, směřuje významně více zahraničního kapitálu (jak v podobě investic, tak v podobě rozvojové pomoci) i mezinárodních obchodních toků (Zafar, 2007).

Jenkins a Edwards (2005) upozorňují, že pokud by dovoz zboží z ČLR do Afriky z větší části spíše nahrazoval dovoz z jiných zemí, které produkují (a dovážejí) s vyššími náklady, nebyl by africký průmysl poškozen a zboží by se stalo dostupnější pro širší vrstvy obyvatelstva (Gu, 2009). Přesto však dopady mohou být v mnoha směrech zásadní, což je patrné především na příkladu textilního průmyslu. Nejen dovoz levných čínských oděvů negativně ovlivňuje africký textilní průmysl. Dochází také k přesunu výroby čínských textilních společností do afrických zemí, které sice vytváří pracovní pozice pro Afričany, ale lokální výrobci jim mohou s těžší konkurovat (Tull, 2006).

Motivace čínských firem pro relokaci výroby spočívá mimo jiné ve využívání výhod plynoucích z preferenčních režimů, které africkým zemím poskytují vyspělé země. Jedním z nich je AGOA⁶³ (*African Growth and Opportunity Act*), jehož prostřednictvím ČLR získala preferenční přístup na americký trh pro několik produktů, včetně textilu a oděvů. Druhý příklad představuje Dohoda o textilu a oděvech⁶⁴ (*Agreement on Textiles and Clothing*) z Uruguayského kola Světové obchodní organizace, která v podstatě ochraňovala evropské a americké trhy před levnými čínskými dovozy. ČLR však relokací výroby do Afriky toto opatření obešla. Poté, co platnost dohody

⁶³ Vyhlášeno roku 2000 kongresem USA.

⁶⁴ Součást Všeobecné dohody o clech a obchodu, GATT.

k 1. 1. 2005 vypršela, začaly čínské textilní společnosti opět kontinent opouštět a vracet svou výrobu zpět do ČLR, kde vyrábějí s celkově nižšími náklady. Tisíce afrických zaměstnanců se tak ocitlo bez práce (van de Looy, 2006). Textilní sektor byl poškozen nejvíce v Botswaně, Keni, Lesothu, na Madagaskaru, Mauriciu a ve Svazijsku (Zafar, 2007). S problémy se potýkala i natolik sofistikovaná ekonomika, jakou je Jihoafrická republika (Tull, 2006). Ta však v roce 2007 přijala opatření v podobě kvót na dovoz textilu a oděvů z ČLR s cílem ochránit domácí producenty (Sandrey, Edinger in Schiere, Ndikumana, Walkenhorst, 2011).

Nicméně je velice problematické souhrnně posuzovat obchodní interakce ČLR s kontinentem, který je tvořen 54 individuálními státy⁶⁵. Proto se například Stevens a Kennan (in Kaplinsky 2006) pokusili vytvořit analýzu potenciálních zisků plynoucích z obchodních interakcí ČLR a Afriky pro vybrané státy (viz příloha č. 8). Další odborné studie pak státy většinou kategorizují dle dopadů vzájemného působení. Zafar (2007) rozlišuje africké státy na „vítěze“, „poražené“ a státy, které pociťují jak pozitivní, tak negativní dopady. Mezi „vítěze“ sino-afrického obchodu řadí státy, které vyvážejí ropu (například Angola, Gabon a Súdán) nebo jsou bohaté na jiné přírodní zdroje – typickým příkladem jsou vývozcí kovů: Mauritánie (železo), Mozambik (hliník), Jihoafrická republika (platina), či Zambie (měď). Tato skupina států těží z nárůstu cen jmenovaných komodit na světových trzích, na což má bezesporu významný vliv růst čínské poptávky. Podobný vývoj je dále pozorován také u afrických producentů a vývozců zlata (Ghana, Mali, Jihoafrická republika, Tanzanie).

Smíšené dopady se projevují u států bohatých na nerostné suroviny, které jsou zároveň dovozci ropy (Botswana a Středoafriická republika). Pro tuto skupinu států jsou rostoucí ceny vyvážených nerostných surovin kompenzovány vysokými náklady na dovoz ropy. Do této skupiny spadají také vývozcí bavlny (Benin, Burkina Faso a Mali), kteří sice těží z vyšší ceny této komodity, ale taktéž doplácí na vysoké ceny dovážené ropy. ČLR jako největší dovozce bavlny na světě nepochybně hraje významnou roli v růstu cen komodity na mezinárodním trhu.

„Poražené“ představují státy dovážející ropu, které zároveň vyvážejí textil (Madagaskar, Mauricius). Ti musejí čelit jak vysokým cenám ropy, tak konkurenci v textilním průmyslu ze strany ČLR (viz výše). Tyto konkurenční tlaky se projevují

⁶⁵ Včetně jižního Súdánu.

také na třetích trzích. Dalšími „poraženými“ jsou státy dovážející ropu, které zároveň vyvážejí kávu (Burundi, Etiopie, Rwanda, Uganda) či jiné zemědělské komodity (Côte d'Ivoire, Keňa, Malawi, Tanzanie, Zimbabwe), a to proto, že ceny zemědělských plodin za několik posledních let vzrostly podstatně méně.

Toto dělení do značné míry potvrzují také Ademola, Bankole a Adewuyi (2009), kteří na základě studií *African Economic Research Consortium* (AERC), řadí mezi státy těžící ze vzájemných obchodních interakcí s ČLR vývozce ropy (Angolu, Čad, Kamerun, Kongo, Nigérii a Súdán), rud a kovů (Angolu, Etiopii, Ghanu, Jihoafrickou republiku, Kamerun, Tanzanii, Zambii a Zimbabwe), bavlny (Côte d'Ivoire, Čad, Jihoafrickou republiku, Kamerun, Mali, Súdán, Tanzanii, Zambii a Zimbabwe) a dřeva (Côte d'Ivoire, Nigérii, Jihoafrickou republiku, Kamerun, Kongo).

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že dopady obchodních interakcí mezi ČLR a Afrikou nelze hodnotit souhrnně, ale je nutné vzít v potaz specifika jednotlivých států. Nicméně všeobecně lze říci, že z těchto vzájemných interakcí těží především vývozci komodit, ovšem pouze v krátkodobém hledisku. V tom dlouhodobém naopak tyto interakce komplikují snahy afrických států o diverzifikaci ekonomiky a vývozu a předurčuje je do role vývozců primárních komodit, v důsledku čehož není dosažena žádoucí industrializace.

6.1.2 Investiční vztahy

Velký přínos pro Afriku je spatřován v čínských investicích do infrastruktury. ČLR se zaměřuje především na energetiku (hlavně vodní energie), dopravní infrastrukturu (hlavně silniční komunikace) a informačních a telekomunikačních technologií. Jedná se tedy oblasti opomíjené tradičními západními donory (Schiere in Schiere, Ndikumana, Walkenhorst, 2011). Tyto projekty jsou však často podrobovány kritice, především z pohledu zatěžování životního prostředí, protože jsou úzce spojeny s těžbou přírodních zdrojů. Na výstavbu sportovních stadionů a honosných vládních budov se snáší kritika kvůli nedostatečnému přispívání k rozvoji, potažmo snižování chudoby (Kaplinsky, McCormick, Morris, 2006).

Čínské investice, jsou často směřovány do zemí a projektů, které jsou považovány za riskantní, nerentabilní či neatraktivní z pohledu tradičních investorů

(Idun-Arkhurst, Laing, 2007, van de Looy, 2006). Gu (2009) zastává názor, že tam kde západní firmy vidí risk, tam Číňané vidí příležitost, a tak čínské společnosti soupeří spíše mezi sebou než s ostatními zahraničními či lokálními firmami (Gu, 2009). Navíc většinou pracují na větších projektech než africké společnosti ve stejném sektoru a tudíž spíše doplňují lokální podnikání a investiční aktivity (Ye, 2010). Realita je však mnohdy odlišná, protože lokální producenti jsou v důsledku nízké konkurenceschopnosti nahrazeni producenty čínskými (Kaplinsky, McCormick, Morris, 2006).

Z investičního hlediska je vhodné hodnotit i zvláštní ekonomické zóny, jejichž založení může vést k postupnému zvýšení industrializace Afriky a rozšíření místní zaměstnanosti, která je stěžejní pro snížení chudoby, byť v první fázi pouze v zóně samotné a jejím blízkém okolí. Zóny z pohledu afrických zemí budou úspěšné pouze tehdy, pokud přilákají patřičné místní a zahraniční investice, vytvoří pracovní pozice pro Afričany, podpoří export a zvýší průmyslovou konkurenceschopnost, nejlépe za předpokladu, že tak bude učiněno environmentálně a sociálně udržitelným způsobem (Bräutigam, Tang in Farole, Akinci, 2011). Aby byly naplněny požadavky obou stran, musí být navázáno aktivní partnerství (Bräutigam, Farole, Tang, 2010). Zatímco zóny v Etiopii a na Mauriciu jsou 100% v čínském vlastnictví, ostatní jsou tzv. *joint-ventures*, obvykle s africkou vládou jako menšinovým partnerem. Například zóna v Chambishi patří z 95 % čínské společnosti, v nigerijské zóně patří 18% podíl vládě nigerijského státu Ogun, v druhé nigerijské zóně (Lekki) vlastní vláda státu Lagos a státní společnost *Lekki Worldwide Investment Ltd.* podíl ve výši 40 %. Egyptskému konsorciu pak připadne přibližně 20% podíl v Suezské zóně (Bräutigam, Tang in Farole, Akinci, 2011).

Naopak obavy panují především z toho, že se jedná o investice spojené s dlouhodobými geostrategickými zájmy Pekingů, které nejsou zaměřeny na posílení místního rozvoje. Další obava souvisí se skutečností, že by mohlo dojít k pouhému přemístění výroby čínských produktů, které tak získají nálepku afrického výrobku a tím i přístup na trhy, které jsou před čínským zbožím chráněny. Skepticismus panuje také ohledně nízkých standardů (environmentálních, pracovních i bezpečnostních). Prozatím není pozorován vliv na zvýšení industrializace kontinentu. Zóny tak mohou představovat spíše izolované enklávy, které nevytvoří dostatečný počet pracovních míst pro Afričany a nebudou schopny předávat *know-how* místním společnostem (Bräutigam, Tang, 2011).

Pro celkové zhodnocení ekonomických dopadů je využito metody Jenkinse a Edwardse (2005), kteří klasifikují dopady na základě efektu komplementarity (navýšení importů na základě zvýšené poptávky), mezinárodní konkurence (konkurence na třetích trzích) a domácí konkurence (konkurence na domácích afrických trzích), kterou využili Kaplinsky, McCormick a Morris (2006, 2008) pro sestavení následující tabulky shrnující ekonomické dopady ČLR v Africe.

PŘEHLED EKONOMICKÝCH DOPADŮ			
	vlivy	přímé	nepřímé
OBCHOD	doplňující	<ul style="list-style-type: none"> • levné vstupy pro průmysl • levné spotřební zboží 	<ul style="list-style-type: none"> • vyšší světové ceny exportů z primárního sektoru
	konkurenční	<ul style="list-style-type: none"> • nahrazení místní produkce dovozem levných čínských výrobků 	<ul style="list-style-type: none"> • narůstající konkurence na třetích trzích v důsledku snižování cen průmyslových výrobků
INVESTICE	doplňující	<ul style="list-style-type: none"> • investice do nestabilních států • levné a vhodné kapitálové statky • technologický transfer • integrace do mezinárodní dělby práce • investice do infrastruktury 	
	konkurenční	<ul style="list-style-type: none"> • nahrazení lokálních producentů (existujících i potenciálních) • méně vedlejších efektů pro místní ekonomiky (než u PZI z jiných zemí) • investice do vyčerpateľných zdrojů 	<ul style="list-style-type: none"> • konkurence ve světových PZI a výrobních platformách • odliv investic od ostatních zahraničních investorů

Tabulka č. 3: Přehled ekonomických dopadů

Zdroj: zpracováno autorem dle Kaplinsky, McCormick, Morris, 2008, s. 17

6.1.3 Zemědělský sektor

ČLR jako země, ve které žije přibližně pětina obyvatel světa, se musí spokojit s ornou půdou o výměře pouhých 7 % celkové rozlohy (Bräutigam, 2009, Freeman, Holslag, Weil, 2008). Přesto je schopna pokrýt 95 % své celkové spotřeby potravin (Bräutigam, 2009, Bräutigam, Tang, 2009). Přelomovým se v tomto smyslu stal rok 2003, kdy se ČLR stala čistým dovozcem potravin (Freeman, Holslag, Weil, 2008, Aliyu, 2012), což bylo částečně způsobeno řešením problematiky pomalého přibližováním se k tzv. červené čáře. Ta představuje hranici pro potravinovou bezpečnost⁶⁶ ČLR a byla čínskými politiky ustanovena na 120 milionů hektarů orné půdy (Bräutigam, 2009, Bräutigam, Tang, 2009). V důsledku rapidního nárůstu cen potravin v roce 2008 začala být otázka řešení potravinové bezpečnosti věnována větší pozornost. Některé země, jako například Jižní Korea, státy Perského zálivu či Saúdská Arábie, se rozhodly uchýlit k řešení v podobě koupi nebo pronájmu půdy v zahraničí, kde pěstují plodiny určené pro dovoz do vlastní země. Kritika takovýchto postupů se odehrává jak na ekonomické, environmentální, tak sociální rovině (Freeman, Holslag, Weil, 2008). Někteří dokonce neváhají označit tyto přístupy za neokolonialistické (Bräutigam, 2009).

Všeobecný předpoklad⁶⁷, že také Peking podporuje čínské zemědělské společnosti v získávání půdy v zahraničí s cílem dovozu potravin, jako součást národní strategie potravinové bezpečnosti, se zakládá na důvěrném dokumentu určeném pro Ministerstvo zemědělství, který varuje, že stát nebude v blízké době schopný zajistit potravinovou bezpečnost a měl by se proto aktivně podílet na získávání půdy v zahraničí (Cotula, et al., 2009). Tento návrh byl ale mnohými analytiky zhodnocen jako neproveditelný a to jak z hlediska logistiky, tak z důvodu politických nejistot v afrických státech (Freeman, Holslag, Weil, 2008). To bylo potvrzeno v Dvacetileté strategii potravinové bezpečnosti vydané Národní komisí pro rozvoj a reformy v roce 2008, která výslovně stanovila, že nákup či pronájem půdy v zahraničí nebude součástí této strategie (Cotula, et al., 2009). Tomu nasvědčuje i fakt, že Afrika se podílí pouze

⁶⁶ Potravinová bezpečnost je zaručena, pokud za všech okolností mají všichni lidé ekonomický, sociální a fyzický přístup k dostatečnému množství bezpečných a výživných potravin postačujících k pokrytí potřeb výživy a stravovacích preferencí tak, aby mohli vést aktivní a zdravý život (Glopolis, 2011).

⁶⁷ Například ČLR v roce 2003 měla skupit 100 000 hektarů půdy v Zimbabwe pro pěstování kukuřice. Ve skutečnosti však *China International Water and Electric Corporation* (CIWEC, velká státní společnost) vyhrála kontrakt vlády Zimbabwe o zajištění zavlažování 100 000 hektarů půdy pro pěstování kukuřice. Projekt CIWEC opustila poté, co Mugabeho vláda nebyla schopna provádět platby (Bräutigam, 2011b).

4 % na celkovém dovozu zemědělských produktů do ČLR (navíc se jedná převážně o bavlnu a kaučuk) (Aliyu, 2012).

ČLR je také obviňována z narušování potravinové bezpečnosti afrických států. Tato kritika se však nezdá být oprávněná, protože přestože se čínské státní zemědělské společnosti působící v Africe orientují na zisk, podnikají lokálně (Aliyu, 2012). Dle Bräutigam a Tang (2009) existují evidence, že čínské farmy v Africe produkují téměř výhradně pro místní trh (rýže, pšenice, hospodářská zvířata a drůbež) nebo pro exporty na třetí trhy (vanilka z Ugandy, sezam a organická zelenina ze Senegalu, cukr z Toga a Sierra Leone).

Kromě státních společností, se Afrika také stala vhodnou destinací pro přemísťování aktivit čínských drobných zemědělců (Bräutigam, 2009), kteří ztratili svou půdu především v důsledku liberalizace obchodu, která následovala po vstupu do WTO. Došlo tak ke snížení dovozních cel a čínští farmáři byli vystaveni globální konkurenci, v které mohli jen stěží obstát (Freeman, Holslag, Weil, 2008, Bräutigam, 2009). Další faktor představuje rapidně narůstající urbanizace, která má na svědomí zmenšování ploch orné půdy (Aliyu, 2012).

ČLR není zcela novým hráčem, pokud jde o investice do zemědělství v zahraničí⁶⁸. V africkém zemědělství se nejprve historicky angažovala prostřednictvím výstavby velkých státních farem v rámci socialistické vzájemnosti⁶⁹, poté se zemědělství stalo jedním z bitevních polí diplomatických sporů mezi Pekingem a Tchaj-pej⁷⁰. S vlnou privatizace, která probíhala v 90. letech 20. století, pak začaly čínské společnosti vytvářet *joint-ventures* se společnostmi místními, čímž byl započat přechod od rozvojové spolupráce směrem k podnikání (Bräutigam, 2009). V rámci této spolupráce Peking zařadil mezi potenciálně ziskové oblasti pro obě strany přenos zemědělských technologií, pěstování z geneticky modifikovaných osiv, školení místních farmářů, udržitelnost a hospodaření s vodou (Aliyu, 2012). V roce 2002 ministr MOFTEC⁷¹ Wej Ťien-kuo (*Wei Jianguo*), oznámil, že „...zemědělská spolupráce ČLR a Afriky v novém století musí být vedena společnostmi a být tržně orientovaná“ (Bräutigam, Tang, 2009, s. 693). V roce 2006 pak byla vzájemně prospěšná spolupráce v zemědělství ukotvena v Africké politice Číny (viz kapitola č. 4.5) (Bräutigam, Tang, 2009).

⁶⁸ Čína skupovala půdu již v 80. letech v Austrálii.

⁶⁹ Např. tanzanská *Mbarali State Farm* s rozlohou 3200 hektarů.

⁷⁰ Tchaj-wan měl svůj vlastní rozvojový zemědělský program Operace Vanguard (Bräutigam, 2009).

⁷¹ V současnosti MOFCOM.

V návaznosti na to prezident Chu Ťin-tchao přislíbil založení deseti zemědělsko-technologických center a zaškolení 5 000 Afričanů ročně (viz kapitola 4.5). Tato centra by měla splnit následující požadavky: vzbudit zájem o nové technologie, vzdělávat místní zemědělce a zajistit udržitelnost, která představuje největší problém (Bräutigam, Tang, 2009).

Poté, co bylo pět expertních týmů Ministerstva zemědělství a Ministerstva obchodu ČLR pověřeno dokončením definitivních plánů center přímo v terénu, bylo rozhodnuto, že center nakonec vznikne čtrnáct (viz tabulka č. 7). Centra v Etiopii, Kamerunu, Libérii, Mozambiku, Rwandě, Súdánu, Tanzanii, Togu, Ugandě a Zambii, byla svěřena do správy silným čínským zemědělským provinciím. Ty poté samy vybraly společnost, která povede projekt. Centra v Beninu a Jihoafrické republice měla na starosti čínská společnost *China National Agricultural Development Corporation*. Vedení centra v Kongu se ujala *Academy of Tropical Agricultural Tech.* a v Zimbabwe *Research Institute of China Agricultural Mechanization* (Bräutigam, 2009).

ZEMĚDĚLSKO-TECHNOLOGICKÁ CENTRA ČLR V AFRICE (2006–2009)	
stát	realizující provincie/organizace
Benin	<i>China National Agricultural Development Corporation</i>
Etiopie	<i>Kuang-si/Bagui Agricultural Tech Co.</i>
Jihoafrická republika	<i>China National Agricultural Development Corporation</i>
Kamerun	<i>Šen-si/Nongken Agricultural Co.</i>
Kongo	<i>Academy of Tropical Agricultural Tech.</i>
Libérie	<i>Chu-nan/Yuan Longping High-Tech Co.</i>
Mozambik	<i>Chu-pej/Lianfeng Overseas Agricultural Developmet Co.</i>
Rwanda	<i>Fu-ťien/Agriculture and Forestry University</i>
Súdán	<i>Šan-tung/Academy of Agricultural Science</i>
Tanzanie	<i>Čchung-čching/Agricultural Tech Co.</i>
Togo	<i>Ťiang-si/Huachang Infrastructure Construction Co.</i>
Uganda	<i>S' -čchuan/Huaqiao Fenghuang Group</i>
Zambie	<i>Ťi-lin/Agricultural University</i>
Zimbabwe	<i>Research Institute of China Agricultural Mechanization</i>

Tabulka č. 4: Zemědělsko-technologická centra ČLR v Africe

Zdroj: Bräutigam, Tang, 2009, s. 702

Ohledně celé problematiky panuje značná nedůvěra pramenící z historických zkušeností s evropskými kolonizátory, doprovázená obavami z nerovnosti ve vlastnictví půdy⁷² (Bräutigam, 2009). Rostoucí angažovanost čínských společností v africkém zemědělství je zpravidla vítána africkými vládami, které tak činí s vidinou zisku, příjmu zahraničního kapitálu, rozšíření produkčních možností a vytváření pracovních míst pro místní obyvatelstvo. Oproti tomu drobní zemědělci se v důsledku čínského pronikání na lokální trhy stávají více zranitelní, protože nemohou konkurovat čínské zemědělské technice a osivům (Aliyu, 2012).

Pravděpodobně tyto změny v sektoru zemědělství přispějí také ke změnám struktur afrického venkova více než jakékoliv jiné aktivity ČLR v Africe. Vesničtí rolníci mohou přijít o obživu, v lepším případě se stát sezónními pracovníky na polích čínských investorů. Velice pravděpodobně se také v důsledku rozšiřování pěstování tržních plodin zvýší riziko narušení tradiční genderové dělby práce, kdy jsou ženy zodpovědné za zajištění potravy, zatímco muži pěstují tržní plodiny (Bräutigam, Tang, 2009). Na druhou stranu je ale velká část africké půdy nevyužita, produktivita, mechanizace a chemizace zemědělství jsou nízké a pouze zlomek půdy je zavlažován (Castel, Kamara, 2009). Bránit se čínským investicím by tak v tomto smyslu bylo iracionální.

6.1.4 Zadlužení

Zatímco někteří autoři spatřují angažovanost ČLR v Africe jako velkou příležitost pro rozvoj kontinentu, jiní se obávají především toho, že dojde k opětovnému zadlužení, respektive zvýšení zadluženosti států, kterým ČLR poskytuje půjčky (Reisen, Ndoye, 2008). Kritici považují chování ČLR za prospěchářské a podkopávající snahy tradičních donorů, především pak Světové banky a Mezinárodního měnového fondu v rámci iniciativy Vysoce zadlužené chudé země (HIPC), Multilaterální iniciativy za odpuštění dluhů (MDRI⁷³) a jiných (Woods, 2008, Gill et al., 2007). Jelikož zadlužení představuje kolektivní problém, kdy oddlužené státy, mohou finance určené na oddlužení využít na krytí dalších půjček, bývá ČLR často označována za tzv. černého pasažéra (*free-rider*) (Davies, 2007).

⁷² Ta je již patrná v Jihoafrické republice a Zimbabwe (Bräutigam, 2009).

⁷³ *Multilateral Debt Relief Initiative*.

Sama ČLR se většinou hájí tím, že poskytovaná pomoc nedosahuje takových rozměrů, aby zvýšila zadluženost země⁷⁴, dále pak že menším chudým zemím⁷⁵ je poskytována pomoc v podobě grantů nebo bezúročných půjček a nejsou tak zatížené dluhovou službou (Bräutigam, 2008), a že kdykoliv není země schopna splatit půjčku, vyjde jí ČLR vstříc (Davies, 2007). Udržitelnosti zvýhodněných půjček dosahuje Eximbank prostřednictvím vysoké návratnosti projektu (půjčka je poskytnuta přímo čínské společnosti, viz kapitola č. 5.1.3). Dále Eximbank konzultuje poskytnutí půjčky s lokální kanceláří Mezinárodního měnového fondu na základě Rámce udržitelnosti zadlužení a zajišťuje také, aby byl projekt součástí rozvojového plánu přijímající země (Davies, 2007).

Vedou se debaty také ohledně toho, zda ČLR praktikuje tzv. neobezřetné půjčování. S určitostí nelze toto tvrzení potvrdit ani vyvrátit, protože nejenže neexistují oficiální data, ale také není tento pojem sám o sobě přesně definován. Obezřetné půjčování má však obnovit úvěruschopnost a podporovat ekonomický růst (a v konečném důsledku snižovat chudobu). Především v rozvojových zemích jsou v tomto smyslu žádoucí investice do infrastruktury (Reisen, Ndoye, 2008) a africký kontinent nikdy předtím nezažil takový masivní příliv investic do infrastruktury, jako zažívá nyní hlavně díky ČLR. Sama ČLR tvrdí, že rozvíjející se sino-africké obchodní a investiční vztahy mají být spatřovány jako známka zdravé ekonomiky. ČLR tak přispívá k oddlužení nejen prostřednictvím odpuštění dluhu, ale také prostřednictvím stimulace exportů a růstu HDP. Afrika již není zapovězeným kontinentem a konkurenční tlaky investorů jsou považovány za stimulační (Reisen, Ndoye, 2008).

6.2 Politické dopady

Dopady se dále projevují také v oblasti politické. Pozornost je věnována především spolupráci s nedemokratickými režimy a porušování lidských práv v rámci principu nezasahování do vnitřních záležitostí. Probírána je také problematika obchodu se zbraněmi.

⁷⁴ Navíc se zpravidla jedná o země s velkým přírodním bohatstvím, které může sloužit jako kolaterál (poskytovateli půjčky v podstatě slouží jako záruka).

⁷⁵ Togo, Mali, Guinea, Burundi aj.

6.2.1 Demokracie a lidská práva

Historicky jsou vztahy ČLR se zahraničím založeny na Pěti principech mírové koexistence (viz kapitola 4.1). Pro vzájemné interakce mezi ČLR a Afrikou je pak stěžejní především princip nezasahování do vnitřních záležitostí a respekt k suverenitě státu, na základě čehož je vnitrostátní politika spatřována jako čistě interní záležitost (Asche, Schüller, 2008). Není tajemstvím, že ČLR upřednostňuje ekonomické zájmy před lidskými právy – a to jak ve svém vlastním státě, tak v zahraničí. Čínští političtí činitelé se odkazují na právo usilování o ekonomický blahobyt a prosazují myšlenku, že lidská práva nemají být nadřazena suverenitě státu, kterou považují za nejpřednější kolektivní lidské právo a zároveň garanci práv lidských (Taylor, 2009). I proto ČLR neváhá navázat blízké vztahy se zeměmi, se kterými Západ odmítá spolupracovat a podniká pouze intervence za účelem podpory dodržování lidských práv a zlepšením dobrého vládnutí (Alden, 2011).

V poslední době je však ze strany ČLR patrná vyšší flexibilita ohledně výkladu principu nezasahování do vnitřních záležitostí a suverenity státu, díky níž je ČLR ochotná se více diplomaticky angažovat v řešení mezinárodních konfliktů. Tento trend reflektuje například čínská podpora iniciativy *Responsibility to Protect*⁷⁶ (R₂P), na základě které není suverenita považována za privilegium, ale za zodpovědnost⁷⁷. V případě selhání státu pak převezme zodpovědnost mezinárodní komunita skrze Radu bezpečnosti OSN (UN General Assembly, 2009). I přes postupné změny v postoji se však ČLR svých principů nevzdává a je ochotná hrát podle multilaterálních pravidel, do té doby, dokud nejsou ohroženy její vlastní zájmy. Debata se tak přesunula od toho, jak obhájit princip nezasahování do vnitřních záležitostí, směrem k podmínkám, za kterých je intervence oprávněná. Peking se v tomto směru řídí třemi principy (Alden, 2011):

- Intervence (*gan yu*) do vnitrostátních záležitostí je považována za legitimní, pokud je schválena Radou bezpečnosti OSN, jinak je spatřována jako nelegitimní zásah (*gan she*).
- Intervence musí respektovat suverenitu státu.
- Intervence musí být schválena hostujícím státem (*dangshí guo*).

⁷⁶ Iniciativa OSN, založená v roce 2005 (UN General Assembly, 2009).

⁷⁷ Výkon státní suverenity s sebou nese odpovědnost za předcházení a zabránění páchání čtyř zločinů: genocidy, válečných zločinů, zločinů proti lidskosti a etnických čistek (UN General Assembly, 2009).

Co se týče stálého členství ČLR v Radě bezpečnosti, převažovala po vstupu do OSN (1971) a získání postu stálého člena v Radě nejprve pasivita a nechuť k podílení se na mírových misích, díky čemuž byla ČLR považována na černého pasažéra vyhýbajícího se globální zodpovědnosti, kterou nabyла členstvím v Radě (Alden, 2011, Taylor, 2009). V 80. letech 20. století začala ČLR přehodnocovat svůj postoj, v 90. letech pak dokonce spolupracovala na některých mírových operacích, a to i přesto, že nadále uznává Pět principů mírové koexistence a upřednostňuje ekonomické zájmy před dodržováním lidských práv a demokracií.

Tato změna postoje byla motivována tím, že si ČLR začala postupně uvědomovat potenciál mírových misí na zabezpečení klidného a mírového mezinárodního prostředí, které má být pro ČLR atraktivní. Na základě konceptu harmonického světa (*hexie shijie*), jehož autorem je Chu Ťin-tchao, totiž nezávislý harmonický svět slouží ve prospěch národních zájmů ČLR, a buduje tak vhodné prostředí pro dlouhodobý ekonomický růst a sociální rozvoj (Taylor, 2009). V neposlední řadě si ČLR od participace na mírových misích OSN slibuje získání image zodpovědné světové mocnosti a zajištění přístupu ke strategickým surovinám (Taylor, 2009). I nadále jsou však patrné rozdílné pohledy ČLR a Západu na mírové mise, které shrnuje Alden (2011) v následující tabulce.

ROZDÍLNÉ POHLEDY NA MÍROVÉ MISE		
	pohled Západu	pohled ČLR
cíl mírové mise	liberální demokratický systém, upřednostňování tržní ekonomiky	priorita ekonomického rozvoje
zaměření mírové mise	dobré vládnutí	dobrá vláda
principy mírové mise	princip propagace demokracie, princip intervence	princip pomoci, princip nezasahování
povaha mírové mise	preventivní	reagující na problém
způsoby provedení mírové mise	interakce mezi státní mocí a obyvatelstvem: změna ústavy, pořádání voleb, ustanovení systému více stran, posílení občanské společnosti	<i>top-down</i> přístup: zlepšení funkcí státní správy, zlepšení budování kapacit

Tabulka č. 5: Rozdílné pohledy na mírové mise

Zdroj: Alden, 2011, s. 96

I přes tyto odlišné pohledy vysílá ČLR na mírové mise více vojáků než jakýkoliv jiný stálý člen Rady bezpečnosti OSN, přičemž má k dispozici dvě vojenská školící zařízení – v Nankingu v provincii Ťiang-su a v Lang-fangu v provincii Che-pej (Taylor, 2009). Tři čtvrtě Číňanů nasazených v rámci misí OSN slouží v Africe (Taylor, 2009). Konkrétně ČLR na současně probíhající mírové mise poskytl (Alden, 2011):

- 11 policistů, 12 odborníků na misi a 444 vojáků kontingentu na Misi OSN v Jihoafrické republice (*UN Mission in the Republic of South Sudan*, UNMISS);
- 16 odborníků na misi, 218 vojáků kontingentu na Organizační a stabilizační misi OSN v Demokratické republice Kongo (*UN Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo*, MONUSCO);
- 2 odborníky na misi, 322 vojáků kontingentu na Misi OSN a Africké unie v Súdánu (*African Union-UN Hybrid Operation in Darfur*, UNAMID);
- 6 odborníků na misi na Operaci OSN v Pobřeží slonoviny (*UN Operation in Côte d'Ivoire*, UNOCI);
- 18 policistů, 2 odborníky na misi, 565 vojáků kontingentu na Misi OSN v Libérii (*UN Mission in Liberia*, UNMIL) a
- 6 odborníků na misi na Misi OSN v Západní Sahaře (*UN Mission for the Referendum in Western Sahara*, MINURSO).

ČLR je kritizována za podporování nedemokratických režimů a režimů se špatným vládnutím (*bad governance*), nerespektování lidských práv a umírňování nároků obyvatel na demokratizaci (Tull, 2006), což je nepochybně ovlivněno vládou jedné strany i odlišným vnímáním korupce v samotné ČLR. Z tohoto typu spolupráce těží především sami autokraté a nedemokratičtí vůdci (Alden, Large, de Oliveira, 2008). Bräutigam (2009) si však klade otázku, zda je opravdu dopad ČLR v této oblasti natolik fatální a narušuje snahy Západu, protože nepovažuje úspěchy západních donorů za významné. Dále pak sice přiznává, že aktivity ČLR znamenají příliv finančních prostředků pro špatné vlády, které ovšem dle Bräutigam (2009) nejsou na těchto finančních tocích závislé (mají své vlastní kanály pro získání financí). Navíc půjčky poskytnuté Eximbank nejsou obvykle poskytovány vládě (viz kapitola č. 5.1.3), čímž napomáhají ke snižování korupce.

Dále je ČLR jako člen Rady bezpečnosti OSN obviňována z opakovaného pokusu blokovat snahy Západu o uvalení sankcí na Súdán v souvislosti s konfliktem

v Dárfúru a na Zimbabwe v souvislosti s Mugabeho režimem (Obiorah in Manji, Marks, 2007, Alden, Large, de Oliveira, 2008, Hellström, 2009). Právě tyto dva případy jsou největším trnem v oku Západu, které dle Taylora (2009) již nelze ospravedlňovat pouhým diskursem ohledně pojetí lidských práv.

Od řešení konfliktu v Súdánu se ČLR distancovala, protože ho považovala za vnitrostátní a nemající vliv na mezinárodní mír a bezpečnost. V rámci politiky nezasahování do vnitřních záležitostí tak ČLR odmítla podpořit sankce proti Súdánu, prostřednictvím čehož dle Západu ochraňuje své zájmy na využívání afrických zdrojů⁷⁸ (Hellström, 2009). Rezolucí Rady bezpečnosti č. 1706, kterou ČLR po dlouhou dobu blokovala, byla vláda v Chartúmu vyzvána, aby vydala souhlas s mírovou operací. K mediaci v konečné fázi významně přispěla právě ČLR, která vyžadovala, aby Chartúm nejprve příchod jednotek OSN odsouhlasil, proto se v roce 2006 stala aktivnější v řešení dárfúrského konfliktu (Bräutigam, 2009). Učinila tak pravděpodobně z důvodu tlaku mezinárodního společenství, které ČLR obviňovalo ze zhoršování situace (Taylor, 2009). Poté, co na základě vyjednávání s Pekingem vydala vláda v Chartúmu souhlas, přistoupila ČLR na hybridní mírovou misi OSN a Africké unie (UNAMID) ustanovenou rezolucí Rady bezpečnosti č. 1769, která byla přijata v červnu roku 2007 (Alden, 2011, Alden, 2007).

Pokud jde o problém Zimbabwe, přestože se počátky vztahů mezi ČLR a touto zemí datují daleko do minulosti, až v posledních letech je jim věnována větší pozornost, a to především kvůli porušování lidských práv a kolapsu zimbabwské ekonomiky. Motivací pro spolupráci se Zimbabwe představují především přírodní zdroje, investiční možnosti, ale i přístup na jihoafrický trh (Hellström, 2009). Přestože Číňané mají mezi Zimbabwany špatnou reputaci a jejich levným nekvalitním výrobkům se říká posměšně *zhing-zhong*⁷⁹, politická elita jejich přítomnost vnímá zcela odlišně a oplácí čínskou náklonnost prostřednictvím podpory na mezinárodních fórech⁸⁰ (Taylor, 2009). Nicméně je nutné podotknout, že ČLR v poslední době přehodnocuje svůj postoj k Zimbabwe, a to jednak z důvodu mezinárodní kritiky, a jednak také kvůli naprosté ekonomické iracionalitě ze strany zimbabwského státu, díky které již není fungování oboustranně výhodné spolupráce považováno za reálné (Taylor, 2009).

⁷⁸ Sama ČLR tvrdí, že se pouze snaží prosadit jinou formu řešení (Hellström, 2009).

⁷⁹ Slang pro levný, nekvalitní výrobek (Taylor, 2009).

⁸⁰ Například v roce 2004 ČLR a Zimbabwe spolupracovaly na půdě Komise OSN pro lidská práva (*UN Commission on Human Rights*), aby zabránily usnesení, které by odsoudilo obě země za porušování lidských práv (Taylor, 2009).

6.2.2 Obchod se zbraněmi

Na poli obchodu se zbraněmi je ČLR z globálního hlediska pouze malým hráčem, proto také tento druh obchodu není reflektován v kapitole č. 5.2. Téměř všechny zbraně čínské produkce jsou vyváženy do rozvojových zemí. Dle Mezinárodního institutu pro výzkum míru ve Stockholmu (*Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI*) v období 2005–2009 však do Afriky proudilo pouze 12 % z celkového vývozu čínských zbraní. Přestože většina dodávek směřovala do jižní Asie (57 %) a na Blízký Východ (21 %), je v Africe spatřován velký potenciál pro dovoz čínských zbraní (Alden, 2011, Taylor, 2009). V letech 1990–2006 se mezi největší dovozce čínských zbraní v Africe zařadily Egypt, Alžírsko, Súdán, Tanzanie, Nigérie a Zimbabwe. Pozornost je strhávána především na prodej zbraní pro Súdán a Zimbabwe, které se bezpochyby řadí mezi nejvíce kontroverzní importéry (Taylor, 2009).

Afrika, jako kontinent sužovaný konflikty a nestabilními režimy, se již v 60. letech 20. století stala vhodnou destinací pro dodávky zbraní⁸¹, určených především pro osvobozené hnutí (Taylor, 2009). Zatímco za dob Maoistů se ruční palné a lehké zbraně (*Small Arms and Light Weapons, SALW*) dodávaly sympatizujícím vládám a revolucionářským organizacím, v post-maoistickém období (od reform Teng Siao-pchinga) probíhá obchod se zbraněmi na více komerční a méně politické bázi⁸². I nadále však slouží dodávky zbraní africkým státům pro upevnění politických vazeb a jsou součástí širší diplomacie (Alden, 2011) a snahy o zajištění přístupu k ropě a jiným nerostným surovinám (van de Looy, 2006). Rozvíjející se spolupráce je očekávána i nadále, a to především z toho důvodu, že ČLR poskytuje sice nekvalitní zbraně, které nemohou konkurovat sofistikovaným výrobkům Západu, ale zato jsou cenově dostupné (Obiorah in Manji, Marks, 2007). Navíc, pro státy opuštěné ostatními dodavateli může ČLR plnit roli jediného možného dodavatele zbraní (Alden, 2011, Taylor, 2009).

Posouzení dopadů obchodu se zbraněmi mezi ČLR a Afrikou je značně ztížené nedostatečnou transparentností (Taylor, 2009, Alden, 2011). Trnem v oku se stalo

⁸¹ Ovšem čínské dodávky zdaleka nedosahovaly rozměrů dodávek Sovětského svazu a jeho spojenců (Taylor, 2009).

⁸² V souvislosti s tím kritikové poukazují především na to, že peníze pohlčené nákupy zbraní, by jinak mohly být poskytnuty na rozvoj (Taylor, 2009).

odhalení případu „lodě hanby“, která v dubnu 2008, v době násilných nepokojů, dopravovala zbraně z ČLR do Zimbabwe (Alden, 2011).

Oficiální postoj ČLR se zakládá na Čínské politice a nařízení o obchodu se zbraněmi (*China's Policy and Regulation on Arms Trade*), dle které čínská vláda přistupovala vždy zodpovědně k prodeji zbraní, prováděla přísné kontroly dle Předpisů pro kontrolu vývozu vojenského materiálu z ČLR (*Regulations on Export Control of Military Items of the People's Republic of China*), nikdy nedovázela zbraně do zemí, na které bylo uvaleno embargo, nikdy neposkytla zbraně nestátním subjektům nebo jednotlivcům a řídila se třemi následujícími principy (Taylor, 2009):

- Vývoz zbraní musí být určen pro legitimní obranu dovážejícího státu.
- Vývoz zbraní nesmí narušovat jak regionální, tak mezinárodní mír, bezpečnost a stabilitu.
- Vývoz zbraní by neměl být využíván jako prostředek pro zasahování do vnitřních záležitostí přijímající země.

Tato pravidla jsou však dle mnohých autorů porušována. Nejvíce je ČLR kritizována za svou orientaci na zisk, díky čemuž neváhá poskytnout zbraně více stranám konfliktu, jako tomu bylo například v konfliktu mezi Etiopií i Eritreou (Taylor, 2009). Další kritika spočívala v tom, že ačkoliv má ČLR prodávat zbraně pouze státním aktérům, i v takových případech se může jednat o špatné vlády a státy, kleptokracie či kvazistáty⁸³, jejichž cílem je pouze obohacení elit (Alden, 2011). Kritika se snáší i na porušování lidských práv (van de Looy, 2006) a nerespektování mezinárodních embarg, především v případě Súdánu (Alden, Large, de Oliveira, 2008).

6.3 Sociální dopady

Velice významné dopady jsou pozorovány také v sociální oblasti. V následující části práce je pozornost věnována čínské migraci do Afriky, potažmo jejím dopadům na vytváření pracovních míst pro místní obyvatelstvo a vnímání čínských komunit Afričany. Zařazena je také problematika rozvoje lidských zdrojů a společenské odpovědnosti firem.

⁸³ Deviantní forma státu.

6.3.1 Čínská (pracovní) imigrace

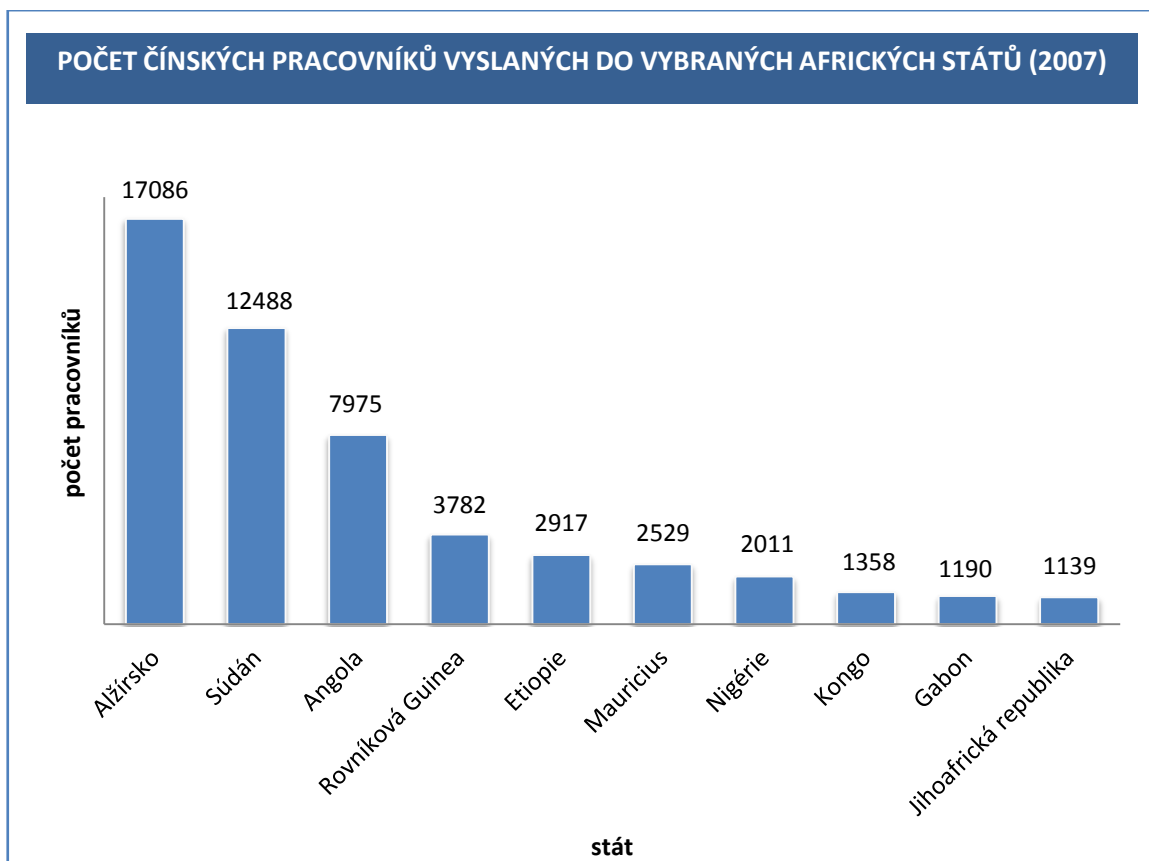
Přestože Afrika představuje kontinent, kam proudí nejmenší množství čínských migrantů, vzhledem k malé velikosti místních ekonomik to může mít daleko významnější dopady, než v případě ostatních kontinentů (Mohan, Tan-Mullins, 2009). Zatímco dříve byli Číňané v Africe značně integrováni a přispívali k rozvoji místní ekonomiky, nové vlny imigrantů jsou silně motivováni ziskem a jsou ochotni migrovat za lepšími pracovními podmínkami, což může mít dalekosáhlý dopad na lokální ekonomiku (Mohan, Tan-Mullins, 2009, Mohan in Davies, 2008).

Přesný počet Číňanů, kteří emigrovali do Afriky, není přesně znám⁸⁴. Nicméně početné čínské komunity se nacházejí v Jihoafrické republice, na Mauriciu, Réunionu a Madagaskaru. Tyto komunity se zde usídlily již za dob západního kolonialismu (Mohan, Tan-Mullins, 2009). K dalšímu navýšení počtu čínských imigrantů došlo v 70. letech v důsledku čínských ekonomických reforem založených na otevírání se světu (Mohan, Kale, 2007).

Jelikož se zpravidla jednalo a jedná o pracovní migrace, bylo by částečně možné odhadovat výše uvedené trendy na základě dat týkajících se zaměstnanosti. Ovšem ty poskytuje pouze Mauricius (viz níže). Například dle Čínské obchodní ročenky pracovalo v roce 2007 v zahraničí 743 000 Číňanů, z nichž přibližně 15 % v Africe (Gong, 2007).

Nejvíce čínských pracovníků bylo v roce 2007 vysláno do Alžírsko, Súdánu a Angoly, Rovnické Guineji a Etiopii (viz graf č. 17). Tyto hodnoty nicméně zahrnují pouze ty Číňany, kteří uzavřeli pracovní smlouvy (viz níže). Naopak nejsou započítáni ti, kteří přijeli takzvaně na vlastní pěst, nebo získali pracovní místo prostřednictvím rodinných vazeb a obchodních sítí typických pro čínské komunity v zahraničí. Hlavní destinaci tohoto typu migrantů představuje Jihoafrická republika (Bräutigam, 2009).

⁸⁴ Zcela netransparentní je logicky také rozsah nelegální migrace.

Graf č. 17: Počet čínských pracovníků vyslaných do vybraných afrických států (2007)

Zdroj: Bräutigam, 2009, s. 155

Pracovní migrace Číňanů do Afriky se odehrávají jak prostřednictvím státního sektoru, který působí především ve stavebnictví či těžebním průmyslu, tak prostřednictvím soukromého sektoru, který nabývá na významu (Mohan, Tan-Mullins, 2009, Gong, 2007). K tomu značně přispěly vládní pobídky v rámci *go out* strategie. Soukromí čínští obchodníci jsou zpravidla velice úspěšní, protože si mohou dovolit nasadit nízké ceny⁸⁵ (Mohan, in Davies, 2008).

Druhou, zcela odlišnou skupinu představují zaměstnanci čínského státního sektoru. Ti získali pracovní místo prostřednictvím jedné z 1 609 čínských společností, které na konci roku 2006 obdržely licenci pro vysílání pracovníků do zahraničí. Zaměstnanci v Africe zůstávají pouze po dobu realizace projektu a žijící v ubytovnách, v ústraní

⁸⁵ Obchod prosperuje dokonce v rámci čínské alternativní medicíny, která neslouží pouze čínským komunitám, ale klientelou se stalo i místní obyvatelstvo, proto které představuje levnější variantu (Corkin in Davies, 2008).

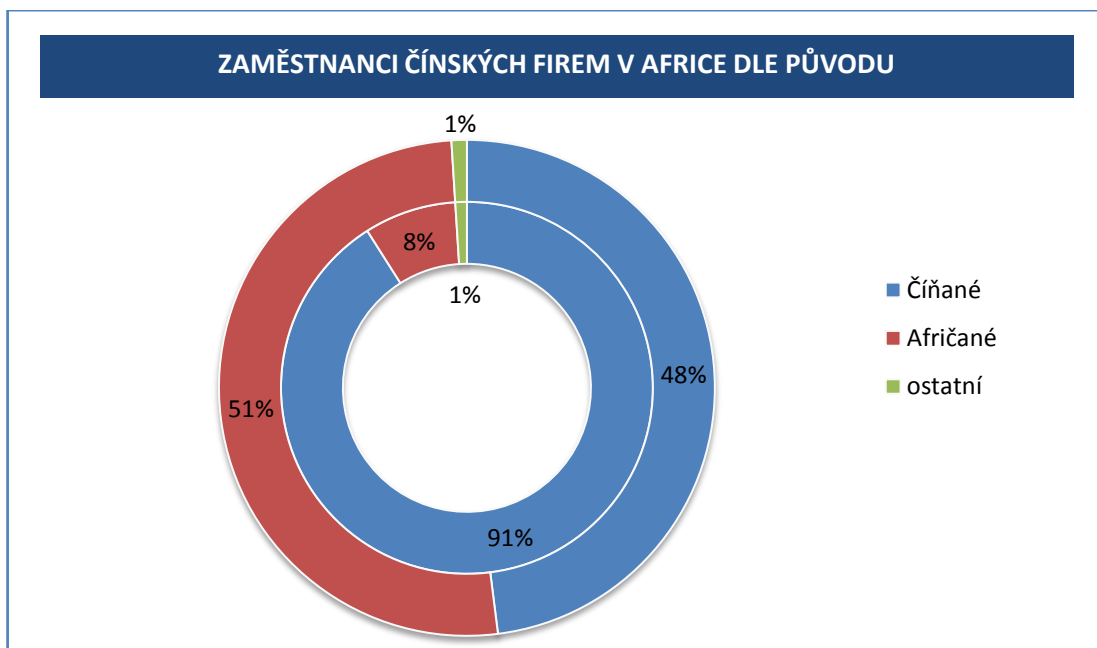
od místních komunit⁸⁶. Jejich plat přesahuje mnohdy i dvojnásobek finančního ohodnocení, kterého by dosáhli v ČLR. Poté co projekt skončí, vrátí se domů (Gong, 2007).

Dle Corkina (in Davies, 2008) je ostatně motivací de facto všech Číňanů (i těch působících mimo státní sektor) návrat domů. Afrika představuje pouze způsob, jak získat prostředky pro kvalitní život a vyhnout se konkurenci na domácím čínském trhu. Číňané udržují blízké vztahy s rodinou, které hrají daleko důležitější roli než etnicita. To se mimo jiné odráží v zasílání remitencí a v tradici řetězové migrace, kdy v rámci patriarchální rodiny nejprve emigruje otec, který poté přivede i svou rodinu. Tyto původně rodinné vazby však mohou dosáhnout daleko většího rozsahu (Mohan in Davies, 2008).

6.3.2 Podíl Číny na vytváření zaměstnanosti

Všeobecně je ČLR kritizována za zaměstnávání čínských pracovníků na svých projektech, díky čemuž nejsou vytvářena pracovní místa pro Afričany. Tato kritika je částečně opodstatněná, protože Číňané zaměstnávají větší počet zaměstnanců ze své domoviny než ostatní země. Ovšem myšlenka, že Číňané vůbec nezaměstnávají místní pracovníky, je mylná (Bräutigam, 2009). Lze konstatovat, že čínské společnosti zaměstnávají Afričany hlavně v dělnických profesích a Číňany na manažerských pozicích. Informace však podává pouze Mauricius (prostřednictvím Centrálního statistického úřadu), kde zaměstnanost Číňanů dosahuje v posledních letech přibližně 15 % celkové zaměstnanosti (bez ohledu na národnost vlastníka společnosti) (Bräutigam, 2009). Gu (2009) udává, že procento zaměstnanosti místních v čínských společnostech v Africe se pohybuje mnohdy nad 90 %. Nicméně Chen, Goldstein a Orr (2009) pracují s poněkud méně optimistickými čísly. Ve výrobním sektoru dle jejich studie pracuje pouhých 51 % Afričanů, na manažerských pozicích pak 8 %, jak ukazuje graf č. 18.

⁸⁶ Zaměstnanci mají například zakázáno vycházet ven z ubytoven a navazovat vztahy s místními, aby se zabránilo přenášení nákazy HIV/AIDS a jiných sexuálně přenosných nemocí do ČLR. Nezřídka se stávají i terčí kriminality (Gong, 2007).

Poznámka: Vnější kruh zaznamenává zaměstnanost na manažerských pozicích, vnitřní na dělnických pozicích.

Graf č. 18: Zaměstnanci čínských firem v Africe dle původu

Zdroj: Chen, Goldstein, Orr, 2009, s. 83

Zaměstnávání čínských a místních pracovníků závisí na několika faktorech. Svou roli sehrává doba, po jakou čínská společnost působí v konkrétní africké zemi. Zde je patrný trend snižování počtu čínských zaměstnanců úměrně k prodlužování doby působení na africkém trhu. Například v Súdánu, kde čínské společnosti operují v ropném průmyslu po více než desetiletí, představují 93 % pracovní síly Súdánci. Výzkumy v Angole a DRK tento trend potvrdily. Společnosti, které zde působily více než pět let, totiž snížily počet čínských pracovníků o polovinu ve srovnání s nově přichozími čínskými firmami (Bräutigam, 2009).

Další významný faktor představuje dostupnost kvalifikované pracovní síly v dané lokalitě. Přesto, že je daleko nákladnější zaměstnávat čínské pracovníky (vzhledem k vyšším nárokům na platové ohodnocení a nákladům na dopravu), mnoho čínských firem se k tomuto kroku stále uchyluje. Činí tak vzhledem k nedostatku kvalifikované pracovní síly, lepší komunikaci i celkové pracovní morálce. Číňané jsou schopni pracovat velice tvrdě a efektivně a plnit plány ve stanovených termínech⁸⁷, což

⁸⁷ Jistá souvislost je pozorována i s nátlakem na rychlé provedení daného projektu, nejlépe před volbami, jako tomu bylo například v Angole (Bräutigam, 2009)

pro firmy znamená úspory (Bräutigam, 2009, Mohan, Kale, 2007). Lze říci, že africké země nejsou iniciativní, pokud jde o budování kapacit pracovníků a v zásadě spoléhají na vyřešení tohoto problému prostřednictvím školení prováděných Číňany. Některé z čínských firem dokonce zakládají školící centra pro přípravu Afričanů na své projekty. Mezi taková patří například školící centra největší čínské telekomunikační společnosti *Huawei*⁸⁸, která vidí kvalifikované pracovníky z ČLR pouze jako odrazový můstek a krátkodobé řešení, a investuje proto do vzdělávání místních (Bräutigam, 2009).

Vliv na zaměstnanost lokálních pracovníků v neposlední řadě spočívá v pravomoci vlád afrických států regulovat pracovní povolení pro zahraniční pracovníky skrze vládní politiku. Například Tanzanie nebo Angola vyžadují po všech zaměstnavatelích, aby 70 % zaměstnanců tvořili Angolané, respektive Tanzanci. Demokratická republika Kongo dokonce požaduje 80% zaměstnanost Konžanů (Bräutigam, 2009, Gu, 2009).

6.3.3 Percepce Číny v afrických zemích

Postoj afrických politických činitelů k ČLR je zpravidla lehce čitelný. Čínská angažovanost je z jejich pohledu vítána, a to především v důsledku nepřipojování podmínek, principu nezasahování do vnitřních záležitostí a rychlému jednání. Daleko obtížnější je však popsat vnímání běžného obyvatelstva. Jedná se o uceleně neprozkoumanou oblast a dostupné údaje jsou příliš stručné, nepřesné nebo neobjektivní (Obiorah in Manji, Marks, 2007).

Z historického hlediska se dá říci, že za dob kolonialismu se čínské komunity potýkaly s nedůvěřivými, až nepřátelskými postoji ze strany Afričanů. V důsledku toho docházelo k jejich semknutí i přesto, že jim vnímání čínské etnicity není vlastní. Později však byli díky svému skromnému životnímu stylu přijímáni v lepším světle a částečně se integrovali (Mohan in Davies, 2008). Kolem nové vlny migrantů, které se často orientují na zisk, se však opět vzbudilo napětí. Samy komunity, které se zde usídlily již v minulosti, vnímají tenze ohledně nově přichozích Číňanů (Corkin in Davies, 2008), pramenících především z obav ze ztráty konkurenceschopnosti lokál-

⁸⁸ Školící centra se nacházejí v Angole, Jihoafrické republice, Nigérii, Egyptě, Tunisku a Keně (Bräutigam, 2009).

ních producentů v důsledku levných dovozů z ČLR a přesunu čínských podnikatelských aktivit do afrických zemí. Tlak na konkurenceschopnost je však zároveň vnímán i pozitivně, protože řada produktů se stala dostupnější pro širší vrstvu obyvatel. Další obavy se týkají nevalné kvality čínských výrobků a v neposlední řadě jsou také negativně vnímány pracovní postupy uplatňované v čínských firmách (Mohan in Davies, 2008).

Výzkumy menšího rozsahu, zabývající se (i když ne uceleně) touto problematikou, vyznívají možná až překvapivě pozitivně pro ČLR (Rebol, 2010). Například výzkum Sautmana a Haironga (2009), který proběhl na 250 univerzitách v devíti státech Afriky (Botswana, Egypt, Etiopie, Ghana, Jihoafrická republika, Keňa, Nigérie, Súdán, Zambie), odhalil, že v průměru jsou respondenti spokojeni s působením čínských společností v Africe a považují působení ČLR na kontinentě za spíše přínosné. Z průzkumu také vyplynulo, že postoj Afričanů k Číňanům není primárně determinován sociálními faktory⁸⁹ (jako např. věkem, pohlavím, výší příjmu, mírou urbanizace apod.), ale spíše je formován na národní úrovni (jako např. médií, politickými kampaněmi apod.). V důsledku zaměřování se na diplomacii a udržování dobrých vztahů s politickými vůdci tak mohou Číňané být spatřováni v pozitivním světle.

NÁZOR NA ČLR (PEW GLOBAL ATTITUDES SURVEY)						
stát	velice přínosný	spíše přínosný	spíše nepřínosný	velice nepřínosný	bez odpovědi	celkem
Etiopie	19	48	22	6	4	100
Ghana	33	42	11	3	11	100
Côte d'Ivoire	56	36	6	1	0	100
Keňa	40	41	12	3	5	100
Mali	54	38	6	1	2	100
Nigérie	35	40	12	6	8	100
Senegal	33	48	9	3	6	100
JAR	11	33	24	23	9	100
Tanzanie	36	34	6	5	20	100
Uganda	15	30	12	11	33	100

Tabulka č. 6: Názor na ČLR (*Pew Global Attitudes Survey*)

Zdroj: pew global, 2007

⁸⁹ Je třeba vzít v patřnost, že výzkum probíhal na univerzitách a sociální faktory tak mohly být potírány.

Tabulka výše zaznamenává další vybraný výzkum, který proběhl v roce 2007. Jednalo se o *Pew Global Attitudes Survey*, který se dotazoval 100 respondentů v každé z deseti zemí účastnících se výzkumu (Côte d'Ivoire, Etiopie, Ghana, Jihoafrická republika, Keňa, Mali, Nigérie, Senegal, Tanzanie, Uganda) a potvrdil, že pozitivní vnímání působení ČLR na africkém kontinentě převládá nad kritickým pohledem v poměru přibližně dva ku jedné, či dokonce vyšším (ve prospěch ČLR)⁹⁰. Výjimku představuje Jihoafrická republika, kde jsou oba pohledy spíše vyvážené. Zároveň je dle tohoto výzkumu Afrika kontinentem, který má nejlepší mínění o ČLR (pew global, 2007).

Gadzala a Hanush (2010) interpretují data z *Round 4 of the Afrobarometer*. Tento výzkum proběhl v dvaceti⁹¹ afrických státech na základě náhodného (pravděpodobnostního) výběru respondentů, jejichž počet se pohyboval mezi 1 200–3 600 v každé zemi. Odpovídali na otázku: „Dle vašeho názoru, jak moc pomáhá Čína vašemu státu?“ Na základě odpovědí vytvořili Gadzala a Hanush (2010) čtyři hypotézy, které ověřovali.

- 1) Vyšší hladiny čínských PZI poskytnutých Africe korelují s vyšší podporou čínského působení v Africe⁹².
- 2) Narůstající objemy čínských importů do Afriky mají negativní dopad na vnímání Číňanů Afričany⁹³.
- 3) (a) Afričané s větší pravděpodobností vyjádří negativní pohled na Číňany, pokud kladou důraz na dodržování lidských práv⁹⁴.
(b) Afričané, kteří kladou důraz na dodržování lidských práv, s větší pravděpodobností upřednostňují působení Západu, oproti ČLR v příslušné zemi.
- 4) (a) Afričané s větší pravděpodobností vyjádří negativní pohled na Číňany, pokud podporují demokracii.

⁹⁰ Vysoce pozitivní hodnocení je dle tohoto výzkumu pozorováno především v Mali, Côte d'Ivoire, Senegal, Keni, Ghaně, Nigérii a Etiopii.

⁹¹ Benin, Botswana, Burkina Faso, Ghana, Jihoafrická republika, Kapverdy, Keňa, Lesotho, Libérie, Madagaskar, Malawi, Mali, Mozambik, Namibie, Nigérie, Senegal, Tanzanie, Uganda, Zambie, Zimbabwe.

⁹² Tento předpoklad se zakládá na tom, že Afričané oceňují rozvojové přínosy na národní úrovni, tedy především příliv potřebných investic do infrastrukturních projektů.

⁹³ Tento předpoklad je založen na chybějící komplementaritě v obchodních vztazích. Afričtí výrobci se tak stávají nekonkurenceschopní (to však platí pouze u výrobků dovážených ČLR a zároveň vyráběných lokálně).

⁹⁴ Tento předpoklad souvisí s principem nepřipojování podmínek, nezasahování do vnitřních záležitostí a upřednostňování ekonomických zájmů před lidskými právy (platí i pro hypotézu č. 4).

(b) Afričané, kteří podporují demokracii, s větší pravděpodobností upřednostňují působení Západu, oproti ČLR.

V zásadě lze tyto hypotézy shrnout tak, že pokud Afričané připisují zvláštní význam rozvoji místního průmyslu, lidským právům a demokracii, budou tíhnout spíše k negativnímu postoji k čínskému působení v příslušné zemi. Studie však došla k závěru, že přestože je vliv čínských PZI na pozitivní vnímání Číňanů přeceňován, a současně jsou Afričané obezřetnější, pokud jde o problematiku dodržování lidských práv, pluralitních voleb a navyšování importů, stále spatřují Afričané Číňany spíše v pozitivním světle (Gadzala, Hanush, 2010).

6.3.4 Společenská odpovědnost firem

Nezbytné je také zmínit společenskou odpovědnost firem⁹⁵, která s problematikou sociálních dopadů výrazně souvisí. V září roku 2005 čínské Ministerstvo obchodu vyzvalo Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) ke spolupráci v oblasti společenské odpovědnosti firem, založené na Směrnících pro nadnárodní společnosti (*Guidelines for Multinational Enterprises*) (OECD, 2008). Rok poté vydalo ministerstvo svá vlastní doporučení zakládající se na zlepšení bezpečnosti pracovníků působících na čínských zahraničních projektech a vyzývalo čínské společnosti, aby zaměstnávaly místní pracovní sílu, respektovaly místní zvyklosti a dodržovaly mezinárodní bezpečnostní standardy (Bosshard, 2008). Ten samý rok Státní rada vydala Devět zásad pro podporu a standardizaci zahraničních investic, jejichž součástí je také požadavek na dodržování místních zákonů, ochranu práv zaměstnanců, zlepšení kvality výrobků, prevenci investičních a provozních rizik, společenskou odpovědnost firem (Marks, Naidu, 2009).

Státní komise dohledu a správy majetku ČLR (SASAC ⁹⁶, *Guówùyuàn guóyǒuzhìchǎn jiāndū guǎnlǐ wěiyuánhùi*), která spravuje čínské státní společnosti, vydala v lednu roku 2008 instrukce týkající se plnění společenské odpovědnosti firem. V tomto dokumentu vyzvala ke zlepšení kvality výrobků, ochrany životního prostředí,

⁹⁵ Společenská odpovědnost firem dobrovolně integruje sociální a ekologické ohledy do podnikatelských činností firmy, a to ve spolupráci se zainteresovanými stranami podniku neboli *stakeholdery* (Zelená kniha Evropské komise, 2001).

⁹⁶ Běžně používaná zkratka vycházející z anglického názvu *State-owned Assets Supervision and Administration Commission*.

bezpečnosti práce, pracovněprávních a komunitních vztahů a celkovému posílení společenské odpovědnosti firem (Bosshard, 2008). Nejnovější dokument Státní komise dohledu a správy majetku ČLR byl vydán v roce 2011 a jedná se o Směrnice pro státní podniky týkající se plnění společenské odpovědnosti firem (*Guidelines to the State-owned Enterprises Directly under the Central Government on Fulfilling Corporate Social Responsibilities*) (SASAC, 2011), které se nesly v duchu 17. celostátního kongresu Komunistické strany Číny týkajícího se vědeckého pohledu na rozvoj (*CPC National Congress and the Scientific Outlook on Development*). Ten prosazoval společenskou odpovědnost firem jako prostředek ke koordinovanému a udržitelnému rozvoji ekonomiky, společnosti a životního prostředí. Naplnění společenské odpovědnosti firem tak má být podle výše uvedeného praktickou aplikací vědeckého rozvoje, který je důležitý pro podporu konceptu harmonického světa (Bosshard, 2008).

6.3.5 Kvalita a rozvoj lidských zdrojů

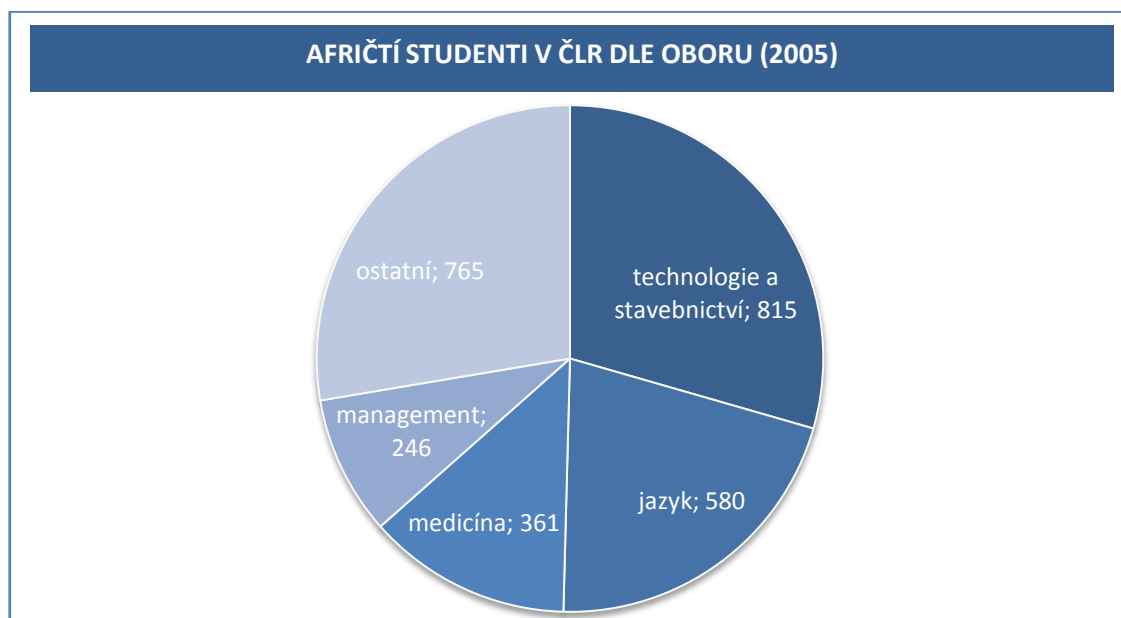
Africké státy by se měly snažit využít toho, že vztahy mezi ČLR a Afrikou deklarují přátelství, rovnost a vzájemně prospěšnou spolupráci, jejíž součástí je i rozvoj lidských zdrojů. Během summitu FOCAC konaném v roce 2000 se ČLR oficiálně zavázala k rozvoji lidských zdrojů v Africe a oznámila založení Afrického fondu pro rozvoj lidských zdrojů (*African Human Resources Development Fund*). Tohoto fondu využívá hned několik čínských ministerstev⁹⁷, která využívají těchto prostředků na školení a vzdělávání Afričanů v různých (pro ministerstvo relevantních) oblastech (Gov.cn, 2002). Na dalším summitu FOCAC se fond stal součástí Mezivládního sino-afrického plánu pro rozvoj lidských zdrojů (*China-Africa Inter-Governmental Human Resources Development Plan*), který je jedním z prvků čínské strategie vychovávat africké elity prostřednictvím školení a seminářů (Idun-Arkhurst, Laing, 2007). Spolupráce se rozvíjí především v oblasti školství a zdravotnictví, kterým se práce věnuje podrobněji. Také kulturní výměna hraje v bilaterálních vztazích ČLR a jednotlivých afrických států důležitou roli. V rámci přiblížení čínské kultury⁹⁸, historie a jazyka ČLR otevřela třicet

⁹⁷ Především Ministerstvo zahraničních věcí, obchodu, školství, či vědy a technologie (Gov.cn, 2002).

⁹⁸ Zajímavým jevem je zařazení rozvoje sportu mezi klíčové oblasti spolupráce s Afrikou. Kromě „Stadiónové diplomacie“ známé již z minulosti (viz kapitola 4.1), vyslala ČLR do Afriky trenéry, kteří mimo jiné propagují ping-pong (Idun-Arkhurst, Laing, 2007).

Konfuciových institutů (*kǒngzǐ xuéyuàn*) ve dvaceti dvou státech Afriky ⁹⁹ (confucius institute, 2012).

ČLR spolupracuje v sektoru školství se všemi africkými státy, mimo Svazijsko, Burkinu Faso a Svatého Tomáše a Princova ostrova (z důvodu uplatňování „politiky jedné Číny“) (FOCAC, 2005). Systém spolupráce je vedený čínskou vládou, s aktivní participací univerzit a akademických kruhů (Li, 2006). Přestože ČLR neposkytuje natolik velké objemy financí do sektoru školství v Africe jako západní donoři, dosahuje poměrně velkých úspěchů (Gu, 2007). Spolupráce se postupně vyvíjela od výměnných pobytů až k dnešní formalizované podobě. Li (2006) rozlišuje čtyři základní druhy spolupráce ČLR a afrických států v oblasti vzdělávání. Ten první představují výměnné pobyty studentů, jejichž počátky jsou pozorovány již v 50. letech 20. století. Ke skokovému navýšení počtu afrických studentů v ČLR však došlo až v souvislosti s *go out* strategií. V roce 2005 mělo v průměru dvacet čtyři studentů z každé africké země, která má navázané diplomatické vztahy s ČLR, možnost získat stipendium v ČLR, přičemž jejich počet se stále navyšuje. Jak ukazuje následující graf, v roce 2005 se Afričané nejčastěji vzdělávali v oboru technologie a stavebnictví, čínského jazyka, medicíny a managementu (Gu, 2007).

Graf č. 19: Afričtí studenti v ČLR dle oboru (2005)

Zdroj: Gu, 2007

⁹⁹ Benin, Botswana, Burundi, Egypt (2), Etiopie, Jihoafrická republika (5), Kamerun, Keňa (3), Libérie, Madagaskar, Mali, Maroko, Mosambik, Nigérie (2), Rwanda, Senegal, Súdán, Tanzanie, Togo, Tunisko, Zambie, Zimbabwe.

K dalším aktivitám řadí Li (2006) vysílání čínských pedagogů do Afriky. Ti vyučují obory¹⁰⁰ zaměřující se převážně na vědu, stavebnictví, administrativu a zemědělství, s cílem vytvořit odborně vzdělanou společnost a poskytnout tak základ pro další vzdělávání. Pedagogové se také snaží přibližovat čínskou kulturu a jazyk v rámci zlepšení potenciální vědecké spolupráce. Pořádání specializovaných seminářů a školících programů čínskými ministerstvy je třetí důležitou aktivitou v této oblasti. Přesto, že jejich počátky jsou patrné již v 80. letech, o velký *boom* se zasloužil až obrovský ekonomický rozvoj ČLR. Africké země projevují vůli učit se z příkladu růstu čínské ekonomiky a tak jsou tyto programy přijímány velice pozitivně (Li, 2006).

Spolupráce akademických a pedagogických institucí, včetně návštěv na vysoké úrovni, představuje poslední druh spolupráce. Kromě vysílání delegací z akademických kruhů, bylo v roce 2005 uspořádáno Sino-africké ministerské fórum o vzdělávání, kterého se účastnili zástupci sedmnácti afrických států. Jeho výsledkem byly závazky týkající se navyšování vzdělávacích programů a stipendií (Li, 2006).

V rámci závazků summitu FOCAC pořádného v roce 2006 bylo přislíbeno navýšení čínských vládních stipendií pro africké studenty z 2 000 na 4 000 (Hofmann et al., 2007). V rámci dalšího summitu (2009) se nové závazky týkaly rozšiřování spolupráce s Afrikou v oblasti vzdělávání a vědy a technologie, dále pak výstavby padesáti škol a vyškolení 1 500 pedagogů. Dojít má také k dalšímu navýšení vládních stipendií na 5 500 a k rozšiřování kulturních výměn mezi ČLR a Afrikou. Poslední závazek se týká založení společného sino-afrického výzkumného a výměnného programu a sdílení zkušeností v oblasti rozvoje (FOCAC, 2009) (viz kapitola č. 4.5).

Podstatná část poskytovaných stipendií má na svědomí utváření blízkých vztahů spíše s vyššími vrstvami obyvatelstva. Spolupráce v oblasti zdravotnictví jde v tomto smyslu ještě dále. Vztahy jsou navázány mezi čínskými doktory a miliony obyčejných Afričanů. ČLR vysílá týmy svých lékařů, které se nazývají *yiliaodui*, do zahraničí obvykle na dobu dvou let (Thompson in Waldron, 2008). První zdravotnický tým byl vyslán do Afriky v již roce 1963 na pozvání alžírské vlády (Freeman, Xiaoqing in Bliss, 2010). Odhaduje se, že od té doby bylo do zahraničí vysláno přes 20 000 lékařů. Konkrétně v roce 2009 působilo padesát lékařských týmů s 1 200 pracovníky ve čtyřiceti osmi státech, převážně v Africe (Konijn, 2011).

¹⁰⁰ Zařazen je dokonce tělocvik, který je součástí snahy vypěstovat v Afričanech větší disciplínu (viz také kapitola č. 6.3.1).

Velká deviza je spatřována právě ve vytváření osobních vztahů s řadovými občany, a to i přes zjevnou jazykovou bariéru, která je postupně odbourávána. Ke konkrétním aktivitám patří například založení Sino-afrického fóra o tradiční medicíně a farmaceutikách (Thompson in Waldron, 2008), které proběhlo v roce 2002. Na základě závazků ze summitu FOCAC konaného v roce 2006, pak ČLR vystavěla třicet nemocnic a center pro prevenci a léčbu malárie (Hofmann et al., 2007). Summit FOCAC v roce 2009 značil další prohlubující se spolupráci v oblasti zdravotnictví, především prostřednictvím vybavení nemocnic a poskytnutí antimalarik pro tyto nově vystavěné nemocnice a prevenční centra. Součástí závazků je i vyškolení zdravotnického personálu (FOCAC, 2009) (viz kapitola 4.5). ČLR se také věnuje spolupráci v oblasti vojenského zdravotnictví, kdy zakládá čínské vojenské zdravotnické jednotky pro mise OSN v Africe (Thompson in Waldron, 2008).

Výše popsané aktivity se mohou zařadit do tzv. zdravotnické diplomacie, kterou Novotny a Adams (2007, s. 1) definují jako „...činnost, která má globálně zlepšit zdraví a zároveň posilovat mezinárodní vztahy, a to především v chudších oblastech světa“. ČLR touto formou poskytuje léky a lékařská vybavení několika africkým zemím, a to zcela zdarma. Také zaštiťuje programy prevence a léčby infekčních nemocí (malárie, HIV/AIDS) (Thompson in Waldron, 2008).

ZDRAVOTNICKÁ DIPLOMACIE			
čínská provincie	africký stát	čínská provincie	africký stát
Fu-ťien	Botswana	Čching-chaj	Burundi
Kan-su	Madagaskar	Šen-si	Mauritánie, Guinea, Súdán
Kuang-tung	Rovníková Guinea	Šan-tung	Tanzanie, Seychely
Kuang-si	Niger, Komory	Šanghaj	Maroko
Che-nan	Zambie, Eritrea, Etiopie	Šan-si	Togo, Kamerun, Džibutsko
Chu-pej	Alžírsko, Lesotho	S'-čchuan	Mozambik, Guinea-Bissau
Chu-nan	Sierra Leone, Kapverdy, Zimbabwe	Če-ťiang	Mali, Namibie, Středoafrická republika
Vnitřní Mongolsko	Rwanda	Jün-nan	Uganda
Ťiang-si	Tunisko	Tchien-ťin	Republika Kongo
Ning-sia	Benin		

Tabulka č. 7: Zdravotnická diplomacie

Zdroj: zpracováno autorem dle Thompson in Waldron, 2008, s. 17

Zdravotnická diplomacie probíhá ze strany ČLR na úrovni provincií a je také z provinčního rozpočtu financována. ČLR hradí náklady¹⁰¹ na školení a platy doktorů a sester, zatímco hostující země poskytuje a ubytování (Konijn, 2011). Tabulka výše udává čínské provinční týmy, které spolupracují s africkými státy v rámci zdravotnické diplomacie. Tibet, Sin-ťiang, Kuej-čou a Chaj-nan nevysílají týmy lékařů do zahraničí. Ostatní nejmenované provincie sice týmy lékařů vysílají, ale mimo africký kontinent (Thompson in Waldron, 2008).

I přes velké úspěchy však ČLR disponuje pouze omezeným počtem lékařů, kteří jsou navíc potřební v jejich vlastní zemi. Omezené jsou také provinční rozpočty. Situaci navíc komplikuje privatizace čínského zdravotnictví, v důsledku čehož došlo ke zvýšení životních standardů lékařů, kteří jsou méně ochotní opustit svou praxi a působit dva roky v Africe (Thompson in Waldron, 2008, Konijn, 2011). Úřady se tak snaží naverbovat doktory z chudších provincií, aby naplnili své závazky (Thompson in Waldron, 2008).

Poskytnutí zdravotnického vybavení a školení místních sice posiluje místní kapacity, ovšem v důsledku nedostatečné koordinace s místním systémem zdravotnictví dochází k závažným problémům. Spolupráce je v mnoha případech v zásadě nulová a poté, co tým opustí zemi, je ohrožena udržitelnost, protože není jasné, kdo a jestli převezme nově vystavěnou nemocnici (Konijn, 2011). Snaha o řešení těchto problémů vedla v roce 2011 k uspořádání debaty u kulatého stolu v Pekingu, která se zabývala budoucností zdravotnické spolupráce (Konijn, 2011).

6.4 Environmentální dopady

Jednu se tří zodpovědností¹⁰² společenské odpovědnosti firem, které se částečně věnuje kapitola 6.3.2, představuje i kvalita životního prostředí. Obavy z environmentálních dopadů ekonomické expanze ČLR v Africe se dle Bossharda (2008) odehrávají z pěti následujících důvodů:

¹⁰¹ Zdroje se ohledně toho co přesně je hrazeno jakou stranou rozcházejí.

¹⁰² Trojí zodpovědnost (*triple bottom line*) se zakládá na myšlence, že celkové chování firmy by mělo být měřeno na základě kombinovaného přispění k ekonomické prosperitě, environmentální kvalitě a společenskému kapitálu (csr-online, nedatováno).

- ČLR investuje do sektorů, které jsou z environmentálního hlediska citlivé. Jedná se především o těžbu ropy, zemního plynu, důlní činnost, těžbu dřeva a vodohospodářství.
- Investice také často směřují do projektů realizovaných v odlehlých oblastech, které jsou charakteristické křehkými ekosystémy (výjimkou nejsou ani národní parky). Součástí je i infrastruktura, která umožňuje investice v tomto prostředí.
- ČLR upřednostňuje ekonomický růst před ochranou životního prostředí a neváhá takovýto přístup uplatňovat i v zahraničí.
- Čínští investoři dosud nepřijali mezinárodní environmentální standardy západního typu, v důsledku čehož vznikají obavy, že ČLR využije těchto nízkých požadavků na environmentální standardy jako komparativní výhody při tendru.
- Vzhledem k obrovskému hospodářskému růstu ČLR také vznikají obavy, že bude ČLR drancovat světové zásoby přírodních zdrojů a životní prostředí.

Již několik čínských projektů realizovaných v Africe bylo ukončeno v důsledku znečištění životního prostředí. Například v Gabonu čínská společnost *Sinopec* těžila ropu v Národním parku Loango. Roku 2006 však v souvislosti s poškozováním životního prostředí, se zvláštním přihlídnutím ke vzácným rostlinám a živočichům, byl projekt zastaven. V Gabonu by se také negativní dopady na životní prostředí (především na lesy v Národním parku Ivindo) mohly projevit u přehrady Kongou, která zásobuje energii projekt těžby železné rudy v Belinze (Yu, Ding, in Guerrero, Manji, 2008). V důsledku výstavby přehrady Bui v Ghaně, projektu společnosti *Sinohydro* financovaného Eximbank, dojde k zatopení čtvrtiny Národního parku Bui. Podobný projekt má *Sinohydro* na svědomí i v Zambii, jedná se o přehradu Kafue. Na tyto projekty se vlády obou zemí snažily získat finance nejprve od Západních donorů. Po několika letech neúspěšného vyjednávání se obrátily na ČLR a ocenily rychlost vyjednávání i provedení projektu (Mol, 2011, Bosshard, 2008)

Ukončení projektů poškozujících životní prostředí společně s mezinárodní kritikou a přijetím konceptu harmonického světa (viz výše), jehož důležitou součástí představuje čisté a zdravé životní prostředí, vedlo ČLR ke schválení určitých opatření (Mol, 2011, de Wit in Davies, 2007). První environmentální směrnice byla přijata v roce 2004 Eximbank, na jejímž základě je posuzována situace před, během a po projektu. Kladné posouzení environmentálních dopadů projektu je podmínkou pro poskytnutí

půjčky od Eximbank. V případě problému vzniklého během projektu musí být zajištěna náprava a další opatření, jinak projekt přijde o finance. V roce 2007 proběhla revize této politiky, která byla rozšířena o požadavek na kompatibilitu projektu s politikou přijímajícího státu, ovšem nikoliv s mezinárodními standardy (Bosshard, 2008).

Téhož roku Čínský státní úřad pro ochranu životního prostředí (*China's State Environmental Protection Administration, SEPA*), Lidová banka ČLR (*People's Bank of China*) a Čínská regulační komise bankovníctví (*the China Banking Regulatory Commission*) společně připravily tzv. politiku zelených úvěrů (*green credit policy*) na jejímž základě jsou environmentální dopady hodnoceny bankami přísněji (Yu, Ding, in Guerrero, Manji, 2008). V roce 2008 pak SEPA podepsala dohodu s Mezinárodní finanční korporací (*International Financial Corporation, IFC*) o zavedení tzv. *Equator Principles*, které se staly součástí politiky zelených úvěrů a slouží jako nástroj pro posouzení environmentálních a sociálních dopadů projektů finančních institucí (Bosshard, 2008). V roce 2009 pak Ministerstvo obchodu vydalo společně s Ministerstvem ochrany životního prostředí návrh Směrnice environmentálního chování čínských zahraničních investorů zaměřující se na environmentální a sociální zodpovědnost čínských společností a bank v zahraničí (Bosshard, 2008).

Ovšem do jaké míry jsou tato pravidla dodržována a postoje společností se opravdu mění, je těžko ověřitelné. Ani sama čínská vláda nemá přehled o všech aktivitách společností, především pak těch soukromých a operujících na provinční či municipální úrovni. ČLR bývá kvůli této neprůhlednosti kritizována za *greenwashing*¹⁰³ (Marks, 2010).

¹⁰³ Oxfordský slovník definuje *greenwashing* jako dezinformaci šířenou organizací za účelem prezentovat environmentálně zodpovědný veřejný obraz sama sebe (Wehmeier, 1997).

7. ZÁVĚRY

První summit FOCAC (2000) měl podle mnohých analytiků označovat vznik nového partnerství mezi ČLR a Afrikou. Čínská angažovanost v Africe se však datuje mnohem dále do minulosti. Uvedený summit tak spíše znamenal institucionalizaci úsilí ČLR o pronikání na africký kontinent.

Počátky působení ČLR v Africe lze pozorovat již od 50. let 20. století. V roce 1955 se totiž v Bandungu uskutečnila první společná konference afrických a asijských států, které se rozhodly společně čelit kolonialismu a studené válce v rámci spolupráce zemí globálního Jihu. Významnou roli ve vztazích mezi ČLR a Afrikou sehrávala ideologická orientace, která určovala směr spolupráce v zásadě až do konce studené války. Mezi další důležité faktory patřily také sino-sovětský konflikt, Velký skok a Kulturní revoluce, či diplomatické soupeření s Tchaj-wanem o navázání oficiálních diplomatických vztahů s nově vznikajícími státy v Africe (s cílem získat zpět post stálého člena v Radě bezpečnosti OSN). Sino-africké vztahy tak byly určovány spíše vývojem uvnitř ČLR a ostatním děním mimo Afriku. Poté, co tyto motivační faktory pominuly, spolupráce dočasně mírně ochladla.

Nové milénium s sebou přineslo zásadní nárůst spolupráce, k čemuž došlo především v důsledku čínské *go out* strategie a obrovského ekonomického růstu ČLR. Ta potřebovala zajistit ropu a nerostné suroviny pro svou rychle rostoucí ekonomiku a zároveň také trhy pro své průmyslové výrobky. V důsledku realizace těchto potřeb (mimo jiné) v Africe došlo k obrovskému nárůstu obchodních interakcí mezi ČLR a Afrikou. I přesto se však Afrika na celkových čínských importech a exportech podílí pouze přibližně 4 %.

Co se týče rozvojové spolupráce ČLR ve vztahu k Africe, pokud by byla posuzována ve smyslu kritérií OECD DAC, dosahovala by velice nízkých hodnot. ČLR však uplatňuje vlastní kritéria v rámci tzv. ekonomické spolupráce, která se odehrává především prostřednictvím poskytování grantů a půjček s nízkým nebo nulovým úrokem. Typický cílový sektor představuje těžební průmysl a s ním úzce související infrastruktura. Vzhledem k tomu, že rozvoj infrastruktury patří mezi jednu z hlavních priorit rozvoje Afriky, přispívá ČLR významně ke snižování investiční propasti v této oblasti. S nárůstem objemu vzájemné spolupráce však dochází k postupnému rozšiřování této

úzké specializace, což se odráží například v investicích do zvláštních ekonomických zón, zaměřených převážně na zpracovatelský průmysl.

ČLR, jako jedna z nejrychleji se rozvíjejících rozvojových zemí, může představovat pro země Afriky atraktivní alternativu k západnímu typu rozvoje, ekonomickým reformám či systému poskytování pomoci. Děje se tak prostřednictvím deklarovaného Pekingského konsenzu, který respektuje specifika jednotlivých států (respektive regionů), a konceptu vědeckého rozvoje, který se má zakládat na komplexním, koordinovaném a udržitelném rozvoji. To společně s principem nezasahování do vnitřních záležitostí vede k tomu, že ČLR a její přístupy ke spolupráci jsou v mnoha případech přijímány africkými státy pozitivněji, než západní řešení, která většinou preferují liberální reformy, na něž jsou ne všechny státy připravené.

Dosud nebyla zpracována žádná relevantní ucelená studie, která by postihla celkové dopady působení ČLR na africkém kontinentě, potažmo její vliv na snížení chudoby. Naopak, většina z nich (včetně hlubších studií jako například Jenkinse a Edwardse (2005), Kaplinského et al. (2006, 2008), či Zafara (2007)) dospěla k závěru, že provést takovou analýzu, která by vynesla jednotný soud, je nereálné. Lze však hodnotit dílčí příležitosti a ohrožení plynoucí ze sino-afrických vztahů.

Kritika se na ČLR snáší především pro podkopávání snah Západu o demokratickou zemi a oddlužení afrických států, pro nepřímou podporu špatného vládnutí, a spolupráci s pochybnými režimy. Nízké standardy jsou pak kritizovány v oblasti lidských práv a životního prostředí. Kontroverzní problematiku dále představuje preference čínských pracovníků ze strany čínských společností podnikajících v afrických zemích. To má za následek nedostatečnou tvorbu pracovních míst pro místní pracovníky. S tím také souvisí ne příliš hladký průběh přenosu *know-how* a technologií do afrických zemí.

Kromě této kritiky však vyvstává daleko komplexnější problém vzájemných vztahů, založený na značné nevyrovnanosti obchodních a investičních aktivit, která jde ruku v ruce s jednostrannou orientací ČLR na malý počet států a sektorů. Státy bohaté na přírodní zdroje tak těží z narůstajících světových cen komodit, ke kterým dochází také v důsledku růstu čínské poptávky, a nečelí v této oblasti čínské konkurenci na třetích trzích. Naopak státy, které vyvážejí zpracované zboží, musí čelit konkurenci ze strany ČLR nejen na domácích, ale i na třetích trzích. Konkurence ČLR v oblasti zpracovatelského průmyslu a její poptávka po nerostných surovinách afrických

kých zemí vytváří zásadní překážky pro rozvoj zpracovatelského průmyslu a celkovou diverzifikaci afrických ekonomik, které jsou tak navíc potenciálně ohrožovány kolísavostí světových cen komodit.

Na druhou stranu průměrný růst cen komodit v poslední době zvyšuje exportní příjmy afrických vlád, které by mohly a měly být využity pro podporu dlouhodobého rozvoje zemí, nikoliv k okamžitému užítku politických elit. Současně dovoz průmyslového zboží z ČLR snížil ceny na afrických trzích, čímž se toto průmyslové zboží stalo dostupnější pro větší část obyvatelstva. Navíc došlo k poklesu cen vstupů do afrického průmyslu, což by mohlo stimulovat výrobu (i zaměstnanost) v příslušných zemích. Jak zásadní vliv má dovoz čínských výrobků na výše uvedené fenomény, do jisté míry závisí na tom, jestli je nahrazována lokální výroba, nebo dražší dovozy z jiných zemí. Lze však konstatovat, že v důsledku tohoto typu interakcí nedochází ke kýžené industrializaci Afriky, která je nezbytná pro její další rozvoj a větší zapojení do světové ekonomiky a mezinárodní dělby práce.

Jisté vstřícné kroky týkající se této problematiky byly ze strany ČLR učiněny prostřednictvím zakládání zvláštních ekonomických zón, byť se jedná pouze o izolované enklávy. Kladně jsou hodnoceny investice ČLR do klíčových oblastí snižování chudoby a zvyšování životní úrovně obyvatel, jako do infrastruktury a rozvoje lidských zdrojů – především v sektoru školství a zdravotnictví. Z hlediska dopadu aktivit ČLR na snižování chudoby v Africe lze také hodnotit, do jaké míry se její aktivity podílí na africkém růstu a zda lze tento růst označit za růst příznivý pro chudé (*pro-poor growth*), a to jak z pohledu absolutního¹⁰⁴, tak z pohledu relativního¹⁰⁵. Asche a Schüller (2008) na základě těchto definicí usuzují, že ČLR pravděpodobně působí pozitivně na růst příznivý pro chudé v jeho absolutním smyslu. V tom relativním považují vliv ČLR za nejasný.

ČLR se momentálně nachází v pozici, kdy může významně přispět ke snížení chudoby afrických států. Během několika desetiletí se jí podařilo ve své zemi vymanit stamiliony lidí z chudoby. Přestože každá země čelí jiným výzvám a musí najít svou vlastní optimální cestu k řešení tohoto problému, je důležité sdílet zkušenosti. Komparativní výhodu ČLR v tom smyslu představuje fakt, že sama je rozvojovou zemí,

¹⁰⁴ Růst je příznivý pro chudé, pokud rostou příjmy chudých (DFID, 2004).

¹⁰⁵ Růst je příznivý pro chudé, pokud příjmy chudých rostou rychleji než populace jako celku a klesá tedy příjmová nerovnost (DFID, 2004).

a mohla by tak lépe chápat potřeby ostatních nerozvinutých zemí, které řeší podobné problémy. Vedoucí skupina úřadu pro rozvoj a snižování chudoby Státní rady ČLR (*State Council Leading Group Office of Poverty Alleviation and Development, LGOP*) v tomto směru prosazuje spolupráci založenou na sdílení zkušeností s rozvojem a snižováním chudoby (Davies, 2007). Sám bývalý prezident Světové banky Paul Wolfowitz prohlásil: „Čína, která za poslední čtvrtstoletí pomohla více než 300 milionům lidí vymanit se z chudoby, je cennou lekcí pro 600 milionů lidí v subsaharské Africe, kteří se stále snaží najít cestu ven z chudoby“ (Wolfowitz, 2006). Afrika by však v tomto smyslu měla přebírat praktiky z Východu s kritickým pohledem, aby se vyhnula obrovskému nárůstu nerovnosti, jako tomu bylo v ČLR (Ravallion, 2008). Navíc i nadále je problém chudoby palčivým tématem v samotné ČLR, především ve vesnických oblastech (na Západě země) a ve městech, kam proudí zemědělci, kteří přišli o půdu (Davies, 2007). ČLR se však i v tomto případě řídí principem nezasahování do vnitřních záležitostí, záleží tedy především na afrických státech, z jakého konce uchopí výzvy vznikající z narůstající spolupráce s ČLR.

Přestože se práce pokusila komplexně zhodnotit dopady čínské angažovanosti na africké země, nebylo vzhledem k omezenému rozsahu práce možné provést hlubokou analýzu jednotlivých témat spolupráce a oblastí vzájemných vztahů. Nelze proto ani dospět k definitivnímu verdiktu ohledně toho, zda je ČLR pro Afriku spíše příležitostí nebo ohrožením. Autorka práce se však přiklání k názoru, že ČLR představuje pro Afriku spíše příležitost. Díky ČLR totiž proudí na kontinent více zahraničního kapitálu a Afrika tak přestává být v ústraní mezinárodních kapitálových a obchodních toků. Aby bylo možné rostoucí intenzity vzájemných vztahů využít produktivněji, je zapotřebí, aby se africké státy zaktivizovaly, což může značně pozitivně usměrnit dopady interakcí (například zapojování místních firem do čínských projektů a vyšší zaměstnávání místních pracovníků v čínských firmách působících v Africe). Politické vedení afrických zemí by proto mělo v tomto smyslu posílit domácí politiku tak, aby byla posílena vyjednávací pozice s ČLR. Napomoci by mohla také participace soukromého sektoru a občanské společnosti. Toto řešení by se nemuselo odehrávat jen na úrovni států, ale také například v rámci harmonizace regionálních politik různých integračních uskupení v Africe.

Teprve za tohoto předpokladu by mohla rostoucí intenzita vztahů mezi ČLR a Afrikou efektivněji přispět k rozvoji a snižování chudoby. Přestože jsou již pozoro-

vány první kroky ze strany některých afrických vlád (například Tanzanie, Angola, Senegal, Alžírsko), je žádoucí, aby se této problematice vlády afrických států věnovaly systematicky a komplexně. Změny v přístupu se dají očekávat i ze strany ČLR, která v rámci vytváření lepší *image* na mezinárodní scéně bude s největší pravděpodobností více reagovat na mezinárodní kritiku, a bude tak věnovat více pozornosti dopadům své činnosti v rámci tzv. trojí zodpovědnosti. Lze tedy uzavřít, že ačkoliv ČLR představuje pro Afriku možnosti i ohrožení, je do značné míry zodpovědností každého jednotlivého státu (či regionálního uskupení), zda dokáže rizika minimalizovat a možnosti uchopit tak, aby sloužily ve prospěch rozvoje v dlouhodobém horizontu.

8. SHRNU TÍ — SUMMARY, 总结

KLÍČOVÁ SLOVA — KEY WORDS, 關鍵詞

SHRNU TÍ

ČÍNA – HROZBA NEBO PŘÍLEŽITOST PRO AFRIKU?

Diplomová práce se zaměřuje na přiblížení vzájemných sino-afrických vztahů a jejich dopadů na africké státy. První část je věnována historickému vývoji, který je rozdělen do pěti ucelených období. Mnohé historické momenty (například přijetí Pěti principů mírové koexistence, vyhlášení Čtyř modernizací, či Politiky otevřených dveří) mají dodnes zásadní vliv na formování zahraniční politiky Čínské lidové republiky, a jsou tudíž stěžejní pro pochopení současných interakcí s africkými státy.

Samostatná kapitola je věnována analýze aktivit Číny směrem k Africe, které se (z pohledu Čínské lidové republiky) zakládají na tzv. Pekingském konsenzu a nabízí tak alternativu k zaběhlému západnímu typu spolupráce. Zvláštní důraz je kladen na objasnění mechanismu čínské rozvojové pomoci a sino-africké obchodní a investiční interakce, včetně zvláštních ekonomických zón. Poslední část práce je zaměřena na analýzu dopadů a implikací pro africké země, které jsou členěny na ekonomické, politické, sociální a environmentální.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Čína, Afrika, sino-africké vztahy, Pekingský konsenzus, rozvojová spolupráce, obchod, investice, zvláštní ekonomické zóny, dopady na africké země

SUMMARY

CHINA – THREAT OR OPPORTUNITY FOR AFRICA?

The thesis aims to take a closer look at mutual Sino-African relations and their impact on African countries. The first part deals with historical development, which is divided into five coherent periods. Many historical moments (such as the adoption of Five Principles of Peaceful Coexistence, the declaration of Four Modernizations or Open Door Policy) still have a major impact on shaping foreign policy of the People's Republic of China, and are therefore crucial for the understanding of contemporary interactions with African states.

An individual chapter is devoted to the analysis of activities of China towards Africa, which is (from the perspective of the People's Republic of China) based on the so-called Beijing Consensus and offers an alternative to conventional western kind of cooperation. Particular emphasis is placed on clarification of the mechanism of China's development assistance and Sino-African trade and investment interactions, including special economic zones. The last part of the thesis focuses on analyzing the impacts and implications for African countries that are divided into economic, political, social and environmental ones.

KEY WORDS:

China, Africa, Sino-African relations, Beijing Consensus, development cooperation, trade, investment, special economic zones, impacts on African countries

总结

中國 — 非洲的威脅或機會？

本論文的目的是探討中非關係和其對非洲國家的影響。第一部分涉及與歷史發展，當中劃分成五個連貫的時期。有許多歷史時刻（如通過”和平共處五項原則”，”四个现代化” “門戶開放政策”）對中華人民共和國的外交政策產生重大影響也了解與非洲國家的當代互動。一個單獨的章節專門分析中國對非洲的活動（從中華人民共和國的角度），所謂的北京共識的基礎上，提供了一種替代傳統的西方的合作。特別是重點放在澄清中國的發展援助和中非貿易和投資的相互作用，包括特別經濟區。本論文的最後一部分著重分析經濟，政治，社會和環境對非洲國家的影響和意義。

關鍵詞：

中國，非洲，中非關係，北京共識，發展合作，貿易，投資，經濟特區，對非洲國家的影響

9. SEZNAM LITERATURY

- Ademola, O. T., Bankole, A. S., Adewuyi, A. O. 2009. China-Africa trade Relations: Insight from AERC Scoping Studies. *European Journal of Development Research*, 21 (4), 485 – 505.
- Alden, Ch. 2007. *China in Africa (African Arguments)*. London: Zed Books
- Alden, Ch. 2011. *China's Growing Role in African Peace and Security*. London: Saferworld
- Alden, Ch., Aggard-Clerx, F. 2012. Chinese Investments and Employment Creation in Algeria and Egypt. *AfDB Economic Brief*. URL <<http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Brochure%20China%20Anglais.pdf>>
- Alden, Ch., Large, D., De Oliveira, R. S. 2008. *China Returns to Africa: A Rising Power and a Continent Embrace*. New York: Columbia University Press
- Aliyu, R. 2012. *Agricultural Development and „land grabs“: The Chinese Presence in the African Agricultural Sector*. URL <http://www.consultancyafrica.com/index.php?option=com_content&view=article&id=925:agricultural-development-and-land-grabs-the-chinese-presence-in-the-african-agricultural-sector&catid=58:asia-dimension-discussion-papers&Itemid=264>
- Amiti, M., Freund, C. 2010. The Anatomy of China's Export Growth. In Wei, S.-J., Feenstra, R.C. (ed.). *China's Growing Role in World Trade*. Chicago: University of Chicago Press
- Ampiah, K., Naidu, S. 2008. *Crouching Tiger, Hidden Dragon? Africa and China*. Cape Town: University of KwaZulu-Natal Press
- Asche, H., Schüller, M. 2008. *China's Engagement in Africa – Opportunities and Risks for Development*. URL <http://www.giga-hamburg.de/dl/download.php?d=/english/content/ias/pdf/studie_chinas_engagement_in_afrika_en.pdf>

- Bosshard, P. 2008. China's Environmental Footprint in Africa. *SAIS Working Paper in African Studies 01-08*. URL <<http://www.sais-jhu.edu/academics/regional-studies/africa/pdf/BosshardWorkingPaper.pdf>>
- Bräutigam, D. 2008. China's Foreign Aid in Africa: What Do We Know? In Rotberg, R. I. (ed.). *China into Africa: Trade Aid and Influence*. Washington: Brookings Institution Press
- Bräutigam, D. 2008. *China's African Aid: Transatlantic Challenges*. The German Marshall Fund of the United States. URL <<http://www.scribd.com/doc/38003760/China-s-African-Aid>>
- Bräutigam, D. 2009. *The Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa*. New York: Oxford University Press
- Bräutigam, D. 2011a. African Shenzhen: China's special economic zones in Africa. *Journal of Modern African Studies*, 49 (1), 27 – 54
- Bräutigam, D. 2011b. China in Africa: Seven Myths. Real Instituto Elcano. URL <<http://ebookbrowse.com/ari23-2011-brautigam-china-africa-seven-myths-pdf-d318918209>>
- Bräutigam, D., Farole, T., Tang, X. 2010. China's Investment in African Special Economic Zones: Prospects, Challenges, and Opportunities. The World Bank, Poverty Reduction and Economic Management Network. URL <<http://siteresources.worldbank.org/INTPREMNET/Resources/EP5.pdf>>
- Bräutigam, D., Tang, X. 2009. China's Engagement in African Agriculture: „Down to the Countryside“. *China Quarterly*, 2009, 199 (special issue), 686 – 706
- Bräutigam, D, Tang, X., 2010. China's Investment in African Industrial Zones. Prospects, Challenges and Opportunities for Africa. Prezentace. URL <<http://www.scribd.com/doc/45650722/BBL-China-Africa-Jan6-10-Brautigam-Tang>>
- Bräutigam, D., Tang, X. 2011. African Shenzhen: China's Special Economic Zones in Africa. *Journal of Modern African Studies*, 49 (1), 27 – 54

- Bräutigam, D., Tang, X. 2011. China's Investment in Special Economic Zones in Africa. In Farole, T., Akinci, G. (ed.). *Special Economic Zones. Progress, Emerging Challenges and Future Directions*. Washington: World Bank Publications
- Bräutigam, D., Tang, X. 2012. Economic Statecraft in China's New Overseas Special Economic Zones. Soft Power, Business, or Resource Security? *IFPRI Discussion Paper 01168*. URL <<http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/ifpridp01168.pdf>>
- CABC. nedatováno. *China-Africa Business Council*. URL <<http://www.cabc.org.cn/english/index.asp>>
- Cai, K. G. 1999. Outward Foreign Direct Investment: A Novel Dimension of China's Integration into the Regional and Global Economy. *China Quarterly*, 160, 856–880
- CAPFA. nedatováno. *Chinese-African People's Friendship Association*. URL <<http://www.capfa.org.cn/en/about.asp>>
- Castel, V., Kamara, A. 2009. Foreign Investment in Africa's Agricultural Land: Implications for Rural Sector Development and Poverty Reduction. *Development Research Brief Number 2*. URL <<http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Financial-Information/Foreign%20Investments%20in%20Africa%E2%80%99s%20Agricultural%20Land%20Implications%20for%20Rural%20Sector%20Development%20and%20Poverty%20Reduction.pdf>>
- Confucius institute. 2012. *Confucius Institutes Online*. URL <<http://cimap.chinese.cn/>>
- Corkin, L. 2008. Chinese Migrants to Africa: A Historical Overview. In Davies, M. (ed.) *Emerging Chinese Communities in Africa. The China Monitor, Issue 26*. JAR: Centre for Chinese Studies, University of Stellenbosch. URL <<http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2009/04/china-monitor-february-2008.pdf>>
- Cotula, L., Vermeulen, S., Leonard, R., Keeley, J. 2009. *Land Grab or Development Opportunity? Agricultural Investment and International Land Deals in Africa*. Nottingham: Russell Press

- CSR-ONLINE. nedatováno. *Online průvodce CSR*. URL
<<http://www.csr-online.cz/List.aspx>>
- Culture of Soccer. 2007. *China's Soccer Stadium Diplomacy in Africa*. URL
<<http://cultureofsoccer.com/2007/02/04/chinas-soccer-stadium-diplomacy-in-africa/>>
- Davies, P. 2007. *China and the End of Poverty in Africa – Towards Mutual Benefit?*
Sundbyberg: Alfaprint
- Davies, M. 2008. Special Economic Zones: China's Developmental Model Comes to Africa. In Rotberg, R. I. (ed.). *China into Africa: Trade Aid and Influence*.
Washington: Brookings Institution Press
- Davies, M., Edinger, H., Tay, N., Naidu, S. 2008. *How China delivers development assistance to Africa*. JAR: Centre for Chinese Studies, University of Stellenbosch.
URL <http://www.ccs.org.za/downloads/DFID_FA_Final.pdf>
- de Wit, M. 2007. Doing Deals That Last. In Davies, M. (ed.). *The Environmental Impact of China's Engagement in Africa*. *The China Monitor Issue 16.*, JAR: Centre for Chinese Studies, University of Stellenbosch. URL <<http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2009/04/ccs-china-monitor-march-07.pdf>>
- Deng, P. 2004. Outward Investment by Chinese MNCs: Motivations and Implications. *Business Horizons*, 47 (3), 8–16
- Dent, Ch. M. 2011. *China and Africa Development Relations*. Oxon: Routledge
- DFID. 2004. *What is Pro-poor Growth and Why Do We Need To Know?* URL
<<http://www.sed.manchester.ac.uk/research/iarc/ediais/pdf/BriefingNote1.pdf>>
- Dikötter, F. 2010. *Mao's Great Famine: The History of China's Most Devastating Catastrophe, 1958 – 1962*. New York: Walker & Company
- Eadie, G. A., Grizzell, D. M. 1979. China's Foreign Aid, 1975-78. *China Quarterly*, 77, 217–234

- Edinger, H., Herman, H., Jansson, J. 2008. *New impulses from the South: China's engagement of Africa*. JAR: Centre for Chinese Studies, University of Stellenbosch. URL <http://www.ccs.org.za/downloads/CCS_-_New_Impulses_from_the_South_-_May_08.pdf>
- Evans, R. 1995. *Deng Xiaoping and the Making of Modern China*. London: Penguin Books
- Fewsmith, J. 2004. Promoting the Scientific Development Concept. *China Leadership Monitor*, 11, 1–10
- FOCAC. nedatováno. *Forum on China-Africa Cooperation*. URL <<http://www.focac.org/eng/>>
- FOCAC. 2005. *China Has Education Cooperation With 50 African Countries*. URL <<http://www.focac.org/eng/zt/zfjybzlt/t223756.htm>>
- FOCAC. 2009. Forum on China-Africa Cooperation Sharm El Sheikh Action Plan. URL <<http://www.focac.org/eng/dsjbzjhy/hywj/t626387.htm>>
- Freeman, D., Holslag, J., Weil, S. 2008. China's Foreign Farming Policy. *Asia Paper Vol.3 (9)*. Brussels Institute of Contemporary China Studies. URL <<http://farmlandgrab.org/wp-content/uploads/2008/11/freeman-holslag-and-weil-2008-chinas-foreign-farmong-policy-biccs-asia-paper-vol-3-9.pdf>>
- Freeman, Ch. W., Xiaoqing, L. B. 2010. A Bare (but Powerfully Soft) Footprint: China's Global Health Diplomacy. In Bliss, K. E. (ed.). *Key Players in Global Health. How Brazil, Russia, India, China, and South Africa Are Influencing the Game*. Washington: Center for Strategic & International Studies
- Gadzala, A., Hanusch, M. 2010. African Perspectives on China-Africa: Gauging Popular Perceptions and their Economic and Political Determinants. *Working Paper No. 117 Afrobarometr*. URL <<http://libra.msra.cn/Publication/14100919/african-perspectives-on-china-africa-gauging-popular-perceptions-and-their-economic-and-political>>

- Geda, A. 2006. The Impact of China and India on Africa: Trade, FDI and the African Manufacturing Sector: Issues and Challenges. *Framework Paper for AERC Project*. URL <http://www.aercafrica.org/documents/asian_drivers_working_papers/GedathAfricanManufactur.pdf>
- Gill, B., Huang Ch., Morrison J. S. 2007. Assessing China's Growing Influence in Africa. *China Security*, 3 (3), 3–21
- GLOPOLIS, 2011. *Proč jedna miliarda hladoví? Fakta a mýty*. URL <<http://glopolis.org/cs/clanky/proc-jedna-miliarda-hladovi/>>
- Glosny, M. A. 2006. *Meeting the Development Challenge in the 21st Century: American and Chinese Perspectives on Foreign Aid*. National Committee on United States-China Relations. URL <[http://www.ncuscr.org/files/6.%20Foreign%20Aid%20\(21\).pdf](http://www.ncuscr.org/files/6.%20Foreign%20Aid%20(21).pdf)>
- Gong, S. 2007. *Chinese Workers in Africa*. URL <<http://128.97.165.17/media/files/80.pdf>>
- GOV.CN. 2002. *China-Africa Relations*. URL <<http://www.fmprc.gov.cn/eng/ziliao/3602/3604/t18059.htm>>
- GOV.CN. 2006. *Africká politika Číny*. URL <<http://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx/t230615.htm>>
- Grimm, S., Rank, R., McDonald, M., Schickerling, E. 2011. *Transparency of Chinese Aid. An analysis of the Published Information on Chinese External Financial Flows*. JAR: Centre for chinese studies, University of Stellenbosch. URL <http://www.aidtransparency.net/wp-content/uploads/2011/08/Transparency-of-Chinese-Aid_final.pdf>
- Gu, J. 2007. *The Emerging Education Sector in China's Aid Policy to Africa*. Prezetace, Zhejiang Normal University. URL <http://www.jica.go.jp/jica-ri/topics/archives/jica/2007/docs/070129_02.pdf>
- Gu, J. 2009. China's Private Enterprises in Africa and the Implications for African Development. *European Journal of Development Research, Special Issue on China, India and Africa*, 21 (4), 570–587

- Hanson, S, Alessi, Ch. 2008. *China, Africa, and Oil*. Council on Foreign Relations. URL <<http://www.cfr.org/china/china-africa-oil/p9557>>
- Hellström, J. 2009. *China´s emerging role in Africa: A Strategic Overview*. Stockholm: FOI, Swedish Defence Agency. URL <<http://www.foi.se/upload/Kinaiafrika.pdf>>
- Hofmann, K. Kretz, J., Roll, M., Sperling, S. 2007. *Contrasting Perceptions: Chinese, African, and European Perspectives on the China-Africa Summit*. URL <http://www.fes.de/ipg/arc_07_e/02_07_e/pdf/07_Hofmann_US.pdf>
- Holslag, J. 2007. Friendly Giant? China´s Evolving Africa Policy. *Asia Paper vol. 2 (5)*. URL <[http://www.vub.ac.be/biccs/documents/Holslag,%20Jonathan%20\(2007\),%20Friendly%20Giant,%20Asia%20Paper,%20Asia%20Paper%202%20\(5\),%20BICCS,%20Brussels\[1\].doc.pdf](http://www.vub.ac.be/biccs/documents/Holslag,%20Jonathan%20(2007),%20Friendly%20Giant,%20Asia%20Paper,%20Asia%20Paper%202%20(5),%20BICCS,%20Brussels[1].doc.pdf)>
- Hubbard, P. 2008. Chinese Concessional Loans. In Rotberg, R. I. (ed.). *China into Africa: Trade Aid and Influence*. Washington: Brookings Institution Press
- Chaponnière, J.-R. 2009. Chinese Aid to Afrika, Origins, Forms and Issues. In Van Dijk, M. P. (ed.). *The New Presence of China in Africa*. Amsterdam: Amsterdam University Press
- Chen, M.-X., Goldstein, A., Pinaud, N., Reisen, H. 2005. *China and India: What´s in it for Africa?* URL <<http://www.oecd.org/dataoecd/2/14/36259343.pdf>>
- Chen, M.-X., Goldstein, A., Orr, R. J. 2009. Local Operations of Chinese Construction Firms in Africa: An Empirical Survey. *International Journal of Construction Management*, 75–89.
- Cheng, J. Y. S., Shi, H. 2009. China´s African Policy in the Post-Cold War Era. *Journal of Contemporary Asia*, 39 (1), 87–115
- Cheng, L. K., Ma, Z. 2010. China´s Outward Foreign Direct Investment. In Wei, S.-J., Feenstra, R.C. (ed.). *China´s Growing Role in World Trade*. Chicago: University of Chicago Press
- Cheru, F., Obi, C. 2010. *The Rise of China and India in Africa: Challenges, Opportunities and Critical Interventions*. Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet, London: Zed Books

- Chin, G. T., Frolic, M. 2007. *Emerging Donors in International Development Assistance: The China Case*. Canada: IDRC and CRDI. URL <http://web.idrc.ca/uploads/user-S/12441473751Case_of_China.pdf>
- National Bureau of Statistics of China, 2011 China Statistical Yearbook 2011. [CD-ROM]
- Idun-Arkhurst, I., Laing, J. 2007. *The Impact of the Chinese presence in Africa*. Africa Practice, report prepared for JETRO London. URL <http://www.davidandassociates.co.uk/davidandblog/newwork/China_in_Africa_5.pdf>
- Information Office of the State Council. 2010. *White paper on China-Africa Economic and Trade Cooperation*. URL <http://news.xinhuanet.com/english2010/china/2010-12/23/c_13661470.htm>
- Jenkins, R., Edwards, Ch. 2005. *The Effect of China and India's Growth and Trade Liberalisation on Poverty in Africa*. London: DfID. URL <http://www.sarpn.org/documents/d0001312/P1555-China_trade_Report_May2005.pdf>
- Jiang, W. 2008. Hu's Safari: China's Emerging Strategic Partnerships in Africa. In Waldron, A. (ed.) *A Compendium of Articles from The Jamestown Foundation's China Brief*. Washington: The Jamestown Foundation
- Joseph, W. A. 2010. *Politics in China: An Introduction*. Oxford: Oxford University Press
- Kaplinsky, R., McCormick, D., Morris, M. 2006. *The Impact of China on Sub Saharan Africa*. DFID, Brighton: Institute of Development Studies. URL <http://www.uneca.org/eca_programmes/acgd/overview_report.pdf>
- Kaplinsky, R., McCormick, D., Morris, M. 2008. China and Sub Saharan Africa: Impact and Challenges of a Growing Relationship. *SAIS Working Papers in African Studies 05-08*. URL <<http://www.sais-jhu.edu/academics/regional-studies/africa/pdf/McCormicketalWorking%20Paper.pdf>>
- Konijn, P. 2011. *The Future of China-Africa Health Collaboration*. URL <<http://emergingpowers.org/images/verslagen/reportroundtablehealth.pdf>>

- Lancaster, C. 2007. *The Chinese Aid System, Centre for Global Development*. Center for Global Development Essay. URL
<http://www.cgdev.org/files/13953_file_Chinese_aid.pdf>
- le Pere, G. 2008. The Geo-Strategic Dimension of the Sino-African Relationship. In Ampiah, K., Naidu, S. (ed.). *Crouching Tiger, Hidden Dragon? Africa and China*. Cape Town: University of KwaZulu-Natal Press
- Li, B. 2006. *On the Issues Concerned with China-Africa Education Cooperation*. URL
<<http://www.cctr.ust.hk/materials/conference/china-africa/papers/Li,Baoping-Eng.pdf>>
- Li, A. 2007. China and Africa: Policy and Challenges. *China Security*, 3 (3), 69–93
- Marks, S. 2010, *Is China Greening Africa?* URL
<<http://www.cetri.be/spip.php?article2015>>
- Marks, S., Naidu, S. 2009. *Forging a New China-Africa Consensus?* URL
<http://pambazuka.org/en/category/africa_china/54232>
- Marti, M.E. 2001. *China and the Legacy of Deng Xiaoping: From Communist Revolution to Capitalist Evolution*. Washington: Potomac Books, Inc.
- Mills, G., Thompson, Ch. 2008. Partners or Predators? China in Africa. In Waldron, A. (ed.) *A Compendium of Articles from The Jamestown Foundation's China Brief*. Washington: The Jamestown Foundation
- MOFCOM. 2011. 2010 Statistical Bulletin of Chinese Foreign Direct Investment 2010. URL <<http://hzs.mofcom.gov.cn/accessory/201109/1316069658609.pdf>>
- Mohan, G. 2008. Social Relationships of New Chinese Migrants in Africa. In Davies, M. (ed.) *Emerging Chinese Communities in Africa. The China Monitor Issue 26*. JAR: Centre for Chinese Studies, University of Stellenbosch. URL
<<http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2009/04/china-monitor-february-2008.pdf>>

- Mohan, G., Kale, D. 2007. *The Invisible Hand of South-South Globalization: Chinese Migrants in Africa*. A Report for Rockefeller Foundation, The Development Policy and Practice Department, The Open University, Milton Keynes. URL
<http://asiandrivers.open.ac.uk/documents/Rockefeller%20Report%20on%20Chinese%20diasporas%2010th%20Oct%20_3_.pdf>
- Mohan, G., Tan-Mullins, M. 2009. Chinese Migrants in Africa as New Agents of Development? An Analytical Framework. *European Journal of Development Research*, 21, 588 – 605
- Mol, A. 2011. China's Ascent and Africa's Environment. *Global Environmental Change*, 21, 785 – 794
- Moumouni, G. 2006. Domestic Transformations and Change in Sino-African Relations. *Working Paper No. 21*. Hong Kong: Center on China's Transnational Relations, Hongkong University of Science and Technology. URL
<http://www.cctr.ust.hk/materials/working_papers/WorkingPaper21_GuillaumeMoumouni.pdf>
- Nolan, P. 2001. *China and the Global Economy: National Champions, Industrial Policy and the Big Business Revolution*. New York: Palgrave Macmillan
- Novotny, T. E., Adams, V. 2007. Global Health Diplomacy-A Call For a New Field of Teaching and Research. *San Francisco Medicine*, 80(3), 22 – 23.
- Obiorah, N. 2007. Who's Afraid of China in Africa? Toward and African Civil Society Perspective on China-Africa Relations. In Manji, F., Marks, S. (ed.) *African Perspectives on China in Africa*. Oxford: Fahamu Books
- OECD 2008. *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*. URL
<http://www.oecd.org/department/0,3355,en_2649_34889_1_1_1_1_1,00.html>
- Osei, B., Mubiru, A. M. 2010. Chinese Trade and Investment Activities in Africa. *Policy Brief*, 1 (4), s. 1 – 11

- Park, Y. J. 2010. The Chinese Diaspora in Africa: An Introduction. In Cornellisen, S. (ed.). *Chinese Communities Outside of Asia: Tracing the Chinese Diaspora. The China Monitor, Issue 53*. Centre for Chinese Studies. URL <http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2010/07/China_Monitor_JULY_2010.pdf>
- pew global. 2007. Rising Environmental Concern in 47-Nation Survey. Global Unease With Major World Powers. *47 - Nation Pew Global Attitudes Survey*. URL <<http://www.pewglobal.org/files/pdf/256.pdf>>
- Pitchinvasion. 2009. *Building Stadiums: Angola, China, and the African Cup of Nations*. URL <<http://pitchinvasion.net/blog/2009/11/16/building-stadiums-angola-china-and-the-african-cup-of-nations/>>
- Ramo, J. C. 2004. *The Beijing Consensus*. London: Foreign Policy Centre
- Ravallion, M. 2008. Are There Lessons for Africa from China's Success Against Poverty? *World Development*, 37 (2), 303 – 313
- Rebol, M. 2010. Public Perceptions and Reactions: Gauging African Views of China in Africa. *Turkish Journal of International Relations*, 9 (4), 149 – 186
- Reisen, H., Ndoye, S. 2008. Prudent versus imprudent lending in Africa: from debt relief to emerging lenders. *OECD Development Centre Working paper no 268*. OECD. URL <<http://www.oecdpublishing.com/dataoecd/62/12/40152567.pdf>>
- Renard, M.-F. 2011. China's Trade and FDI in Africa. In Schiere, R., Ndikumana, L., Walkenhorst, P. (ed.). *China and Africa: An Emerging Partnership for Development?* Tunis: AfDB
- Rezoluce Rady bezpečnosti 2758, 25. 10. 1971
- Salidjanova, N. 2011. Going Out: an Overview of China's Outward Foreign Direct Investment. *USCC Staff Research Report*. URL <<http://www.uscc.gov/researchpapers/2011/GoingOut.pdf>>
- Sandrey, R., Edinger, H. 2011. China's Manufacturing and Industrialization in Africa. In Schiere, R., Ndikumana, L., Walkenhorst, P. (ed.). *China and Africa: An Emerging Partnership for Development?* Tunis: AfDB

- SASAC. 2011. *Guidelines to the State-owned Enterprises Directly under the Central Government on Fulfilling Corporate Social Responsibilities*. URL
<<http://www.sasac.gov.cn/n2963340/n13933222/14125651.html>>
- Sautman, B., Hairong, Y. 2009. African Perspectives on China-Africa Links. *China Quarterly*. 199, 728 – 759
- Schiere, R. 2011. China and Africa: An Emerging Partnership for Development? In Schiere, R., Ndikumana, L., Walkenhorst, P. (ed.). *China and Africa: An Emerging Partnership for Development?* Tunis: AfDB
- Stevens, C., Kennan, J. 2006. How to identify the trade impact of China on small countries. In Kaplinsky, R. K. (ed.). *Asian Drivers: Opportunity and Threat*. Brighton: IDS
- Taylor, I. 2009. *China's New Role in Africa*. London: Lynne Rienner Publishers
- Taylor, I. 2010. *Global Institutions: The Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC)*. New York: Routledge
- Tazarasite. nedatováno. *Tazara - About Us*. URL
<http://www.tazarasite.com/index.php?option=com_content&view=article&id=25&Itemid=3>
- Thompson, D. 2008. Economic Growth and Soft Power: China's Africa Strategy. In Waldron, A. (ed.) *A Compendium of Articles from The Jamestown Foundation's China Brief*. Washington: The Jamestown Foundation
- Tull, D. M. 2006. China's Engagement in Africa: Scope, Significance and Consequences. *Journal of Modern African Studies*, 44 (3), 459 – 479
- UN. 2007. *Asian Foreign Direct Investment in Africa: Towards a New Era of Cooperation among Developing Countries*. Geneva: United Nations Publication
- UNCTAD. 2012. *UNCTADStat*. URL
<<http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx>>
- UN General Assembly. 2009. *Report of the Secretary General*. URL
<<http://globalr2p.org/pdf/SGR2PEng.pdf>>

- van de Looy, J., 2006. *Africa and China: A Strategic Partnership? ASC Working Paper 67/2006*. African Studies Centre Leiden, The Netherlands. URL <<https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/12883/ASC-075287668-172-01.pdf?sequence=2>>
- Vychodil, F. 1987. *Hnutí nezúčastněných zemí – vlivná síla světové politiky*. Praha: Svoboda
- Waldron, A. 2008. *A Compendium of Articles from The Jamestown Foundation's China Brief*. Washington: The Jamestown Foundation
- Wang, J. Y. 2007. What Drives China's Growing Role in Africa? *IMF Working Paper 07/211*. URL <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07211.pdf>>
- WB. 2012. *The World Bank Data*. URL <<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>>
- Wehmeier, S. (ed.). 1997. *Oxford Advanced Learner's Dictionary: International Student's Edition*. Oxford: Oxford University Press
- Wolfowitz, P. 2006. *China Has Valuable Lessons for sub-Saharan Africa*. URL <<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/eccdd52a-67ba-11db-8ea5-0000779e2340.html#axzz1t9UcPwJI>>
- Woods, N. 2008. Whose aid? Whose influence? China, emerging donors and the silent revolution in development assistance. *International Affairs*, 84 (6), 1205 – 1221
- Wu, F. 2005. The Globalization of Corporate China. *National Bureau of Asian Research. NBR Analysis*, 16 (3)
- XINHUA. 2005. *Backgrounder: Five Principles of Peaceful Coexistence*. URL <http://news.xinhuanet.com/english/2005-04/08/content_2803638.htm>
- Ye, X. 2010. *A Path to Mutual Prosperity? The Trade and Investment Between China and Africa*. URL <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Knowledge/Session%20II.1.2_1_A%20path%20to%20mutual%20prosperity_the%20Trade%20and%20investment%20between%20China%20and%20Africa.pdf>

- Yu, G. T. 1988. Africa in Chinese Foreign Policy. *Asian Survey*, 28 (8), 849–862
- Yu, X., Ding, P. 2008. The Equator Principles and the Environmental Responsibilities of Financial Industry in China. In Guerrero, D.-G., Manji, F. (ed.). *China's New Role in Africa and the South: A Search for a New Perspective*. Oxford: Fahamu Books
- Zafar, A. 2007. The Growing Relationship between China and Sub-Saharan Africa: Macroeconomic, Trade, Investment, and Aid Links'. *The World Bank Research Observer*, 22 (1), 103–130
- Zhiqun, Z. 2010. *China's New Diplomacy: Rationale, Strategies and Significance*. Surrey: Ashgate Publishing Limited
- Zhong, W., Enjiang, Ch. 2010. Poverty Alleviation in the People's Republic of China: The Implications for Sino-African Cooperation in Poverty Reduction. *African Development Review*, 22 (S1), 629–643
- Zweig, D. 2006. 'Resource Diplomacy' under Hegemony: The Roots of Sino-American Conflict in the 21st Century. *Working Paper No. 18*. Center on China's Transnational Relations. URL
<http://www.cctr.ust.hk/materials/working_papers/WorkingPaper18_DavidZweig.pdf>
- Zweig, D. 2008. *China and the World Economy: The Rise of a New Trading Nation*. Hong Kong: Center on China's Transnational Relations. URL
<http://www.cctr.ust.hk/materials/working_papers/WorkingPaper25_DZ_China_World.pdf>

PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Politické uspořádání v Africe v roce 2012.....	114
Příloha č. 2: Administrativní členění Čínské lidové republiky.....	115
Příloha č. 3: Návštěvy čínských politických činitelů v Africe (1995 – 2009).....	116
Příloha č. 4: Výše a alokace prostředků ekonomické spolupráce ČLR (2010).....	117
Příloha č. 5: Objemy importů a exportů ČLR – Afrika (2010).....	118
Příloha č. 6: Vybrané importy z Afriky do ČLR dle zdrojové země Vybrané exporty z ČLR do Afriky dle destinace.....	120
Příloha č. 7: Toky PZI z ČLR do afrických zemí (2004 – 2010).....	121
Příloha č. 8: Potenciální zisky obchodních sino-afrických interakcí dle struktury pro vybrané státy.....	123

Příloha č. 1: Politické uspořádání v Africe v roce 2012

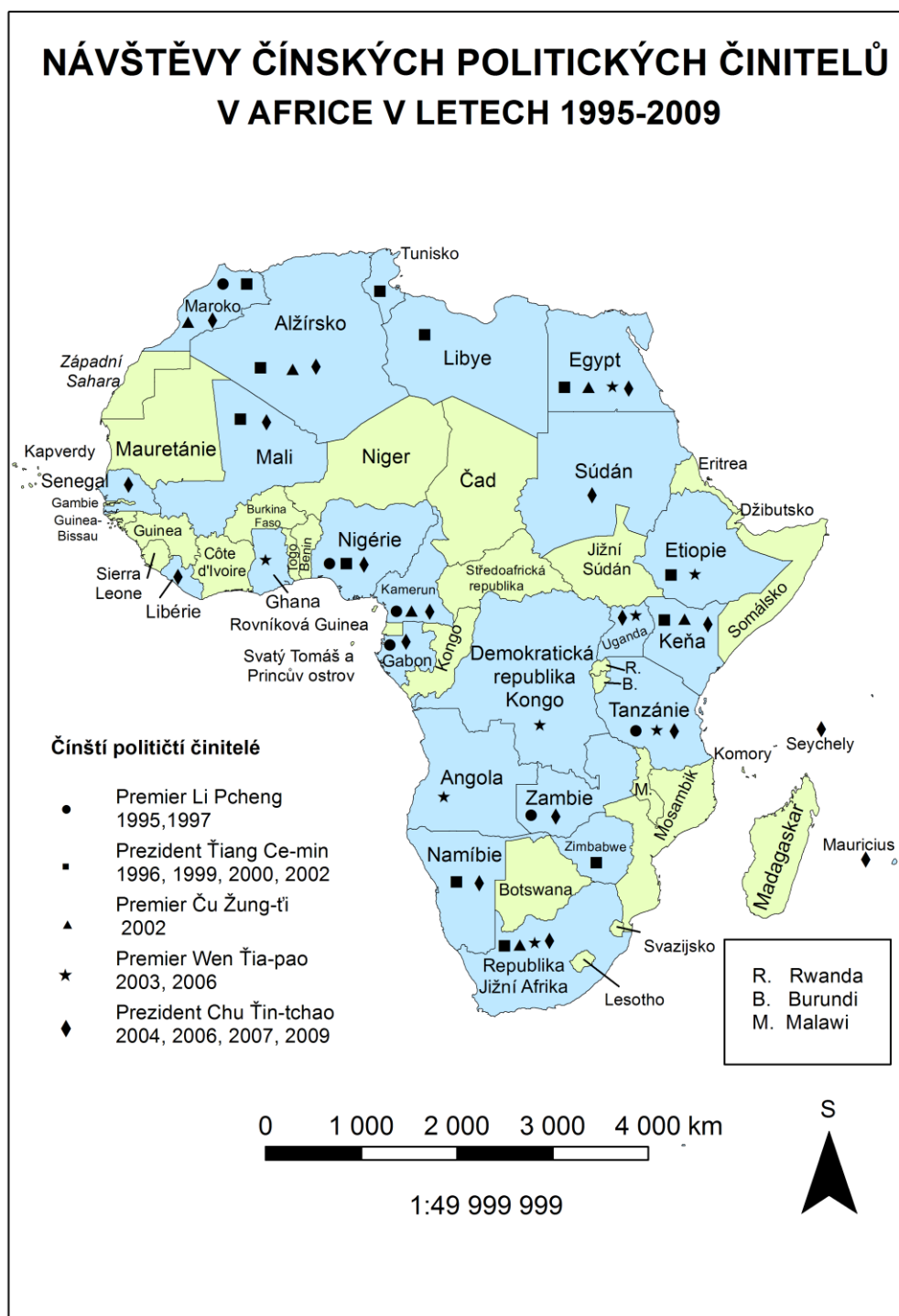
Zdroj: zpracováno autorem

Příloha č. 2: Administrativní členění Čínské lidové republiky

Zdroj: zpracováno autorem

Příloha č. 3: Návštěvy čínských politických činitelů v Africe (1995 – 2009)

Zdroj: vlastní zpracování dle Bräutigam, 2009, s. 84

Příloha č. 4: Výše a alokace prostředků ekonomické spolupráce ČLR (2010)

VÝŠE A ALOKACE PROSTŘEDKŮ EKONOMICKÉ SPOLUPRÁCE ČLR V ROCE 2010 (10 000 USD)			
stát	výše ES¹⁰⁶	stát	výše ES
Alžírsko	501 942	Čad	147 498
Angola	509 691	DRK	62 866
Benin	2 542	Džibutsko	2 062
Botswana	158 582	Etiopie	155 365
Burkina Faso	389	JAR	36 906
Burundi	1 435	Kamerun	13 350
Côte d'Ivoire	4 692	Kapverdy	1 065
Egypt	117 005	Keňa	88 716
Eritrea	2 872	Komory	1 989
Gabon	28 593	Kongo	108 989
Gambie	150	Libérie	11 545
Ghana	77 077	Libye	350 863
Guinea	12 772	Madagaskar	11 961
Guinea Bissau	3 484	Maroko	59 539
Lesotho	2 330	Mauricius	18 280
Malawi	11 557	Mauritánie	19 130
Mali	38 862	Mozambik	38 944
Niger	89 442	Namibie	10 603
Rwanda	14 249	Nigérie	293 634
Senegal	20 492	Rovníková Guinea	175 706
Seychely	3 167	Somálsko	-
Sierra Leone	3 746	Středoafriická republika	3 663
Súdán	233 853	Sv. Tomáš a Princův o.	25
Tanzanie	81 272	Svazijsko	162
Togo	6 944	Tunisko	14 806
Uganda	15 312	Zambie	40 916
Zimbabwe	13 865	CELKEM	3 624 900

Zdroj: National Bureau of Statistics of China, 2011

¹⁰⁶ Ekonomické spolupráce.

Příloha č. 5: Objemy importů a exportů ČLR – Afrika (2010)

IMPORT A EXPORT ČLR – AFRIKA (2010) (10 000 USD)			
stát	celkem	export z ČLR	import do ČLR
Alžírsko	517 732	400 000	117 732
Angola	2481 941	200 387	2 281 554
Benin	239 933	227 368	12 565
Botswana	42 287	36 950	5 337
Burkina Faso	16 905	4 796	12 109
Burundi	3 682	3 336	346
Côte d'Ivoire	65 905	54 852	11 053
Čad	80 429	30 849	49 580
DRK	298 233	47 341	250 893
Džibutsko	44 475	44 406	69
Egypt	695 890	604 097	91 793
Eritrea	3 985	3 880	105
Etiopie	148 359	120 962	27 397
Gabon	117 557	20 581	96 977
Gambie	20 178	18 678	1 500
Ghana	205 626	193 288	12 338
Guinea	47 635	42 135	5 500
Guinea-Bissau	1 330	943	386
JAR	2 570 310	1 079 986	1 490 324
Kamerun	100 170	54 079	46 090
Kapverdy	3 435	3 434	1
Keňa	182 551	178 630	3 921
Komory	1 337	1 335	2
Kongo	347 609	35 371	312 238
Lesotho	6 389	5 936	453
Libérie	441 937	439 688	2 248
Libye	657 692	206 131	451 562
Madagaskar	50 228	39 679	10 549
Malawi	11 155	8 008	3 148
Mali	30 010	22 969	7 041
Maroko	293 750	248 477	45 273
Mauricius	40 339	39 329	1 010
Mauritánie	125 710	28 497	97 213
Mozambik	69 749	49 639	20 110
Namibie	71 104	22 954	48 150
Niger	27 232	27 215	17
Nigérie	776 847	669 684	107 162
Réunion	12 874	12 856	18
Rovníková Guinea	105 490	45 624	59 866
Rwanda	8 867	4 999	3 867
Senegal	54 948	49 832	5 116
Seychely	1 487	1 486	1
Sierra Leone	10 912	9 835	1 077
Somálsko	7 393	7 223	170
Středoafriická r.	4 802	2 286	2 516

stát	celkem	export z ČLR	import do ČLR
Súdán	862 670	195 077	667 592
Sv. Tomáš a Princův o.	206	205	1
Svazijsko	3 148	2 897	250
Tanzanie	166 017	125 313	40 704
Togo	139 481	133 311	6 170
Tunisko	111 980	99 489	12 491
Uganda	28 409	25 753	2 657
Zambie	28 8552	30 168	258 385
Zimbabwe	56 156	31 586	24 570
CELKEM	12 704 602	5 995 405	6 709 196

Zdroj: National Bureau of Statistics of China, 2011

Příloha č. 6: Vybrané importy z Afriky do ČLR dle zdrojové země
 Vybrané exporty z ČLR do Afriky dle destinace

VYBRANÉ IMPORTY Z AFRIKY DO ČLR DLE ZDROJOVÉ ZEMĚ	
importní artikl	stát
ropa	Angola, Súdán, Kongo, Rovnicková Guinea
dřevo	Gabon, Kongo, Rovnicková Guinea, Kamerun, Libérie
železná ruda	JAR, Mauritánie, Libérie, Mozambik
diamanty	JAR
bavlna	Benin, Burkina Faso, Mali, Côte d'Ivoire, Kamerun
rudy neželezných kovů	JAR, Kongo, DRK, Rwanda, Nigérie
tabák	Zimbabwe
železo, ocel	JAR
platina	JAR
manganové rudy	Gabon, Ghana, JAR, Côte d'Ivoire
měď	Zambie, JAR, Namibie, Kongo
hliník	JAR
dřevo	Kamerun, Gabon, Kongo, JAR, Ghana

Zdroj: Idun-Arkhurst, Laing, 2007, s. 33

VYBRANÉ EXPORTY Z ČLR DO AFRIKY DLE DESTINACE	
exportní artikl	stát
textil a oblečení	Benin, Togo, Gambie, JAR, Keňa, Nigérie, Etiopie, Côte d'Ivoire, Súdán, Madagaskar, Ghana
obuv	JAR, Nigérie, Ghana, Benin, Togo
rýže	Côte d'Ivoire, Libérie, Tanzanie, Nigérie, Ghana
elektronika, telekomunikační zařízení	Nigérie, Zambie, Etiopie, Angola, JAR, Uganda
stavební zařízení a materiály	Súdán, Nigérie, JAR, Ghana, Benin, Keňa

Zdroj: Idun-Arkhurst, Laing, 2007, s. 33

Příloha č. 7: Toky PZI z ČLR do afrických zemí (2004–2010)

TOKY PZI ČLR → AFRIKA (milióny USD)							
stát	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Alžírsko	11,21	84,87	98,93	145,92	42,25	228,76	186,00
Angola	0,18	0,47	22,39	41,19	-9,57	8,31	101,11
Benin	13,77	1,31	-	6,32	14,56	0,09	1,76
Botswana	0,27	3,69	2,76	1,87	14,06	18,44	43,85
Burundi	-	-	-	-	--	0,69	--
Côte d'Ivoire	6,75	8,74	-2,91	1,74	-7,02	1,51	-5,02
Čad	-	2,71	1,61	0,75	9,47	51,21	2,13
DRK	11,91	5,07	36,73	57,27	23,99	227,16	236,19
Džibutsko	-	-	-	1,00	--	3,40	4,23
Egypt	5,72	13,31	8,85	24,98	14,57	133,86	51,65
Eritrea	-	-	0,01	0,45	-0,49	0,23	2,94
Etiopie	0,43	4,93	23,95	13,28	9,71	74,29	58,53
Gabon	5,60	2,08	5,53	3,31	32,05	11,88	23,44
Gambie	--	-	-	-	--	-	-
Ghana	0,34	2,57	0,50	1,85	10,99	49,35	55,98
Guinea	14,44	16,34	0,75	13,20	8,32	26,98	9,74
JAR	17,81	47,47	40,74	454,41	4807,86	41,59	411,17
Kamerun	0,37	0,19	0,73	2,05	1,69	0,82	14,88
Kapverdy	-	0,32	0,23	0,09	0,48	-	-0,46
Keňa	2,68	2,05	0,18	8,90	23,23	28,12	101,22
Komory	-	-	-	-	--	-	-0,01
Kongo	0,51	8,11	13,24	2,50	9,79	28,07	34,38
Lesotho	0,03	0,60	-	-	0,62	0,10	0,56
Libérie	0,58	8,65	-7,03	-	2,56	1,12	29,89
Libye	0,06	0,25	-8,51	42,26	10,54	-38,55	-10,50
Madagaskar	13,64	0,14	1,17	13,24	61,16	42,56	33,58
Malawi	--	-	-	0,20	5,44	-	9,86
Mali	--	-	2,60	6,72	-1,28	7,99	3,05
Maroko	1,80	0,85	1,78	2,64	6,88	16,42	1,75
Mauricius	0,44	2,04	16,59	15,58	34,44	14,12	22,01
Mauritánie	0,09	0,36	4,78	-4,98	-0,65	6,53	5,77
Mozambik	0,66	2,88	-	10,03	5,85	15,85	0,28
Namibie	--	0,18	0,85	0,91	7,59	11,62	5,51
Niger	1,53	5,76	7,94	100,83	-0,01	39,87	196,25
Nigérie	45,52	53,30	67,79	390,35	162,56	171,86	184,89
Rwanda	--	1,42	2,99	-0,41	12,88	8,62	12,72
Senegal	--	-	-	0,24	3,60	11,04	18,96
Seychely	--	0,05	0,06	0,09	0,05	0,36	12,28
Sierra Leone	5,92	0,49	3,71	2,85	11,42	0,90	-
Středoafriická rep.	-	-	-	-	--	-	25,81
Súdán	146,70	91,13	50,79	65,40	-63,14	19,30	30,96

stát	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Sv. Tomáš a Princův o.	--	-	-	-	--	-	0,02
Tanzanie	1,62	0,96	12,54	-3,82	18,22	21,58	25,72
Togo	1,85	0,31	4,58	2,70	4,20	8,91	11,77
Tunisko	0,22	-	1,73	-0,34	--	-1,30	-0,29
Uganda	0,15	0,17	0,23	4,01	-6,70	1,29	26,50
Zambie	2,23	10,09	87,44	119,34	213,97	111,80	75,05
Zimbabwe	0,71	1,47	3,42	12,57	-0,72	11,24	33,80
CELKEM	317,43	391,68	519,86	1574,31	5490,55	1438,87	2111,99

Zdroj: 2010 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment, s. 83 – 84

Příloha č. 8: Potenciální zisky obchodních sino-afriických interakcí dle struktury pro vybrané státy

POTENCIÁLNÍ ZISKY OBCHODNÍCH SINO-AFRICKÝCH INTERAKCÍ DLE STRUKTURY PRO VYBRANÉ STÁTY									
stát	zisky plynoucí z exportu				zisky plynoucí z importu				
	ropa	nerosty a kovy	bavlna	dřevo	dopravní prostředky	automobilové součástky	textil a oděvy	stavební a důlní stroje	rýže
Angola	✓	✓	x	x	x	x	x	x	x
Côte d'Ivoire	x	x	✓	✓	x	x	x	x	✓
Čad	✓	x	✓	x	x	x	x	x	x
Etiopie	x	✓	x	x	✓	x	x	x	x
Gambie	x	x	x	x	x	x	✓	x	x
Ghana	x	x	x	x	x	x	✓	x	x
Guinea	x	x	x	x	x	x	x	x	x
JAR	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kamerun	✓	✓	✓	✓	x	x	x	x	x
Keňa	x	x	x	x	✓	✓	x	✓	✓
Kongo	✓	x	x	✓	x	x	x	x	x
Mauricius	x	x	x	x	✓	x	✓	x	x
Mali	x	x	✓	x	x	x	x	x	x
Madagaskar	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Namibie	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Nigérie	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	x	x
Súdán	✓	x	✓	x	x	x	✓	✓	x
Tanzanie	x	✓	✓	x	x	x	x	x	x
Uganda	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Zambie	x	✓	✓	x	x	x	x	✓	x
Zimbabwe	x	✓	✓	x	x	x	x	x	x

Zdroj: Stevens, Kennan in Kaplinsky, McCormick, Morris, 2006